PT 01399

Biblioteca Bucureștilor

3
Martie
2005

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN BUCUREȘTI • BIBLIOTECA METROPOLITANĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREȘTI
Inventar Nr. 29138

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TIBERIU UTAN

1930 – 1994

75 de ani de la naştere

"Tiberiu Utan a ştiut dobândi asupra-şi prestigiul domniei peste ademeniri. El îşi stăpâneşte cuvintele învățându-le economia, discreția. Într-o literatură în care s-a vociferat abundent, el intervine cu consecvență prin ne-risipă, dând cuvintelor preț – uneori, prin doar două trei versuri, reuşind antologice insule de muzică şi culoare. Spre a-i descifra valențele intime, de poezia lui trebuie să te apropii, desfoliind-o fără grabă, cu delicatețea cuvenită gesturilor de taină".

Ion Caraion

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sumar

Bucureștii de altădată

Eugen BARBU – [Din trecutul Bucureştilor] 2
Ion CODRU DRĂGUŞANU – Bucureşti, septembrie, 1837 3
Dimitrie BOLINTINEANU – [Bucureşti, septembrie 1848] 4
Mihail EMINESCU – Dorobanții 5
Georgeta FILITTI – Arhive bucureştene – Marele foc din 1847 6
Florin PREDA – Memoria caselor – Acasă la G. Călinescu 10

Patrimoniu 11

Istoria cărții

Centenar Radu Gyr 12

Autografe contemporane

Nicolae ROTARU – 55 16

Meridian biblioteconomic

EBLIDA – Orizonturi. Programe. Inițiative 18
Liviu BUTUC – Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România (III) 20
Edouard ROUVEYRE – Cunoştinţe necesare unui bibliofil (VIII) 24

Chișinău și Iași – Eveniment editorial
Ion CONSTANTIN – Lansarea la Chişinău şi Iaşi a cărții lui Jean Nouzille
Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene 31

Corespondență din Paris
Jean-Yves CONRAD – Alexandrine-Gabrielle Meley 33

Nina VASILE – "Revista română de istorie a cărții" 35

Catalog 36

Agenda culturală

Aniversare Timotei Cipariu 38
Noutăți editoriale 38

Calendar 39

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii de altădată

Eugen BARBU

(Din trecutul Bucureștilor)

În trei sute de ani "n-a fost deceniu", scrie Gion, în care "Bucuresciul să nu fi fost ars, jefuit, ori dărîmat". După cum se vede, o istorie dramatică despre care știm foarte puține lucruri. Ciuma, aducînd moartea periodică, ori năvălirile curente ale turcilor, bătăliile purtate în apropierea orașului, n-ar trebui uitate. În octombrie 1595, pe străzile orașului puteau fi văzute cămilele lui Sinan, capturate mai apoi de Mihai Viteazul (vezi *Walther*). Un an mai tîrziu, alți vizitatori, la fel de fioroși, prădară București: erau tătarii. La sfîrșitul secolului al XVI-lea se cunosc limitele Capitalei noastre și chiar două mahalale, numite pitoresc: mahalaua Săpunarilor și mahalaua Scaunelor de lemn, aflate pe marginea Bucureșcioarei, la răsărit de Biserica de lemn a lui Colțea Clucerul.

Șincai amintește în *Cronica* anului 1665 despre revolta Dorobanților și a Scimenilor împotriva boierilor: "Pier la București boieri ca: Ghiorma Banul, Drăghici din Greci, Gheorghe Vistierul din Popești, Cîrstea, fiul bătrînului Socol, și Papa Postelnicul Brîncoveanu, fiul lui Preda Vornicul".

După 1700, populația săracă a Bucureștiului este împinsă de către boieri spre dealul Lupeștilor. Aceștia cumpără locuri, aparținînd fostei mahalale a Calicilor, imitîndu-l pe Brîncoveanu, care achiziționase pentru el și coconii săi întinse parcele.

Anul 1718 a fost înspăimîntător. Foamea secera vieți numeroase. Cronicile amintesc de morții găsiți pe străzile Bucureștiului în fiecare dimineață. După o năvălire a turcilor în 1738, iar ciuma: 33.000 de morți!

Despre zarvele și revoltele bucureștenilor știm foarte puține lucruri. Capitala avea în trecut ca și azi reputația unui **loc de petrecere, dar documentele vremii mărturisesc** și alte realități. *Zorbalîcul* împotriva beilor fanarioți sau fanariotizați se repeta ades. Turcii și arnăuții domniei aveau destul de furcă cu "prostimea", foarte solidară și energică.

Adunat în jurul fostei curți domnești, aflată cam între Lipscani, Calea Moșilor, Hala de carne și Palatul justiției, Bucureștiul cunoaște mai multe înfățișări, mereu pierdute. Am avut un București oriental, unul grecizant, altul stăpînit de influența franceză și nu se poate spune că timpul a șters toate urmele acestor înrîuriri. Sînt unii care-și amintesc de un București romantic, pe străzile căruia umblau "trăsurile domnești, cu roate de argint, poleite cu aur – *argenteis laminis auratis*" (Forgacz), dar noi nu trebuie să uităm acei morți de inaniție și de ciumă, pe care istoria, din pudoare, îi pomenește mai rar. Istoria curții domnești este mai tristă decît se bănuiește: după 1774, ea nu mai e locuită. "În vechile beciuri și în fostele odăi ale seimenilor se aciuiază toate lepădăturile Bucureștilor. Trista clădire a domnilor deveni un fel de *Cour des Miracles*". De unde numele Craii de Curtea-Veche, folosit și de Mateiu Caragiale. Un incendiu distruge totul și acțiunea brutală a poliției unui domn stîrpește pe vagabonzii adăpostiți de ceea ce s-a numit mai apoi *Curtea Arsă*.

A existat un București de lemn, cu străzi pardosite cu stejar (așa-numitele poduri), oraș al bisericilor pitice, care se umplea seara de tînguirea clopotelor, lucru ce l-a impresionat și pe Ion Ghica la vremea lui, un București al morilor, "podoaba adevărată a Dîmboviței", uitat, din păcate, un București amintit în foarte puține pagini. În 1824, cînd inginerul Hartel a făcut primul caldarîm în București, cinci erau căile principale ale Capitalei: Calea Mogoșoaiei, numită și Podul Mogoșoaiei, azi Calea Victoriei, Calea Șerban Vodă, căreia i se spunea Podul Beilicului, Calea Moșilor (Podul Tîrgului de Afară), Calea Craiovei (Podul Calicei sau al Calicilor), actuala Cale a Rahovei, și Podul de Pămînt (i se spunea astfel pentru că nu era podit cu lemn), Calea Plevnei de astăzi. Aceste locuri fuseseră martore la multe evenimente istorice. Podul Beilicului era calea *alaiurilor*, a intrării domnilor și beizadelelor; în scîndurile lui sfărîmate, mulți cai, care duceau rădvanele cu domnițe în goană, își frînseseră gleznele delicate. Într-un timp se organiză un corp de podari care luminau, cu masale, cortegiile grăbite.

Iată descrierea feerică a unui alai: "În frunte erau Catanele de țară cu steagul și căpitanii lor; ișnafurile ce sînt sub Agă, călări; podarii cu securile pe umeri, cu polcovnicul lor; polcovnicii Agiei, călări și armați; steagul Cazacilor pămînteni cu căpitanul lor, steagul tălpașilor dorobănțești cu chiváre și muzică; steagul dorobanților cu zapciii, în frunte cu căpitanul lor, lîngă ei, cîțiva armeni cu steagul breslei lor; cazacii Agiei, pe jos, cu muzica lor, vînătorii pe jos; căpitanii de la Agie, îmbrăcați cu capoturi și călări; Ceaușul Agiei cu Polcovnicul de Tîrgoviște, Polcovnicul vînătorilor cu Logofătul Agiei. Aga pe cal frumos, împodobit cu căciulă de samur și contăși; Stegarul cu steagul Agiei, cu mulți călări, pe lîngă el ținînd prapure; Ispravnicul de oraș cu ai săi". [...]

Frica de elementul monografic mă împiedică să evoc cititorului piețele vechi ale Bucureștilor, operația comerțului exercitată de *toptangii* la Hanul Sfîntul Gheorghe-Nou, după vămuirea de la carvasaraua domnească, prăvăliile întunecoase ale boiangiilor, săidăcarilor, mărgelarilor, mătăsarilor, abagiilor, cavafilor, zarafilor, işlicarilor, salvaragiilor, lăcătușilor și fierarilor. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ion CODRU DRĂGUȘANU

1837, septembrie

Bucureşti, septembrie 1837

(din *Peregrinul transilvan*)

Dîmboviţă, apă dulce,
Cine bea nu se mai duce.
(Refren bucureştean)

De mult dorisem să văd lumea mare; acum mi-am ajuns scopul. Iacă-mă în Babilonul Romîniei. Nu-ţi scriu figurativ, ci deplin în sens leterale. Aici e amestecul limbilor, aici contrastul porturilor şi combinaţiunea cea mai bizară din toate.

Departe de a vorbi toţi străinii romîneşte, în metropolea lor romînii vorbesc limbele tuturor popoarelor cunoscute.

În societatea înaltă domneşte limba francă; cea de mijloc n-a uitat încă neogreaca, de curînd destronată; apoi plebea, după cumu-i originea-şi exprimă puţinele idei sîrbo-bulgăreşte, germano-maghiareşte, italo-spanice, muscăleşte, turceşte, etcetereşte – numai rar romîneşte.

În port: giubeaua turcă, işlicul armenesc (o căciulă cît ciubărul de piele de mnel sur, numită în batjocură: tombatera), apoi ceacşirii scarlatini rivalizează cu dulama circasiană, atila maghiară şi fracul germano-franc, nu arar căptuşit cu atlas roşu. Tot aşa e cu încălţămîntul, cizme roşie, meşi galbeni şi cipici negri europeni.

Ceva pitoric e portul grecilor de pan roşu, cu găietane de fir şi fustanele albe den patruzeci de coţi, apoi al arnăuţilor cu poturi de zece coţi încreţiţi, tot roşii, şi cealma de şaluri tripolitane vărgate.

Mai mult ca orice, sunt aice caleşe de durăic ziua-noaptea, pînă te asurzesc, căci boiarii n-ar face un pas pre jos. Cauza e aproape de minte şi un turist franc caracteristice o coprinse în este vorbe: "Bucureştenii o jumătate de an frămîntă şi altă jumătate mănîncă!" făcînd est mod aluziune la tina cea multă, iarna (se înţelege cînd nu e îngheţată), şi la pulberea cea cumplită vara, niciodată măturată.

Din altele precum cea mai mare parte a ţărei şi Bucureştii sunt întinşi ca o plăcintă în distanţă nemăsurată pre ambe malurile Dîmboviţei ale cărei unde dulci sunt limpezi ca braga, un terci de fărină de mei fermentat, beutură naţională urbană, foarte săţioasă.

Stradele Bucureştilor se cheamă poduri, căci oarecînd era podite cu lemn, dară acum se pardosesc cu piatră adusă cu mare greutate de la munte, căci nicăire e drum calciat în ţară. Ca să-şi rămînă consecinţi aş sfătui pre bucureşteni să le zică de acum gavathe, căci ar corespunde numirea limbei iudaice după Evanghelie.

Nobilii romîni se chiamă boiari (boliari, id est bolgari), aducînd aminte regatul bulgaro-romîn... Şi azi boiariul apostrofă pre sătean cu schiamaţiunea: "Mă romîne!" Deoparte şi acum e adevărat, căci puţini boiari sunt de viţă curat romînă, iară cei ce sunt, în adevăr, romîni – ca Iisus Navi, demandînd soarelui să steie – aşa se ţin de spresiunea îndătinată şi cred a fi de pănură străină, bulgară ori greacă, şi nu romînă.

Magnaţii ţărei petrec toţi în capitalea Bucureştii şi, prin viaţă sedentară, tigoresc amar de trînji, căci şi mişcarea cea puţină o fac numai întinşi în caleşe.

În stil curiale, boiarii de frunte se zic protopendari, adecă cinci clase premare, apoi boiarimea măruntă e legiune în clase şi număr.

Rangul suprem boiaresc e banul, ce semna domn supran; dară încă de la Mircea-vodă banatul s-au mediatizat şi banii sunt titre deşerte, conferite de domnul Ungrovlahiei. Vin apoi *dvornicii* (portarii), *logofeţii* (cancelarii), *vistiarii* (camerarii), *cluciarii* (chelarii), *agiii* (tribunii) etc., cari toţi poartă bărbi dacă au costumul turc.

Boiarii mărunţi au titre foarte varie. Mai des sunt *paharnici*, *serdari*, *pitari*[1] *etc.*

Toate este ranguri se conced de domnitori pre viaţă, şi imunităţile se straplantă prin succesiune numai la fii, mai departe nu.

Afară de această nobilime, cari se bucură de toate drepturile şi imunităţile ca şi magnaţii noştri, sunt în ţară nobili moşneni şi manzili, ceea ce corespunde pre deplin la boiarii noştri olteni, scutiţi şi nescutiţi, apoi la *bocskoros*[2] şi *hét szilvás nemes emberek*[3] ai maghiarilor.

Boiarii mari sunt patroni şi cei mici clienţi (zi: ciraci) ai lor. De aceea cei dintîi zic cestora "ciocoi", adecă lingăi. Însă romînul de rînd nu alege: lui-s toţi ciocoi.

E datina aici ca oricine să te patroneze şi să-ţi apromită procopseală (înaintare), numai să-i înmulţeşti curtegiul, pentru mîncare şi beutură ce e ca şi de pomană ieftină.

Ieftinătatea alimentelor se poate judeca din unitatea copioasă a măsurilor şi unitatea meschină a banilor. Bucatele (cerealile) se vînd cu chila (una cît şapte găléte transilvane), vinul cu vadra (de zece cupe una), carnea cu ocaua (de doi punzi şi un pătrar), apoi unitatea banilor e leul (de opt cruciari în argint), şi suptu-i împărţirea e paraua, adecă păresima parte (*quadragesima pars*)[4].

Despre curiozităţile cetăţei Bucureştilor nu-ţi scriu multe, că după cum sună refrenul, gustînd apa dulce, de aici poate nu mă voi mai duce şi cu timpul se vor adauge, atîta însă menţiunez, că cel mai frumos monument arhitectonic, turnul Colţii, construit de suczii lui Carol XII, e ruinat de cutremur, că în Bucureşti nu e nice o plaţă publică frumoasă, că lîngă cele mai pompoase palaţe stau neşte vizunie greţoase, apoi în mijloc are grădina Cişmegiul, custătoare dintr-un lac de broaşte şi lipitori.

1863

Note:

1. *Pînetari*, de unde pînetă şi contrasul pită. Toate rangurile boiareşti sunt titre de servitori ai curţii domneşti (n.a.).
2. Boieri opincari (ung.).
3. Nobili de cei cu şapte prune (ung.).
4. A patruzecea parte.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

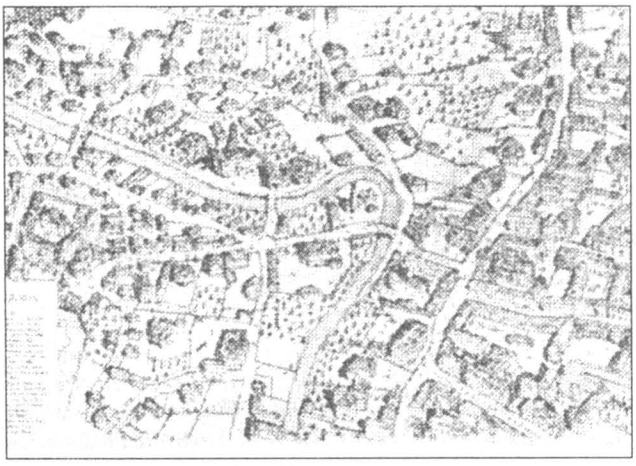

Centrul Bucureștilor sub Știrbei Vodă, 1849

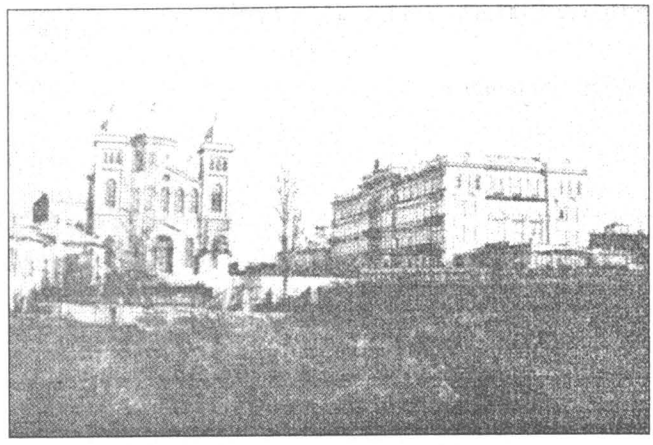

Biserica Sărindar și Hotel du Boulevard, c. 1875

Dimitrie BOLINTINEANU

(București, septembrie 1848)

(din *Călătorii*)

La 13 septemvrie se trimiseră mulțime de deputați în tabăra turcească, a cărei avangardă descălecase la porțile Cotrocenilor. Între acești deputați mă aflam și eu. Cu deputații guvernămîntului de atunci se uniră cîteva sute de oameni, de toate clasele, credințele și colorile. Unii în trăsuri, alții pe jos, semănam cu o procesie. Trecurăm printr-o mare de popor ce se adunase aproape de tabără și ne duserăm drept sub un cort. Îndată ce ajunserăm aici, un regiment de soldați turci, ce făceau două ziduri în cele două părți ale locului unde se afla tabăra, ne prezintă armele.

Fuad-Efendi, trimisul Porții, citi un firman, conform cu răspunsul ce dase mai înainte deputaților romîni la Constantinopol, adică să restabilească ordinea legală sub căimăcămia unui boier romîn din partida antinațională... Într-un minut, atît deputații poporului, cît și toți acei romîni ce-i urmaseră se văzură înconjurați de două ziduri de baionete. Afară din acest ocol, sub alt cort, se aflau toți boierii din partida contrarie.

Cei arestați trecură cîteva ore în această poziție pînă seara.

Într-acest timp auzirăm sunetul tunurilor în marginea orașului. O luptă inegală, născută dintr-o neînțelegere a unor șefi, începu între avangarda otomană și între 150 soldați pompieri. Acțiunea ținu mult și măcelul fu mare, cu pierdere mai multă din partea turcilor. Noi nu știam nimic despre aceasta în tabără. Despre seară veni un secretar d-ai lui Fuad-Efendi și dete ordin să ne conducă sub gardă în mănăstirea Cotroceni. Aceasta se făcu în cîteva minute. În curtea mănăstirii erau așezate mulțime de corturi soldățești. Ne spuseră că trebuia să trecem noaptea sub acele corturi și ca să ne luăm locurile. Aceasta se făcu. Eram peste trei sute de persoane, o repet, din toate clasele și de toate coloarele, văzui printre noi mulți care nu se aflau la locul lor. Sîngele vărsat la cazarma Spirii întărîtase pe soldații turci împotriva noastră, ce ne credeau autorii acelei loviri; astfel ei ne tratau cu destulă asprime. Ne aruncară cîte o bucată de pîine neagră la toți. Trecurăm o noapte grea, din cauza răcorii și a tulburării morale în care ne aflam. Cu toate acestea, societatea noastră era formată astfel încît nu ne puteam opri de a nu rîde: fel de fel de fizionomii, de idei, de plîngeri și de curajuri!

A doua zi veni un ordin să se elibereze cea mai mare parte din prinși. Aceasta se făcu după o listă unde se afla cîteva nume. Toți ce purtau acele nume rămaseră încă în mănăstire; ceilalți plecară toți pe la casele lor. Cei rămași erau în număr de treizeci și mai bine. Atunci ne mutară în casele de sus, dîndu-ne spre locuire o sală mare; în cursul de trei zile se mai împuținară prinșii, prin liberarea a unora dintre dînșii, favorizați sau crezuți mai puțin demni de soarta noastră.

După cîteva zile de ședere în Cotroceni, unde venea tot orașul să ne vază și să ne aducă hrană, într-o noapte veni un aghiotant al lui Omer-pașa, cu șapte trăsuri brașovene, și ne anunță că este ordin să plecăm îndată. Ne daseră pașaporturi pentru Semlin, prin Brașov, și se hotărîră cu învoiala consulului englez să ne ducă cu o escortă pînă la hotar și acolo să ne libereze. Ordinul purta ca patru din prinși, și anume arhimandritul Snagoveanu, C. Aristia, A. Zanne și eu, să rămînem încă în Cotroceni, și ceilalți să plece. După un ospăț împreună ne îmbrățișarăm cu acei ce erau hotărîți să plece. Într-acest timp vine alt ordin: să pornească toți, fără excepție.

Îndată ne puseră în trăsuri cu lucrurile noastre. Un regiment de cavalerie otomană ne însoți pe cale, mergînd în rînduri la dreapta și la stînga noastră; patru călări, deosebit, se rînduiră la dreapta și la stînga fiecărei trăsuri.

1858

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mihail EMINESCU

1877, decembrie 30

Dorobanții

Au sosit în București dorobanții de pe cîmpul de război. Acești eroi, cu care gazetele radicale se laudă atîta, sînt, mulțumită guvernului, goi și bolnavi. Mantalele lor sînt bucăți, iar sub manta cămașa pe piele, și nici cojoc, nici flanelă, nici nimic. Încălțați sînt tot atît de rău, unul c-un papuc ș-o opincă, altul c-o bucată de manta înfășurată împrejurul piciorului, toți într-o stare de plîns, într-o stare care te revoltă în adîncul inimii.

O spunem de mai-nainte, nici o scuză, nici o justificare, nici o explicație nu ne poate mulțămi față cu această mizerie vădită și strigătoare la cer. Canibali au fost aceia ce i-au trimis iarna la război în asemenea stare? Nu mai întrebăm de au fost romîni sau nu. Sîntem de mai-nainte siguri că numai romîni n-au putut fi aceia care i-au trimis pe țăranii noștri în asemenea stare în Bulgaria. Dar am fi putut crede ca să fie cel puțin oameni. Turcii, despre care se zice că mor de foame și de frig, au sosit la București mai bine îmbrăcați și mai îngrijiți decît soldații noștri. Rușii care pleacă la cîmpul de luptă sînt toți îmbrăcați bine, cu cojoc și cu manta sănătoasă și bine încălțați; la ai noștri îmbrăcămintea e curat ironia unor haine, e goliciunea parafrazată. Și astfel au petrecut aceste victime ale radicaliei, ca să nu zicem un cuvînt mai rău, în zăpadă și în ger, nemîncați, neîmbrăcați, decimați mai mult de frig și de lipsă decît de gloanțele dușmanului. Nu sînt în toate limbile omenești la un loc epitete îndestul de tari pentru a înfiera ușurința și nelegiuirea cu care stîrpiturile ce stăpînesc această țară tratează cea din urmă, unica clasă pozitivă a Romîniei, pe acel țăran care, muncind, dă o valoare pămîntului, plătind dări, plătește pe acești mizerabili, vărsîndu-și sîngele, onorează această țară. Și pe cînd acești cumularzi netrebnici, această neagră masă de... ignoranți, această plebe..., aceste lepădături ale pămîntului, această lepră a lumii și culmea a tot ce e mai rău, mai mincinos și mai laș pe fața întregului univers, face politică și fanfaronadă prin gazete și se gerează de reprezentanții unei nații ai cărei fii aceste stîrpituri nu sînt și nu pot fi, tot pe atuncea soldatul nostru umblă gol și desculț, flămînd și bolnav pe cîmpiile Bulgariei, îi degeră mîni și picioare, de cad putrede de pe trupul viu al omului, și veniți înapoi în țară, cad pe drumuri în țara lor proprie de frig și de hrană rea.

.....

Consistă această țară din călăi și din victime?

(*Bucureștii în literatură*,
texte alese și adnotate,
cu un cuvînt înainte de Radu ALBALA,
Editura pentru Literatură, 1962)

Carol Szathmari – *Dorobanți în tranșee*, creion și tuș, publicat în "Resboiul" no. 527/3 ianuarie 1879

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Arhive bucureștene

Marele foc din 1847

Georgeta FILITTI

Vreme de sute de ani viața Bucureștilor a fost ritmată de calamități. Așezat în câmpie, pe malurile Dâmboviței cu curs întortochiat și sugrumat de scocul morilor, orașul a fost mereu supus inundațiilor. Casele, mai toate de chirpici sau de paiantă, erau lesne luate de ape. Cutremurele (mai grave în secolul al XIX-lea, cele din 1802 și 1838) au afectat în primul rând bisericile.

Dar primejdia care pândea orașul în fiece clipă și a cărei întindere rămânea imprevizibilă a fost, fără îndoială, focul. Case, șuri, hambare, acareturi ardeau frecvent, încât administrația, mai ales după introducerea Regulamentului Organic (1831), a început să organizeze temeinic serviciul pompierilor. În 1838 lui Ioan Gotlib Mail i se aduc mulțumiri din partea lui vodă Ghica "pentru învățătura soldaților ce i s-au dat la meșteșugul facerii de tulumbe" ca și pentru "instruirea acestora la stingerea focului". "Instrumenturi" de foc fuseseră achiziționate în 1840 la București, iar peste patru ani se adăugau doi slujbași la "Observatorul de la încăperile Agiei" ca "să privegheze pentru aprinderile ce se vor întâmpla în Capitală". În 1846 se făcea licitație pentru crearea serviciului de pompieri (clădiri, fîn pentru cai, ustensile) iar polițiștilor li se poruncea să inspecteze cu strășnicie mahalalele și să instruiască lumea cum să evite incendiile, între altele să nu meargă cu lulelele aprinse pe ulițe ca să nu se aprindă paiele de pe case de la ele...

Dispozițiile autorităților au rămas de cele mai multe ori literă moartă, cum o dovedesc, între altele, focul din mai 1833 (când printre subscriitorii la ajutorarea sinistraților s-au numărat gen. P. Kiseleff și tipograful I. Heliade Rădulescu) și cel din iunie 1845. Atunci au ars 40 de case pe Podul Beilicului, iar dirijorul și compozitorul L. Wiest dăduse un anunț în "Curierul românesc" pentru un concert în Grădina Blaremberg, în folosul celor rămași fără adăpost. Dar acestea pot fi socotite incendii "locale", limitate la o uliță, la o mahala. Poate și vremea a ținut cu bucureștenii și pârjolul nu s-a întins mai mult.

N-a fost la fel la 23 martie 1847, de Paști, când a ars o cincime din oraș. Atunci un tânăr zănatic din neamul Drugănești a deschis fereastra și a început să tragă în aer; câlții îndesați pe țeava armei s-au aprins de la praful de pușcă, prinzându-se de streașina casei. A fost de-ajuns ca acoperișul să ia foc și... restul a făcut vântul. De acolo, din fața bisericii Sf. Dumitru, a pornit totul. Pârjolul s-a întins spre Curtea Veche, Lipscani și biserica Sf. Gheorghe Nou. Cea mai afectată a fost Vopseaua Roșie, unde s-au distrus zece mahalale – locuite precumpănitor de negustori: Sf. Dumitru, Șerban Vodă, Șelari (Sf. Nicolae), Colțea, Curtea Veche, Sf. Ioan Nou, Răzvan, Sf. Gheorghe Nou, Stelea, Sf. Gheorghe Vechi. În Vopseaua Neagră au ars mahalalele Hagiului, Sf. Ștefan, Sf. Vineri, Vergului, Lucaci, Ceauș Radu, Olteni, Delea Nouă.

După 40 de zile se mai vedeau încă mormane fumegânde din ceea ce fusese "calabalâc", cum notează rapoartele Poliției, adică lucruri din casele oamenilor, dar și mărfuri din depozitele angrosiștilor, odoare din biserici, ruine de tot felul.

Statistica întocmită foarte repede a stabilit că au murit 15 persoane și au ars peste 2.000 clădiri (133 case, 385 prăvălii cu etaj, 1.072 prăvălii fără etaj, 85 hanuri, 12 biserici – între care Bărăția, cu 166 încăperi închiriate unor negustori în hanurile Roșu, Mustacov al lui Vasile, al Elencăi Mustacov, Mărgărit, Sf. Gheorghe Nou).

"Focul cel mare" a mobilizat autoritățile române și în același timp ajutorul din străinătate s-a dovedit a fi rapid și eficient. La Biblioteca Academiei, secția Manuscrise, se păstrează o parte a arhivei acestui episod din viața orașului din ale cărei file răzbat puzderie de fapte grăitoare. S-a înființat "Comisia întocmitoare pentru ajutorarea celor bântuiți de foc", în care au fost numiți în majoritate negustori: G. Opran, M. Califarov, L. Calenderoglu, I. Manovici, N. Xantos, Anghel Hagi Pandeli, Apostol Brașoveanul, Ghiță Muzică. Apoi o comisie "pentru alinierea ulițelor și locurilor proprietarilor bântuiți de foc", prezidată de ministrul din Lăuntru, Iancu Manu.

Slujbașii municipalității din mahalalele afectate au primit poruncă să întocmească evidența pagubelor după un formular interpretat de fiecare cu destulă fantezie. Acest lucru e de altfel sesizabil la aproape toate situațiile cerute de autorități până atunci (ca, de exemplu, recensămintele din 1831 și 1838). Acum li s-a cerut să aibă în vedere: felul construcției (casă mare, mică, prăvălie), numele proprietarului sau al chiriașului, "întreprinderea" (adică îndeletnicirea locatarului), prețul estimat al clădirii afectate, bunurile mai de seamă distruse și valoarea lor. Unii păgubiți s-au justificat și cu dovezi de tipul celei date de pitarul N. Bălan la 5 septembrie 1847: "Aducătoarea al acestui înscris al mieu este Catinca slujnica, căreia i s-au ars lucrurile la mine acasă cu focul întâmplat la 23 martie și spre mărturie s-au dat aceasta".

Tabelele întocmite pe mahalale constituie un document interesant privind structura socială a orașului,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

felul cum bucureștenii își apreciau averea și cum au fost efectiv ajutați.

Mai disciplinați și având și mai puțini supuși în evidență, consulii francez și englez au trimis doar la patru zile o listă a celor rămași fără adăpost, din care spicuim: madam Binoches cu fiica, având un pensionat pentru copii evrei, au pierdut 300 galbeni; văduva dr. Wenert, cu un copil idiot și o fiică – 300 galbeni; văduva farmacistului Dresnandt – prăvălia și mobila în valoare de 1.100 galbeni; moașa Clement din Hanul Papazoglu, văduvă de farmacist din Focșani, a pierdut 100 galbeni; pastorul lute-ran Czarnay, cu fiica sa, care ținea o școală – 250 galbeni; casierul Teatrului, Fr. Zinles – 500 galbeni; Franz Gebauer, maestru de pian, cu soția și doi copii "au pierdut tot" – 400 galbeni; văduva Schalar Pappe, marșandă de mode – 880 galbeni; Alter, "ovrei sărac" la Sf. Nicolae, cu trei copii, bolnav de plămâni, pe moarte; Conrad, fabricant de piane – toate instrumentele și 100 galbeni. În fine, văduva fostului consul prusian din Iași, Magotti, găzduită la Bărăție, "săracă și bolnavă", aciuiată acum la consulul englez.

Cât privește autoritățile locale, suprapunerile, revenirile, refuzurile, neîndreptățirea unora au făcut ca listele trimise de acestea să nu fie exhaustive. Dar, cu titlu informativ, mahalalele păgubite au răspuns astfel (trebuie observat că insistența cea mai mare au depus-o în a fi grabnic despăgubiți părinții "cu fete de măritat"): *Mahalaua Vergului*: Tarsița postelniceasa, cu casă mică de 150 lei, văduvă, cu o fată tot văduvă și alta de măritat, "sărăciți topiți, au pierdut tot din lăuntru" – paguba 1.000 lei; Ars Ovreiu, croitor femeiesc, cu patru copii, "sărac lipit" – paguba 800 lei; Serdaru Făniță, cu casă mare de 1.000 lei, trăiește "din venituri", fiind rentier, mai are prăvălii în târg și o moșioară, "i s-a ars mult din casă, cu familie mare" – paguba 15.000 lei; Sterie Cârciumaru, i-a ars tot și marfa, e "scăpătat" – paguba 5.000 lei; parucicul Drăgulinescu din miliție a pierdut bani și giuvaericale de 34.000 lei; Nicolae Mareș, i-a ars o casă de 1.000 lei, trăiește "din venituri", e "cu stare și n-are trebuință de ajutor". *Mahalaua Sf. Ștefan*: Nicolae Zisu, brutar, cu o casă de 500 lei, i-a ars marfa, lucrurile, prăvălia, "vrednic de ajutor". A păgubit 5.000 lei. *Mahalaua Lucaci*: Ivancea Cavafu, cu două case mici a câte 250 lei, i-a ars calabalâcul și a rămas "cu două fete de măritat... se pregătise de zestre" – paguba 2.500 lei; conțipistul Nicolae Popișteanu, cu o casă mică de 100 lei, a pierdut calabalâc, "însă casele ale mari au scăpat" – pagubă 6.500 lei; Marghioala, fată mare, cu două case de 400 lei, fără părinți, săracă, locuiește cu mătușa ei – pagubă 7.000 lei; pitarul Nae Ogrădeanu, slujbaș, cu o casă de 3.000 lei, i-au ars lucrurile, dar "n-are trebuință" fiindcă are moșie și un capital de 5.000 galbeni; amintește totuși paguba: 65.000 lei. În sfârșit, Chiriac Antoniu, lumânărar, cu o casă de 1.700 lei, a pierdut marfă (lumânări, seu, cerviș) de 60.000 lei. Toată paguba: 70.000 lei.

La 26 mai comisia de evaluare a pagubelor sta-

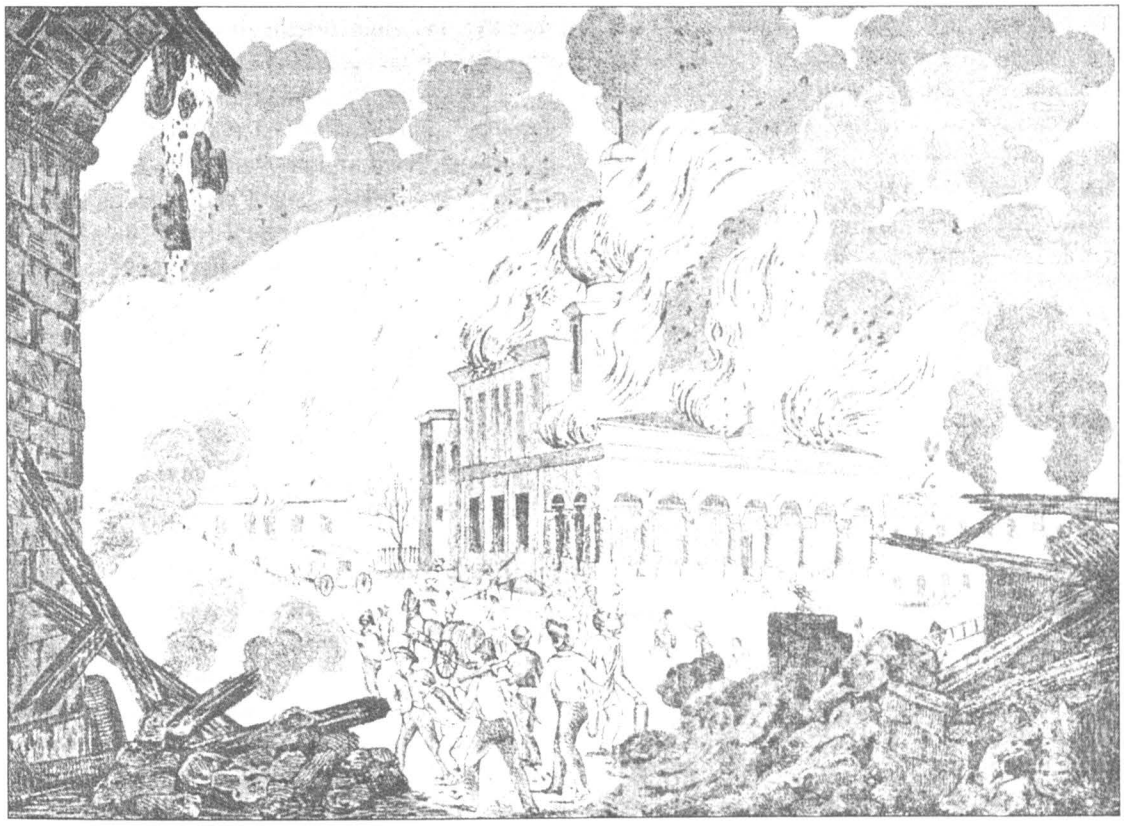

Focul de la 1847. Arderea Bisericii Sf. Gheorghe-Nou
Gravură în aramă de E. F. Büchner

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

bilise că din cele 2.891 persoane care reclamaseră case şi bunuri mobile distruse la foc primiseră ajutor (între 100 şi 10.000 lei) 1.559. Dintre cei din urmă sunt de amintit negustorii angrosişti Anastase Gheorghiu (mahalaua Sf. Nicolae), Cluceru Andricu (Stelea), serdarul Athanasie Cazotti (Sf. Gheorghe Vechi), Teohari Anastasiu (Ceauş Radu), Enache Şalvaragiul (Vergului). Dar iată şi alţi sinistraţi, mai modeşti: Gheorghe Cafegiu (300), Saie Ovreiu telalu (300), Vasile Gheorghiu (6.000), Gheorghe Ioanid tipografu (2.000), Nicolae Tănăsescu (2.000), Iosif Şalaru, Ovanez Popovici, Vasiliki Mafibor şi Bedros tutungiu răposatu (sic!) – câte 2.500 lei. Apoi Ioachim Serafim, Solomon Ceaprazaru, Bohor Samu Ovreiu, Haina Ovreica – câte 600 lei. Mihail Iosif primeşte 500 lei pentru Havră. Apoi: pităreasa Zinca (500), Catinca Văduva (100), Anica Văduva (1.500), Mihai Braşoveanu (1.500), Ioan Halt tâmplaru (200). Din mahalaua Sf. Dumitru: Fioran, dascăl de joc (150), Niţa Văduva, doică (150), Louis Antonieni, profesor (500), Elenca femeia (500), Ghiţă Heraru (500), Dumitrache "la Gramon" (100) etc.

Unora li se cuveneau bani, dar "nu s-au arătat la comisie" (serdarul Costache Borănescu – 2.500 lei, sau Grigore Apostol – 4.000 lei).

Situaţia din care răzbate cel mai mult enervarea autorităţilor, dar şi stăruinţa mahalagiilor de a fi ajutaţi – nu totdeauna cu temei – se înregistrează în mahalaua Sf. Dumitru, de unde pornise focul. Aici erau 57 persoane ale căror cereri, după repetate verificări, fuseseră apostilate cam aşa: Eliza Dracopol, "vrednică, cu pagubă de 400 galbeni"; Elena Văduva, la vornicu Bălăceanu, "i se cade oareşce", dar aceleiaşi "nu i s-a dat întâi, să i se facă vorbire, nu i să cade nimica"! David Zahiu "tot el au luat supt alt nume ce e la catastihu cel vechi". Maria Paladi stolniceasa fusese "ajutată şi mai cere..."

O atentă confruntare a listelor îl ajută în cele din urmă pe cercetător să desluşească cine şi cu cât a fost ajutat. Mai anevoioasă apare reconstituirea integrală a sumelor primite din ţară şi străinătate. A doua zi după "foc" autorităţile au obligat următoarele instituţii să contribuie la redresarea economică a celor afectaţi: Mitropolia (cu 500.000 lei), mânăstirile închinate (700.000), Casa Centrală (250.000), Casa Rezervei (300.000), Rezerva caselor municipalităţilor Ţării Româneşti (180.000). S-a mai adăugat, tot la poruncă, leafa pe o lună a funcţionarilor civili şi militari (300.000). În acest regim s-au adunat 3.123.295 lei şi au fost distribuiţi 2.587.864 lei. Susţinerea masivă a venit însă de la ofrandele benevole, din care amintim: Vodă Gheorghe Bibescu (193.200 lei), Barbu Ştirbei, fratele său (10.222), Al. Filipescu, ministru (4.875), domniţa Marghioala (6.470), principesa Cleopatra Trubeţkoi, născută Ghica (9.750), consulul rus Daşkov (3.220), inspectorul general al carantinelor N. Mavros (5.110), consulul austriac Timoni (6.440), Nion, consulul francez (1.040), vornicul Em. Băleanu (6.300), Smaranda Manu (1.347), logofătul Constantin Cantacuzino (3.220), logofeteasa Filipeasca (3.000), Ion Oteteleşanu (6.440), dr. Apostol Arsaki (3.220), aga Ion Bălăceanu (3.300), B. Bellu (3.187), egumenul mânăstirii Cernica, Filotei, economul Episcopiei Buzău (5.997), Stănuţă Jianu (487,20), negustorul Gheorghe Niţescu (310,20), un anonim (945), Uţa femeia (312) etc.

Bancherii şi oamenii de afaceri au dat: M. Obrenovici, cneazul sârb (31.500 lei), fraţii Ghermani (22.650), fraţii Xenocrat (6.300), L. Zerlendi (3.150), baronul Sina din Viena, prin Gh. Opran (20.000), Hagi Pop, pe aceeaşi cale (2.000). Hillel Manoah, bancherul al cărui contoar arsese deopotrivă, a constituit un comitet care a strâns ajutoare din Moldova, împreună cu spătarul Vasilache Alecsandri, din străinătate şi de la Giurgiu: vistieria Moldovei (25.555 lei), subscripţii din oraşul Lipsca (Leipzig, 45.579), Administraţia vapoarelor (2.067) şi o sumă globală de 50.715 lei. Tot din Moldova au trimis: A. C. Moruzi (1.000), Panaiot Moruzi (1.000), Vasile Alecsandri (500), Costache Negruzi (1.000), Nicolae Vogoridi (2.130), o damă anonimă (1.775). Din judeţe au trimis: Matias Boroşai, spiterul oraşului Buzău (204), Karl Mayer, directorul Grădinii Publice din Bucureşti (sic!) (966), Epitropia oraşului Alexandria (6.482). Apoi "subscripţii" judeţene între 170.000 lei (Dolj) şi 1.252 (Ilfov). Mânăstirile au cotizat astfel: Zlătari (23.646), Radu Vodă (48.754), Mărgineni (54.200), Cotroceni (59.480), Baia de Aramă (747), Văcăreşti (45.483) etc.

S-au depus sume şi pentru aşezăminte (biserica Sf. Vineri, 9.000 lei), sau persoane anume (1.250 lei, pentru trei doctori ai carantinelor).

În sfârşit, şi în străinătate lumea s-a mobilizat într-o formă ce dovedeşte solidaritatea în faţa unei nenorociri ce se putea întâmpla oricui, incendiile fiind frecvente, iar stingerea lor nu totdeauna eficientă.

Dacă ţarul sau sultanul au făcut-o în scop propagandistic şi paternalist, ca autorităţi supreme (protector într-un caz, suzeran într-altul) şi au trimis 3.000, respectiv 5.000 galbeni, baronul Rotschild din Viena (cu 6.900 franci), negustorii braşoveni (cu 350.454 lei, prin Ioan Stamul) ori cei lipscani şi-au ajutat pur şi simplu tovarăşii de afaceri, înţelegând, încă o dată, ce debuşeu reprezenta piaţa Bucureştilor şi cât de important era ca ea să reintre în funcţiune cât mai repede. La Lipsca s-au format două comitete din negustorii: D. Ridnens, fraţii Felix, H. P. Oppenheimer, C. Papa, C. G. Schleter, G. Teohari şi Hammer, Schmidt, S. T. Gumpel, P. Şunc, Herman Samson, J. Oschembleiger.

Dar lipscanii au făcut mai mult: sindicii marelui târg de Sf. Mihail din Lipsca au decis să acorde un împrumut angrosiştilor bucureşteni, ale căror depozite fuseseră mistuite de foc, de un milion de dolari (sic!) pe o perioadă de trei ani spre a-şi reface stocurile.

Alte ajutoare s-au obţinut printr-o campanie de presă exemplară. Liste de subscripţie au deschis: "Vestitorul românesc", "Bukarester Deutsche Zeitung", "Albina românească", "Gazeta Transilvaniei" (numai la Craiova s-au adunat în acest fel 2.500 galbeni). Apoi dr. Ştefan Hepites a decis ca banii obţinuţi din vinderea broşurii sale despre băile de la Balta Albă să fie donaţi sinistraţilor. Teatrul Naţional din Iaşi a dat un spectacol pentru susţinerea acestora cu următorul pro-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

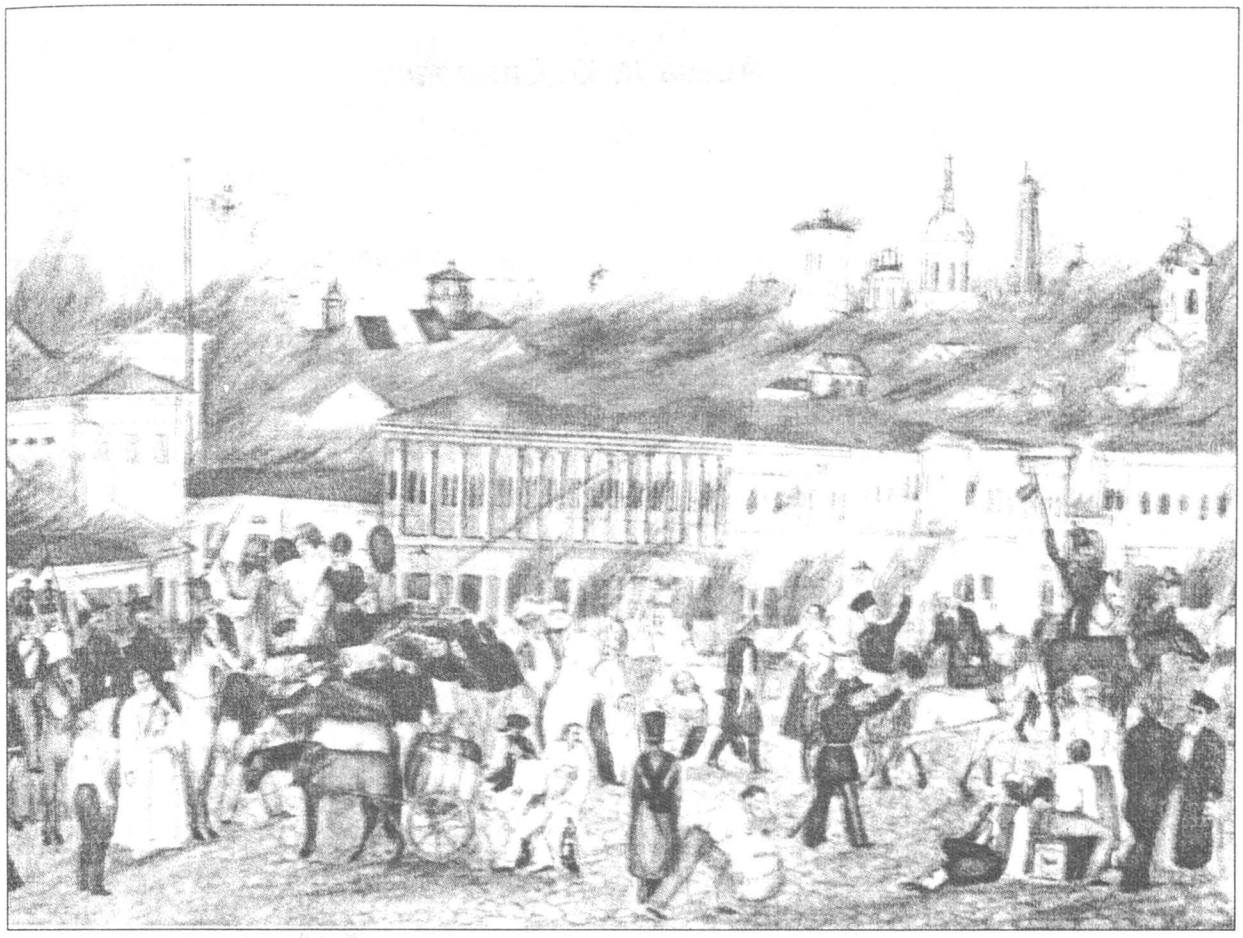

Marele foc din Bucureşti, la 1847
Acuarelă de Mustacoff

gram: vodevilul *Pourquoi?*, piesa *Femmes Savantes* de Molière ("scenile cu pedanții şi femeile învățate din Molieru, prelucrat în versuri de d-lui C. Negruți", cum informa "Gazeta Transilvaniei" despre spectacolul trupei ieşene din 3 mai 1847) şi "câteva scene în versuri de d. Millo, în care să înfățoşază rugina, radicalismul", după aprecierea aceleiaşi foi a lui George Bariț.

*

Cele întâmplate acum 158 de ani au traumatizat profund societatea bucureşteană. Ecoul acestei stări se regăseşte în jurnale contemporane, note, însemnări pe cărți ori corespondență particulară. Iată, în încheiere, fragmente din scrisoarea Zeliei Rizo (din arhiva noastră) adresată, la 2 octombrie 1847, din Bucureşti, Ecaterinei Ghica, soția marelui ban Mihalache Ghica (frate cu domnitorul Alexandru de la 1834 – 1842), aflată atunci la Veneția:

"Dragă şi binevoitoare doamnă Ghica,

Am răspuns luna asta amabilei dvs. scrisori şi sper să n-aibe soarta celei adresate d-lui Ghica şi s-o fi primit. De atunci încoace, doamnă, am avut destule necazuri şi amărăciuni. Ați luat, desigur, cunoştință de dezastrul îngrozitor pe care flagelul incendiului l-a provocat în oraşul nostru şi fără îndoială veți fi aflat că am fost cea dintâi victimă. Ne-au salvat miraculos din flăcări doar cu ce aveam fiecare pe noi. Tot ce posedam a fost mistuit de flăcări. Vă puteți da seama de impresia produsă asupra noastră de acest spectacol îngrozitor. E deajuns să vă spun că sănătatea noastră, zdravăn zdruncinată de o lovitură atât de crudă, a fost în cea mai proastă stare până de curând. Doar de puțină vreme suntem, mulțumită lui Dumnezeu, mai bine, atât eu cât şi soțul meu, datorită şederii, mai mult de două luni, la Călineşti, încântătoarea moşie a domnului Mavros [socrul lui Ion Ghica – n.n.] unde aerul proaspăt şi distracțiile foarte plăcute au făcut să se şteargă amintirile penibile ale pierderilor pe care le-am suferit (...)

N-am nimic interesant să vă spun despre oraşul nostru fiindcă pentru moment nu se dau petreceri, teatrul e mediocru iar eu, doamnă, nu fac decât să-mi rostuiesc din nou căminul de-a fir a păr şi vă dați seama că am multe de făcut. Vă anunț, totuşi, căsătoria fostei doamne Manu, fiica lui Villara, cu d. [Scarlat] Kretzulescu [nuni aveau să fie domnul țării Gheorghe Bibescu cu soția Mariția, fostă cumnată a destinatarei scrisorii – n.n.]. Se zice că în iarna asta vor mai fi şi alte nunți" (...) [trad. din lb. fr.]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Memoria caselor

Acasă la G. Călinescu

Florin PREDA

La 12 martie 1965 se stingea din viață G. Călinescu. De aceea, rândurile care urmează se constituie într-un neînsemnat omagiu adus celui care, la 40 de ani, dădea literaturii române cea mai vastă istorie a sa.

În partea de nord a Bucureștilor se află una din cele mai reprezentative case memoriale ale literaturii române. Reprezentativă atât prin personalitatea celui care a locuit-o, cât și prin valoarea sentimentală și materială a lucrurilor ce se află într-însa: Casa memorială "George Călinescu".

Istoria casei începe în momentul în care marele istoric literar se hotărăște să o ridice pe un loc moștenit de soția sa de la părinți. În momentul proiectării sale, cartierul era unul liniștit despre care, în cartea dedicată lui G. Călinescu, Ion Bălu spunea că "până târziu, după întâiul război mondial, colțul acesta de București a continuat să-și păstreze înfățișarea rurală. Copacii enormi sfâșiau tăcerea cu foșnetul frunzelor și pe câmpul ce se întindea spre lacuri păștеau nestingherite turmele". Aici, în acest loc, a apărut o casă mică, albă, retrasă aidoma culturii române, în spatele unui gărduleț verde care ascunde un petec de grădină. Este casa unde geniul călinescian s-a desfășurat cu toată forța sa.

Încă de la intrarea în curte, complexitatea spiritului celui ce a scris monumentala *Istorie a literaturii române* începe să te însoțească în această vizită în lumea sa. Lipită de gard există o încăpere mică, scundă, în care maestrul se delecta cântând la vioară ori își petrecea timpul scriind, acompaniat de zgomotul tramvaielor care treceau în acea epocă pe strada Vlădescu, la câțiva metri de încăperea de beton.

În față se deschide o grădină, mărginită de o alee îngustă, pietruită, care te conduce spre actuala casă memorială.

În mijlocul micului dreptunghi de pământ, care închipuie grădina, se află un bust al scriitorului ce domină perimetrul grădinii, în care mai sunt amplasate și alte lucrări de piatră, ce poartă semnăturile unor maeștrii ai genului. Cea mai insolită și totodată mai interesantă sculptură este un leu roman adus de profesor de la Sarmizegetusa. Prezența sa, care dă o măsură a polivalenței preocupărilor călinesciene, este pusă în valoare de soclul mic pe care se află amplasată. Acest păzitor al timpurilor și al grădinii te întâmpină de cum intri pe poartă, fiind unul dintre semnele pătrunderii într-un spațiu încărcat de semnificații și cultură.

Istoria literaturii române de la origini până în prezent, *Enigma Otiliei*, *Bietul Ioanide*, *Scrinul negru* sunt tot atâtea repere ale literaturii române. Dar locul de unde au plecat este această casă în care spiritul stăpânului său este aproape palpabil. Tot ceea ce se află în ea poartă amprenta prezenței marelui cărturar, totul a fost atins sau așezat de mâna sa.

Proiectată de însuși G. Călinescu (într-un efort care-l va anticipa pe cel din *Bietul Ioanide*), casa se împarte în două camere despărțite de un hol. Prima încăpere este, fără îndoială, cea mai importantă pentru literatura română. Aici se află Biblioteca maestrului, cu un fond de peste 4.000 de volume. Aici se regăsesc deopotrivă cărți în limba română și în limbi străine, reprezentând o parte din izvorul de inspirație al romancierului și criticului G. Călinescu. Ordonate într-o simetrie absolută, ele dau impresia de tot unitar. Toate volumele sunt legate în piele, cu o dragoste demnă de un bibliofil. În partea opusă a încăperii, biroul masiv, dimpreună cu stiloul, îl așteaptă parcă în fiecare moment pe maestru să revină la îndeletnicirea sa preferată: scrisul.

Pereții camerei sunt plini de tablouri și icoane. Achiziționate de Călinescu din peregrinările sale prin țară sau pictate chiar de

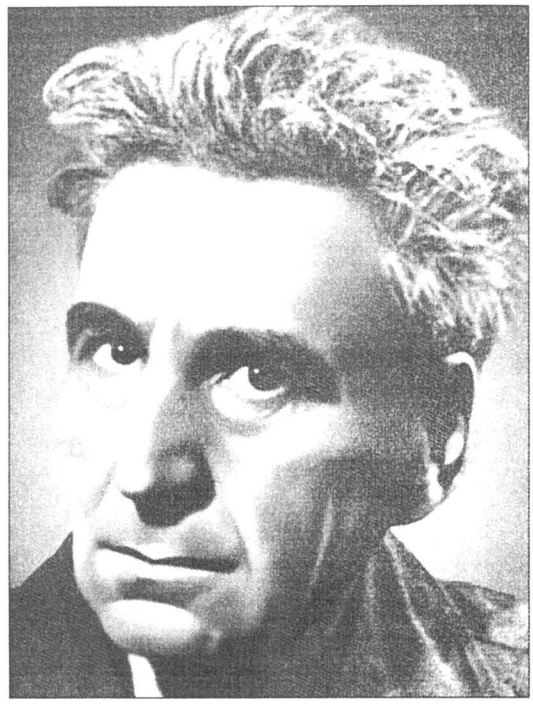

el însuși, icoanele stau alături de picturi semnate de Petrașcu sau Ciucurencu. În mijloc, un portret al romancierului impresionează atât prin dimensiuni cât și prin ascendența pe care pictura o capătă asupra tuturor lucrurilor din cameră. Biblioteca, biroul de lucru și portretul amfitrionului se constituie într-un triunghi vizual care dau vizitatorului o părere despre complexitatea personalității autorului *Enigmei Otiliei*.

Holul ce desparte sufrageria de bibliotecă este conceput îngust. Pânzele semnate de Petrașcu și Tonitza, vitrina plină de medalii care arată prețuirea de care s-a bucurat în timpul vieții, vioara la care cânta în mica sală de concerte de la stradă, precum și portativul ce odihnește lângă ea sunt elementele ce decorează această încăpere care face trecerea dintre bibliotecă și camera cu tablouri sau sala de oaspeți.

Cea de-a treia și ultimă încăpere este cea unde, potrivit scurtului istoric al casei, G. Călinescu improviza acele piese de teatru devenite celebre, împreună cu prietenii de la Institutul de Teorie Literară.

Pe podea se află o ladă de zestre înfrumusețată cu elemente sculpturale și despre care se crede că este de proveniență florentină. Lângă ea se află o piesă de mobilier celebră, unică, poate singura piesă de mobilier din literatura română care dă numele unui roman: *Scrinul Negru*. Faptul că ne aflăm în încăperea în care se primeau oaspeții este certificat de masa mare în stil florentin, cu incrustații despre care aflăm cu uimire că se mai găsesc doar la Muzeul Cotroceni, sau de multele pânze expuse. În fine, dar nu în ultimul rând, pe peretele opus Scrinului Negru, se află o colecție de statuete executate de maeștrii populari, lângă care odihnește o ultimă surpriză: un acordeon, care, alături de vioară, îl însoțeau pe Călinescu în lumea mirifică a sunetelor.

Ne despărțim de casa lui G. Călinescu prin propriile sale cuvinte: "Locuința trebuie să exprime omul, și fiece colț să-l evoce și să-l definească. Mobilele sunt uneltele profesiei, martori ai gândurilor sale răsuflând în lipsa omului".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patrimoniu

Din colecția de Memorie locală "N. Iorga" a Bibliotecii Metropolitane București

HISTOIRE
DES
REVOLUTIONS
DE HONGRIE,
OÙ
L'ON DONNE UNE IDÉE JUSTE
DE SON
LEGITIME GOUVERNEMENT.
TOME SECOND,
Qui contient l'Histoire de Hongrie, depuis l'an 1699
jusqu'à l'an 1705.
A LA HAYE,
Chez JEAN NEAULME.
M. DCC. XXXIX.

Histoire des Revolutions de Hongrie, où l'on donne une idée juste de son Legitime Gouvernement. **Tome second, qui contient l'Histoire de Hongrie, depuis l'an 1699 jusqu'à l'an 1705**

A La Haye, Chez Jean Neaulme, M.DCC.XXXIX

Il seroit inutile de représenter ici la manière dont le Ministère Autrichien en usa avec les Hongrois, après la Paix de Carlowitz. On a déja remarqué, que plus il étoit tranquille, que moins il avoit à craindre du dehors, plus le Royaume de Hongrie étoit maltraité: ensorte que la prospérité du Roi produisoit toujours la désolation des Sujets. Etrange Gouvernement, dont l'Histoire nous fournit peu d'exemples! Mais le Ministère suivoit toujours son but, qui étoit de mettre la Hongrie dans un état à ne plus faire de résistance, ou, pour se servir du stile de Vienne, de dompter la fierté & la férocité Hongroise. Pour réussir dans ce dessein, il n'y a point de genre de vexation qu'on ne mît en oeuvre...

HARMONIES
POÉTIQUES ET RELIGIEUSES
PAR
A. DE LAMARTINE
TOME I
PARIS
CHARLES GOSSELIN, FURNE ET Cie

Harmonies poétiques et religieuses **par A. DE LAMARTINE. Tome I**
Paris, Charles Gosselin, Furne et Ce, M DCCC XL

Voici quatre livres de poésies écrites comme elles ont été senties, sans liaison, sans suite, sans transition apparente: la nature en a, mais n'en montre pas; poésies réelles et non feintes, qui sentent moins le poète que l'homme même, révélations intime et involontaire de ses impresions de chaque jour, pages de sa vie intérieure, inspirées tantôt par la tristesse, tantôt par la joie, par la solitude ou par le monde, par le désespoir ou l'espérance, dans ses heures de sécheresse ou d'enthousiasme, de prière ou d'aridité...

COLECȚIA POEȚILOR ROMÎNI
POEȚII ROMÎNI
DE SUPT
STĂPÎNIRE RUSEASCĂ
ANTIOH CANTEMIR,
C. STAMATI, I. SÎRBU.
VĂLENII-DE-MUNTE
TIPOGRAFIA «NEAMUL ROMÂNESC»
1910

Poeții romîni de supt stăpînire rusească. Colecția Poeților Romîni

Volumul coligat cuprinde:
Antioh Cantemir, C. Stamati, I. Sîrbu
Vălenii-de-Munte, Tipografia «Neamul Românesc», 1910

Poesii ale scriitorilor din epoca Unirii
A. Depărățianu, N. T. Orășanu, M. Zamfirescu, N. Nicoleanu, Gh. Melidon, Gheorghe Sion, Nicolae Istrati, G. Tăutu, D. Dăscălescu, Ioan A. Lăpedatu
Vălenii-de-Munte, Tipografia «Neamul Românesc», 1909

Alexandru Sihleanu, *Poesii. "Armonii intime" (1857)*
Vălenii-de-Munte, Tipografia «Neamul Românesc», 1909

Ion Catina, *Poesii (1847)*
Vălenii-de-Munte, Tipografia «Neamul Românesc», 1908

D. Bolintineanu, *Poesii*
Vălenii-de-Munte, Tipografia «Neamul Românesc», 1908

C. A. Rosetti, *Poesii alese*
Vălenii-de-Munte, Tipografia «Neamul Românesc», 1909

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria cărții

CENTENAR RADU GYR

E. LOVINESCU

În sînul mișcării tradiționaliste, desfășurată pe dublul front al publicisticei și al poeziei, am putea distinge chiar un grup oltean – ce și-a deviat uneori energiile lirice în acțiune pamfletară sau numai teoretică pentru cauza tradiționalistă. [...] Cel mai activ și mai plin de conștiință oltenească din acest grup e Radu Gyr (n. 1905), care în trei volume: **Liniști de schituri** ***(1927),*** **Strîmbălemne** ***(1928) și*** **Cerbul de lumină** ***(1930), pe o linie de progres și cu realizări în ultimul, afirmă un tradiționalism regional teoretic și o putință de a se scoborî în folclor, în basm, în legendă, de a se hrăni dintr-o sevă autohtonă. Ceea ce-i lipsește acestui temperament vehement și ciclic e disciplina artei sale, măsura; facilitatea, pe care i-o dă o virtuozitate verbală, fără frîna gustului, se transformă în erupție și prolixitate. Acum, în urmă, poetul pare totuși a fi scăpat întrucîtva de gongorismul și alegorismul didactic al primelor sale încercări lirice.***

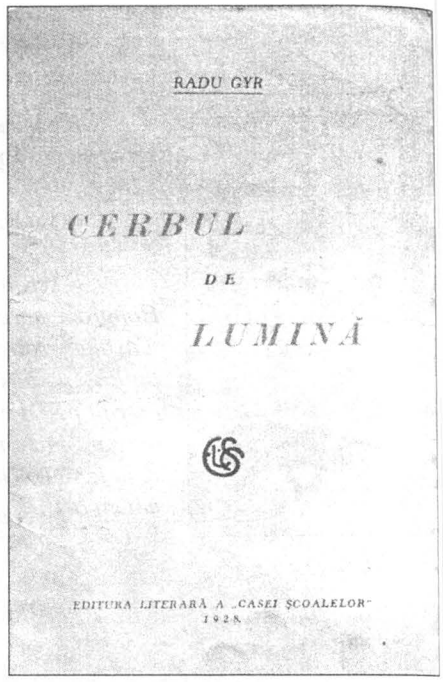

... (pseud. lui Radu Demetrescu), n. 2 mart. 1905, Cîmpulung – m. 29 apr. 1975, București. Poet, dramaturg și eseist. Fiul lui Coco Demetrescu, artist societar clasa I al Teatrului Național din Craiova, și al Eugeniei (n. Gherghel). Studii liceale la Liceul "Carol I" din Craiova; Facultatea de Litere și Filozofie a Univ. din București. Dr. în litere. Prof. secundar, asistent și conf. univ. la Institutul de Literatură și prof. de franceză la Școala de Geniu. Participarea la mișcarea legionară a plătit-o cu aproape douăzeci de ani de detenție politică. Între 1963 și 1975 a desfășurat activitate redacțională la rev. *Glasul Patriei*. A debutat la paisprezece ani, publicînd în rev. liceului poemul dramatic în versuri, *În munți*. Inițial a folosit pseud. Radu Grui (invocînd toponimia Dealul Gruiului), modificat ulterior în Radu Gyr. Alte pseud.: Ioachim Pușcașu, Nenea Răducu. Debut editorial cu vol. *Liniști de schituri* (1924). A colaborat la *Cele trei Crișuri*, *Năzuința*, *Adevărul literar și artistic*, *Gîndirea*, *Ramuri*, *Ritmul vremii*, *Falanga*, *Axa*, *Flamura*, *Universul literar*, *Propileee literare*, *Răsăritul*, *Suflet românesc*, *Arhivele Olteniei*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Glasul Patriei*, *Tribuna României* etc. A frecventat cenaclul lui Mihail Dragomirescu. A publicat, pînă la sfîrșitul războiului, șase culegeri de poezie (*Plînge Strîmbă-Lemne*, 1927; *Cerbul de lumină*, 1928; *Stele pentru leagăn*, 1936; *Cununi uscate*, 1938; *Poeme de război*, 1943; *Balade*, 1944), un poem dramatic (*Corabia cu tufănici*, 1939) și trei studii critice (*"Învierea" de Tolstoi*, 1927; *Eposul popular iugoslav*, în colab. cu Anton Balotă, 1936; *Curentele de avangardă*, 1937), precum și mai multe vol. pentru copii. Premiul Soc. Scriitorilor Români pentru sonet (1926); Premiul Institutului pentru Literatură (1927); Premiul "Adamachi" al Acad. (1928); Premiul "Socec" pentru poezie al Soc. Scriitorilor Români (1939). [...]

Primăvară pădureață

Argint e în ziuă, și Jiu – argintiu...
În fiece mugur mă știu...

Sânt frate c'un zarzăr și văr
cu floarea de sticlă din măr...

... M'ași vrea rădăcină, să sorb
tot sucul pământului orb...

Stejar pădureț m'ași vrea strajă,
să-mi gâlgâie soarele 'n coajă...

Sălbatec m'ași vrea ca un șarpe 'n
adâncu-unei scorburi de carpen...

Și totuși, acum m'ași vrea flutur
lumina în ziuă să-mi scutur...

... Prin pori mi se varsă, ca 'n stup,
albine de soare și-mi zumzăie 'n trup...

În vine, – ca țevile humei, când plouă –
mi-am supt Primăvara mea nouă...

În suflet îmi ară un plug, –
din brazde-or sbucni flacări noi de belșug.

Pârae de sevă în sânge îmi fierb,
nădejdea mi-e ciută, și gândul mi-e cerb...

E – hei!... Primăvară cu sârg,
în mine străfulgeră pârg!...

E – hei!... Primăvara mea albă,
pe mine tu cațără nalbă,

și cațără iederă 'n sfori de verdeață,
și viță sălbatică – agață, –

ca 'n șerpi de frunziș încâlcit ca 'n rețele
să fiu un copac ce-și ascunde în ele

și scoarța și trunchiul în măduva cărui
doar tu colcăi vie, când sângele-ți dărui!...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ştefan BACIU

... Pe Radu Gyr, a cărui poezie se publica în anii aceia în numeroase reviste, atât în capitală cât şi în provincie, l-am cunoscut întâi indirect. Trebuie să fi fost în vara lui 1936, când mă dusesem în vizită la Căminul Scriitorilor de la Buşteni, unde locuia soţia lui – Flora – şi fetiţa lor Monica ("Luminiţa"), care pe vremea aceea să fi avut 6 – 7 ani, poate ceva mai puţin. Tocmai când sosisem acolo, venise în vizită de la Bucureşti tatăl poetului, actorul Coco Demetrescu, un domn bătrân şi simpatic, plin de haz, dar mai cu seamă de amintiri, cu care aveam să ţin legătura de-a lungul anilor, publicând în presă, îndeosebi în cea teatrală, o serie de conversaţii dintre care ţin minte reportajul în seria "Hazuri şi necazuri actoriceşti" din "Gluma", ilustrat de Ion Anestin.

Radu Gyr era absent, deţinut fiind în lagărul de concentrare de la Miercurea Ciuc, mi se pare. Când ne-am dus la restaurantul "Ursul din Carpaţi", scurt timp după ce ne aşezasem la masă, orchestra începu să cânte

"Vânt de seară, vânt de seară
vânt pribeag de cireşar
du tristeţea mea amară
vânt de seară, vânt hoinar",

melodia la modă, care începea "în zbor trec peste mine anii", cuvintele poetului fiind puse pe muzică de Ionel Manzatti. Inutil să spun că emoţia a fost mare, şi că pe obrajii bătrânului actor curgeau lacrimile, când mi-a spus că fiul său era mai presus de toate un poet, neexistând justificare pentru a-l ţine închis din nou, ca şi cum ar fi fost un înrăit politician. Trebuie să recunosc că emoţia lui Coco Demetrescu, pe a cărui faţă uneori mi se părea că văd ceva din masca tragică a unui clown, m-a înduioşat, cu toate că argumentul m-a pus pe gânduri: melodia "sfintei tinereţi" dezlănţuise violenţe şi persecuţii, cum până atunci nu se cunoscuseră în România. Era, fără îndoială, un tragic cerc vicios, din care se părea că nu există ieşire, şi unul dintre cei care a plătit mai scump, a fost poetul Radu Gyr.

Era drept însă, că ori de câte ori (şi se întâmpla destul de des) guvernul, fie liberal, fie "carlist", fie antonescian, dădea ordin ca "şefii" legionari să fie arestaţi, unul dintre cei dintâi care era ridicat, de cele mai multe ori fără vină, era Radu Gyr, care în felul acesta, între anii 1935 – 1944 nu cred să fi stat acasă, în mod "normal", trei ani la rând: dacă nu era arestat, era băgat în lagăr, şi dacă nu era băgat în lagăr, era trimis "disciplinar" pe front, cu toate că vederea extrem de slabă îl scutise de serviciul militar.

A suferit mult, şi a suferit fără să facă vreodată caz de aceasta, fără să-şi ia aere de "martir", fără să se plângă, cu demnitate, pentru că – în fond – era un om de familie, un profesor şi, mai cu seamă, un poet, şi încă unul dintre aceia care dispunând de-o mare facilitate verbală, a fost în bună măsură responsabil pentru ceea ce aş numi reînnoirea tradiţionalismului poetic. "Maniera" sa este astăzi (transcriu aceste pagini în 1980) mai actuală ca oricând, la modă fiind – aş putea spune – un fel de poezie "subradugyriană", trăgând mai de grabă înspre Mircea Dem. Rădulescu şi I.U. Soricu, poeţi inferiori lui Radu Gyr, poezie populară, ca şi a lui, de *daci*, *strămoşi*, *grâne*, *ceruri*, *izvoare*, *munţi* şi *hotare*, pe care, spre deosebire de "urmaşi", Radu Gyr le mânuia cu o abilitate şi o artă care făceau ca poezie sa să fie cu adevărat *populară*. [...]

Pe Radu Gyr l-am cunoscut în anul în care am sosit la Bucureşti, 1937; ne întâlneam în cafenele, unde, între poeţi şi actori, vorbeam despre poezie. Era un om prietenos, de-o amabilitate atât de mare, încât uneori ai fi zis că era afectată, şi când umbla cu cineva pe stradă, avea obiceiul să-i strângă braţul, neslăbindu-l minute întregi.

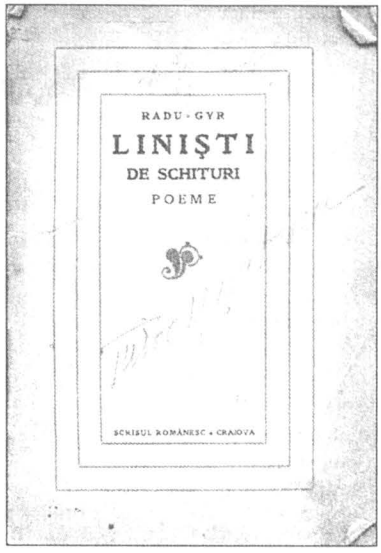

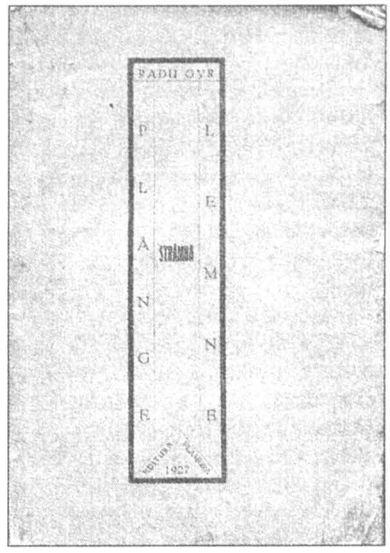

Ca aspect fizic avea o accentuată tendinţă spre chelie, un nas cărnos, puţin estetic, şi deasupra lui o pereche de ochelari cu lentile groase şi rame mari de bagá, care-i dădeau oarecare asemănare cu Ross, caricaturistul de la "Adevărul". Pe tema aceasta circula o anecdotă de a cărei au-tenticitate nu mă îndoiesc, mai cu seamă că Ross se plângea că deseori i se întâmpla să fie oprit pe stradă şi felicitat pentru "frumoasele poezii", luat la sigur, drept "camaradul Gyr".

Zice-se că la redacţia ziarului "Buna Vestire" a intrat într-o seară un grup de "camarazi" din nu ştiu ce fund de provincie, în cizme, cu sumane şi căciuli, care văzându-l pe Radu Gyr circulând pe coridor cu aerul cel mai senin din lume, s-au indignat de prezenţa lui, şi punându-i mâna în piept, au început să vocifereze:

– "Afară! La Palestina, la Palestina!"

La auzul acestor strigăte au ieşit pe coridor câţiva redactori, între care Eugeniu V. Haralambie, care mi-a povestit întâmplarea, izbutind în ultima secundă să împiedice ca poetul "sfintei tinereţi" să fie aruncat pe trepte în jos, de cei care cu atâta elan îi cântau marşurile. Entuziaştii provinciali au rămas uluiţi când li s-a spus cine era omul de care se legaseră, şi tot nu le venea să creadă că putea fi "camaradul Radu Gyr"!

La "Universul Literar", unde a fost primit cu braţele deschise, ca orice poet, de la consacratul Ion Pillat la debutanţii Ştefan Aug. Doinaş şi Ion Caraion, avea să aducă manuscrisul "Corăbiei cu tufănici", pe care Victor Popescu mi l-a trecut pentru lectură după ce-l citise, cum avea obiceiul să facă, mai cu seamă cu manuscrisele de poezie, înainte de-a lua decizia finală. Fireşte că am recomandat-o spre publicare, sigur fiind de succesul ei de public.

La un moment dat, Radu Gyr şi câţiva colaboratori recenţi ai revistei, printre care îmi amintesc de Costin I. Murgescu şi Ion Frunzetti, au început să apară la redacţie arborând cămăşi colorate, lucru care ne-a mirat pe toţi, pentru că la "Universul Literar" nu se făcea, niciodată, nici un fel de politică, singurul lucru care conta fiind talentul, sau, cel puţin aparenţa lui, de la Laurenţiu Fulga la Dinu Pillat, şi de la Ioanichie Olteanu la Dimitrie Stelaru, ca să nu amintesc decât pe câţiva dintre ei, mai mult la întâmplare.

Nici unul dintre noi, cei din redacţie, nu ne-am sinchisit de această manifestare "politică", şi în ceea ce mă priveşte, am rămas în excelente relaţii au autorul "Cântecelor pentru Luminiţa". Acesta însă, cu un an sau doi mai târziu, fusese arestat din nou, fiind transportat de data aceasta la închisoarea de la Braşov. Cum pe vremea aceea făceam secretariatul de redacţie al "Gândirii", al cărei colaborator Radu Gyr era, cu toate că Nichifor Crainic critica orientarea lui politică, acesta m-a chemat la redacţie şi m-a întrebat dacă nu mi-ar fi posibil să intru în contact – la Braşov – cu Radu Gyr, cerându-i poezii pentru revistă, urmând ca acestea să fie publicate şi plătite, la Bucureşti, soţiei poetului, lucru destul de neobişnuit, pentru că "Gândirea" nu dispunea de fonduri pentru plata colaboratorilor.

Prin alt colaborator al revistei, poetul Gherghinescu Vania, judecător la Braşov, am obţinut ca Radu Gyr să poată ieşi în oraş, "pentru tratament medical", însoţit de prietenul său, închis şi el, doctorul Joseph Weselowsky, urmând să ne întâlnim pe Promenada oraşului, la ora când nu era frecventată. Radu Gyr sosea împreună cu Weselowsky, care n-a încetat, nici la puşcărie, să poarte monoclu, care-i dădea un aer de conte. Amândoi luau loc pe-o bancă, gardianul care-i însoţea având ordinul să se menţină la oarecare distanţă, în faţa lor, şezând pe altă bancă, fără a-i pierde din vedere. "Plimbându-mă" şi eu pe alei, ca din

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

întâmplare, mă aşezam lângă cei doi, şi începeam să stăm de vorbă, câteodată un ceas întreg, până gardianul – probabil speriat – începea să dea semne de neliniște.

Poemele care mi-au fost predate la acele întâlniri, au apărut, toate, cu numele adevărat al poetului (Radu Demetrescu), fără ca vreun cenzor să se fi gândit la aceasta. Sau, în cazul în care s-a gândit, ceea ce nu mi se pare a fi fost imposibil, pentru că poeziile aveau un accent de neconfundat, s-a făcut că nu ştie nimic. Să fi fost oare unul dintre cenzorii-poeți, Ion Th. Ilea sau Mircea Streinul?

Asta se întâmpla în timpul "prigoanei antonesciene"; colecția "Gândirii" există! La Bucureşti, mă duceam acasă la doamna Flora, care mă primea cu cafele şi şerbet, şi înmânam plicul de la Nichifor Crainic, plic întotdeauna lipit; îmi închipui însă că onorariul era un consistent ajutor, acordat familiei unui poet care din nou se afla la strâmtoare. Alteori, dădeam plicul amicului comun Mihail Drumeş, care îl dădea doamnei Gyr.

Evenimentele din toamna anului 1940 au avut ca urmare că Radu Gyr, proaspăt ieşit din lagăr, să fie numit director general al Teatrelor (la Teatrul Național a fost numit director vechiul meu prieten Haig Acterian, soțul Mariettei Sadova), post pe care l-a ocupat timp de patru sau cinci luni. N-am avut ocazia să-l văd în acele zile, el nemaivenind la "Universul Literar", eu nefrecventând locurile unde putea fi aflat. [...]

Au venit anii războiului, în care Radu Gyr a fost trimis "disciplinar" pe front, cred că la Odesa. Pe vremea aceea nu l-am întâlnit mai mult de două sau trei ori, când obținea o permisie să vină la Bucureşti. Ne vedeam fie la cafenea, fie la editura lui Mihail Drumeş, în clădirea "Dacia Traiană", unde "compuneam" versuri pentru cărți de copii, şi a fost atunci că am citit în reviste unele din cele mai bune şi autentice poezii ale sale: poetul se umanizase, încă scriind cu aceeaşi uşurință, fără însă a recurge atâta la "spuma verbală" care-i era caracteristică. S-ar putea ca poezia acelor ani de război (1941 – 1944) să fie cea mai reprezentativă a *adevăratului* Radu Gyr, în măsura în care a fost publicată şi o cunosc. Şi astăzi îmi sună în memorie straniul vers

"Din Vigoda-n Vinogradar".

După evenimentele din August 1944, Radu Gyr a fost arestat, anchetat, interogat. Cred că era greu să i se afle o "vină" concretă, şi nu ştiu ce capete de acuzare se puteau ridica împotriva lui. Pentru cea din urmă oară l-am văzut în vara anului 1945, la Râmnicul Vâlcea, de unde era originară soția lui, de unde era şi Mira, cu care mă însurasem între timp. Aflasem în oraş că poetul, disperat, cu nervii zdruncinați, încercase să se sinucidă. L-am vizitat la spital, unde l-am găsit într-o cămăruță cu un pat, fără pază, şi când ne-a văzut intrând pe uşă, s-a ridicat şi ne-a îmbrățişat cu lacrimi în ochi. Am stat de vorbă în ziua aceea, ca în multe zile de vară la Braşov şi la Bucureşti, şi cu toate că România era ocupată de trupele ruseşti, nu m-am gândit *atunci*, că era *acolo*, la spitalul din Râmnicul Vâlcea, că-l vedeam pentru cea din urmă oară pe poetul "vântului de seară". [...]

Au urmat anii temnițelor, când poetul a fost supus unui tratament inuman, târât dintr-o temniță în alta, unde a putut – totuşi – să scrie poezii zguduitoare, memorizate şi trecute din gură în gură, piese de valoare în tragicul "folclor" al universului concentraționar, care cu toate că este în parte cunoscut, încă n-a putut fi studiat cum se cuvine. Când mă aflam în Brazilia, am citit câteva din acele poeme, în care am recunoscut nu numai *stilul*, ci şi *vocea* lui Radu Gyr, înnobilate de suferință. [...]

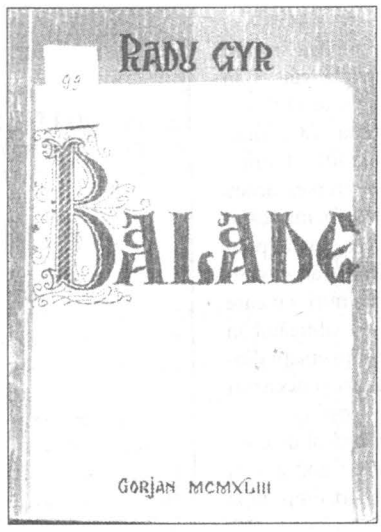

Portret de Margareta Sterian

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

Poezia cu specific oltean a fost susținută prin articole doctrinare şi o producție proprie abundentă îndeosebi de **Radu Demetrescu Gyr** (n. 1905), care e un sentimental, înclinat la început să "medelenizeze" peisajul local, cum arată G. Călinescu. În primul volum al autorului, *Linişti de schituri* (1927), ne întîmpină o atmosferă cuminte provincială, evocată nu fără discrete accente melancolice [...]

Coloritul autohton îl aduc abia volumele următoare. În *Plînge Strîmbă-lemne* (1927), Radu Gyr se adresează surselor de inspirație folclorică. După cum anunță titlul, sunt puse să vorbească aici personajele basmelor noastre [...]

Poetul trăieşte existențele înaintaşilor, comunicînd cu ei în acelaşi duh al solului natal. Copil, a smălțuit cîndva oale de lut, punîndu-şi în sunetul lor sufletul (*Dracul*); pe vremea năvălirilor barbare, a oftat adînc, privind pustiirea țării şi a scornit doina (*Jupanul*); în chilia unei mănăstiri, a scris psalmi româneşti şi pentru asta a fost tărît prin judecăți şi zdrobit apoi pe roată (*Călugărul*); la curțile boierilor olteni, a cîntat sub cerdacuri, dar, fiindcă a făcut să plîngă o doamnă, ascultîndu-l, soțul ei a pus să fie tras în țeapă (*Guzlarul*). Radu Gyr are mereu metafora la îndemînă şi posedă un talent de a versifica remarcabil. [...]

Lirica programatică a dîrzeniilor oltene vine în contradicție cu aplecarea lui Radu Gyr către fantazia feerică de inspirație gracilă. În *Stele pentru leagăn* (1936), poetul e vădit încîntat să contruiască un univers mirific infantil. Aceeaşi dispoziție o regăsim în ciclul *Grădini*, din volumul retrospectiv *Cununi uscate* (1938), unde metaforele "sublime" sunt risipite cu nemiluita [...] Extazul acesta naturist va sfîrşi însă prin a căpăta şi o anumită tinctură ideologică. Din atîta tăvălire în ierburi, poezia lui Radu Gyr a devenit efectiv "verde", coborîndu-se pînă la marşuri legionare. Chiar în *Cununi uscate*, un *Bilanț* ne face cunoscut că, "suavi, – cărturarul şi domnul scriitor" au fost lăsați să doarmă, ca autorul să-i poată urma pe "oştenii de stalactite, încinşi cu centiroane". Radu Gyr se va specializa, astfel, într-un metaforism prăpăstios care a rezultat din altoirea imaginisticii pădurețe pe mistica "gărzii de fier". Oroarea în fața sălbăticiilor criminale străbate totuşi placheta *Poeme de război* (1942), imprimînd autenticitatea desenelor sumbre creionate aici *Cantonament*, *Atac*, *Lădița cu jucării*, *Noroiul*, *Vigoda*. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

As'noapte, Iisus...

As'noapte Iisus mi-a intrat în celulă.
O, ce trist, ce înalt era Christ!
Luna-a intrat după El în celulă
și-L făcea mai înalt și mai trist.

Mâinile Lui păreau crini pe morminte,
ochii adânci ca niște păduri.
Luna-L spoia cu argint pe veșminte,
argintându-I pe mâini vechi spărturi.

M'am ridicat de subt pătura sură:
– Doamne, de unde vii? Din ce veac?
Iisus a dus lin un deget la gură
și mi-a făcut semn să tac...

A stat lângă mine pe rogojină:
– Pune-Mi pe răni mâna ta.
Pe glezne-avea umbre de răni și rugină,
parcă purtase lanțuri, cândva...

Oftând, Și-a întins truditele oase
pe rogojina mea cu libărci.
Prin somn, lumina, iar zăbrelele groase
lungeau pe zăpada Lui vărgi.

Părea celula munte, părea căpățână,
și mișunau păduchi și guzgani.
Simțeam cum îmi cade tâmpla pe mână,
și am dormit o mie de ani...

Când m-am trezit din grozava genună,
miroseau paiele a trandafiri,
Eram în celulă și era lună,
numai Iisus nu era nicăiri...

Am întins brațele. Nimeni, tăcere.
Am întrebat zidul. Niciun răspuns.
Doar razele reci ascuțite-n unghere,
cu sulița lor m-au împuns.

– Unde ești, Doamne? – am urlat la zăbrele.
Din lună venea fum de căței.
M'am pipăit, și pe mâinile mele
am găsit urmele cuielor Lui...

Dumitru MICU

... Poezia de după război a lui Gyr se menține în formulele anterioare, dar aduce, firește, noi conținuturi. O piesă antologică, *As'noapte Iisus*, transfigurează un moment de extaz oniric de felul celui eternizat în *Cântecul mut* al lui Arghezi: "As'noapte Iisus mi-a intrat în celulă. / O, ce înalt și trist era Christ! / Luna-a intrat după el în celulă. / Și-l făcea mai înalt și mai trist". Celula se transformă în muntele Golgota și, transsubstanțiat, deținutul se identifică, traversând un somn milenar, cu Fiul lui Dumnezeu: "Unde ești, Doamne? am strigat la zăbrele. / Din lună venea fum de căței... / M-am pipăit, și pe mâinile mele / Am simțit urmele cuielor Lui..." Poemul *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!*, pentru care autorul a fost condamnat, în 1958, e un manifest incendiar în stilul lui Cotruș: "Pentru sângele neamului tău curs prin șanțuri, / Pentru cântecul tău, țintuit în piroane, / Pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri, / Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!" O lungă construcție epică, *Balada pasării măiastre*, interpretează motivul căutării absolutului într-un mod ce amintește de *Mistrețul cu colți de argint* al lui Doinaș și, în același timp, rezumă alegoric tragedia vieții lui Radu Gyr. Însoțindu-și prințul la vânătoare, unui curtean i se năzărește că vede într-un copac "un bulgăre de foc", o "pasăre-minune", încărcată de "safire și mărgeane și rubine". Urmărind-o, el se rătăcește de ceată, pierde pasărea și, în cele din urmă, se pomenește singur în codru. Înapoiat în cetate, gârbovit, nu recunoaște pe nimeni și nimeni nu-i crede poveștile. Acestea vrăjesc doar copiii, dar și ei, după ce cresc, îl consideră nebun pe bătrân. Fostul vânător visează, totuși, mereu la pasărea miraculoasă, care "cu aripi dulci, îi da ocol acum, / asemenea sfințeniei senine". Izgonit din cetate, moșneagul se duce, "domol și șchiopătând prin toți scaieții", "să moară-n marile păduri", fără șansa de-a ajunge la destinație, dar cu senzația de a purta măiastra pe umăr: "Dar nu-i păsa de-avea să-și mai găsească / pădurile aievea sau deloc. / Pe umăr îi sta pasărea de foc, / mai mare parcă, mai împărătească".

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentr-o lopată de rumenă pâine,
nu pentru pătule, nu pentru pogoane,
ci pentru văzduhul tău liber de mâine,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Pentru sângele neamului tău, curs prin șanțuri,
pentru cântecul tău țintuit în piroane,
pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru mânia scrâșnită-n măsele,
ci ca să aduni chiuind pe tăpșane
o claie de zări și-o căciulă de stele,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Așa, ca să bei libertatea din ciuturi
și-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane
și zarzării ei peste tine să-i scuturi,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Și ca să-ți pui tot sărutul fierbinte
pe praguri, pe prispe, pe uși, pe icoane,
pe toate ce slobode-ți ies înainte,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Ridică-te, Gheorghe, pe lanțuri, pe funii!
Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane!
Și, sus, spre lumina din urmă-a furtunii,
Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Texte reproduse din: E. LOVINESCU, *Istoria literaturii române contemporane 1900 – 1937*, postfață de Eugen SIMION, Editura Minerva, București, 1989; Mircea ZACIU, Marian PAPAHAGI, Aurel SASU, coordonatori, *Dicționarul Scriitorilor Români*, D – L, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998; Radu CYR, *Cerbul de lumină*, Editura Literară a "Casei Școalelor", 1928; Ștefan BACIU, *Praful de pe tobă*, Editura Eminescu, București, 1995; Ov. S. CROHMĂLNICEANU, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Editura Minerva, București, 1974; Radu GYR, *Sângele temniței. Balade*, volum îngrijit de Simona POPA, Editura Marineasa, Timișoara, 1992; Dumitru MICU, *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., București, 2000; Radu GYR, *Lirica orală*, volum îngrijit de Simona POPA, Editura Marineasa, Timișoara, 1994.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Autografe contemporane

Nicolae ROTARU – 55

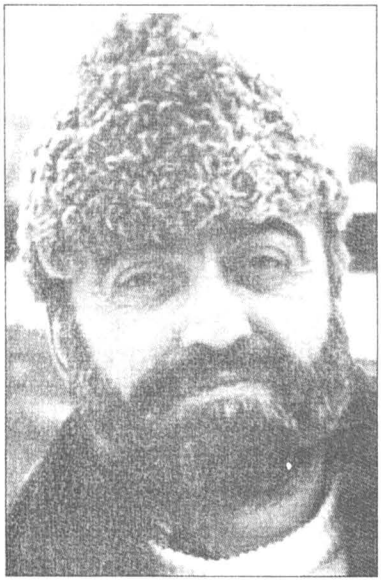

***Nicolae Rotaru**, autor din 13 litere, cum îi place să se alinte, este un militar civil nu prea înalt de stat, un civil militar nu prea scurt în picioare, nu prea brunet, dar în nici un caz blond, un împătimit condeier ce trece prin lumea gazetărească și literară, civilă și militară, într-un pas de front atipic, niciodată calm, niciodată în goană, niciodată în pas de gâscă, sau de paradă, totdeauna copleșit de un surplus de informații, pe care nu le mărturisește decât metamorfozate în personaje, totdeauna amabil și ușor distant, cum îi stă bine unui cetățean cu două patimi (era să spun patrii!) literare, una-n uniformă și cu epoleți, și alta în hăinuțele lui Adam, cel de dinainte și de după boroboața cu mărul năsărâmb, totdeauna un dușman al abuzurilor de uitare, totdeauna un ferment al memoriei corecte despre scris și despre țară (...) Nicolae Rotaru a apărut cu volume, scrise în genuri diferite, în mai toate editurile principale din țară. A condus revista "Pentru Patrie", ducând-o la tiraje astronomice, are o îndelungată experiență gazetărească – fapt care ne dă garanția unui succes în noul său demers cultural-artistic...*

Dumitru Radu POPESCU, *Ce ne învață fericirile?*, **prefață la *Dincolo de ieri*, Ed. M.I., 2002**

Bio-bibliografie

S-a născut la 28 martie 1950 în loc. Glâmbocata, com. Leordeni, jud. Argeș. După Liceul "Vl. Streinu", Găești (1969), a urmat Școala militară de ofițeri de transmisiuni, Sibiu (1972), Academia de Înalte Studii Militare, Facultatea de Comunicații (1983), apoi Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării (1990), Cursul postuniversitar de jurnalism (1996), Doctoratul în sociologia comunicării (2003), toate la Universitatea din București. Este conferențiar universitar la instituții de învățământ militar.

Este membru UZP din 1992 și membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1990.

Cărți publicate

- 1986: *Semne de armă*, proză scurtă, Ed. Militară, București
- 1989: *Lumina zilei*, proză scurtă, Ed. Facla, Timișoara
- 1991: *Front de inimi*, proză scurtă, Ed. Militară, București
- 1991: *Petale de sidef*, poezii pentru copii, Ed. Făt Frumos (prefață de Ludovic Roman)
- 1993: *Destine arestate*, proză scurtă, Ed. Militară, București (prefață de Eugen Simion)
- 1993: *Moarte de probă*, roman, Ed. AMB, București
- 1995: *Bârlogul teroriștilor*, proză scurtă, Ed. M.I., București
- 1996: *Proprietarii de iluzii*, proză scurtă, Ed. Porto Franco, Galați
- 1996: *Ultima dorință*, roman, Ed. Militară, București
- 1996: *Criminal de elită*, roman, Ed. AMB, București
- 1996: *Muzeul muzelor*, poezie, Ed. Sagittarius, București (prefață de Gh. Tomozei)
- 1996: *Eternitate aproximativă*, poezie, Ed. Florile Dalbe, București (prefață de I. Dodu Bălan)
- 1997: *Emoții cărunte*, poezie, Ed. Fiat lux, București
- 1997: *Alibiul inutil*, roman, Ed. Militară, București
- 1998: *Uitarea de mine*, poezie, Ed. Helicon, Timișoara
- 1999: *Noaptea de apoi*, nuvelă, Ed. Paco, București (prefață de Al. Piru)
- 1999: *Îngeri de oțel*, roman, Ed. RAO, București

Lăsați-mă

Visez pentru voi toți,
tovarăși,
lăsați-mă să dorm
să-mi întrețin
pepiniera cu vise,
nostalgii altoite,
din soiul bezostaia,
aclimatizat în bărăganul
canalului nostru primordial,
să dorm și să visez
sub purpura înstelată,
ca un ostaș sovietic
lăsat la vatră,
descarcerat din strânsura
unui punct cardinal
rău famat și indezirabil,
lăsați-mă să vă trăiesc
tuturor, coșmarele
din veșnica odihnă,
tovarăși domni,
lăsați-mă, rogu-vă,
să vă fiu un Maiakovski,
sinucigaș și de tranziție.

Cine mă caută

Conlocuiesc la aceeași adresă
și răspund la aceeași
singurătate în doi,
cine mă caută mă află
gata de-ai fi credincios,
ca un animal împăiat
înfiorând fotografiile
dintr-un parc cu pozari
evadați din veacul defunct.

Alt mâine

În țara Ucudaria
pregătirile de război s-au încheiat,
am fost lăsați să trecem Marea Roșie
până-n Canaannul
euro-atlantic,
să ne convingem și singuri
cum este raiul pe pământ,
cum era să fie,
să ne fie
și n-a fost...
Suntem lăsați să trăim
alt chin
alt drum,
alt mâine, un nou acum
amin!

Vă cer

Vă cer time out,
vreau timp de odihnă
înaintea odihnei capitale,
îmi trebuie câteva clipe
să-mi refac forțele,
să pot urca pe eșafodul
hărăzit, învingătorilor
(atenție mare la virgulă),
să nu mă fac de râs
ca Mântuitorul Iisus
căzând pe via dolorosa
sub povara propriei cruci.

Vă cer acest stand by
tactic, câteva secunde
din viața de care și așa
v-ați bătut joc, hărăzindu-mi
abia acum nemurirea.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

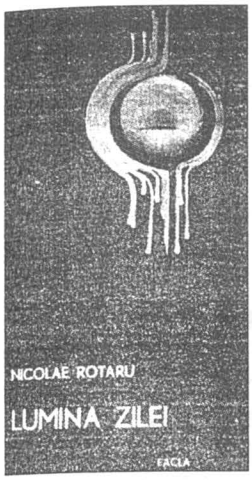

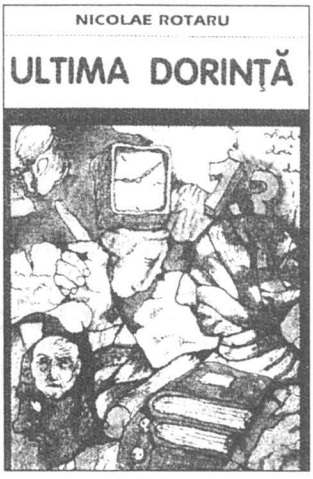

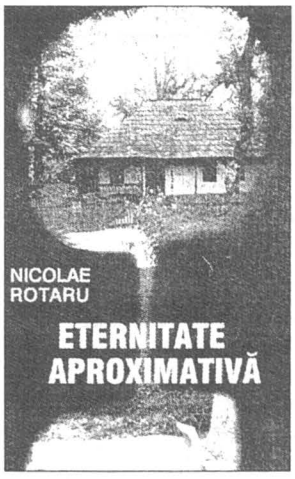

Amintirile unui terorist

Superiorul

Am fost, se ştie de-acum, veşnic în război, chiar cu mine. Sinceritatea mea ironică mi-a procurat duşmani cu duiumul, dar această "victorie" nu mi-a adus astâmpăr.

– Cum îţi permiţi să insulţi superiorul? m-a chestionat un şef înainte de a-mi întocmi dosar pentru acest delict prevăzut în legea penală.

– N-am jignit, "suflete mort în cizme şi cadavru viu cu epoleţi înstelaţi", n-am jignit nici un superior… i-am răspuns mai marelui meu din statul de funcţii, fostului subaltern parvenit şi devenit lider din cauză, din pricină şi datorită "revoltuţiei".

– Cum nu? Acum ce faci? s-a isterizat înstelatul iletrist.

– Acum, raportez, mersi, bine! răspund obraznic şi, evident, superior.

– Mă insulţi, aia faci. Insulţi superiorul. Îţi fac raport şi nu mă las până nu ajungi la tribunal!

– Cine? îl întrerup.

– Tu, zice dându-mi apă la scoc.

– Raportez că acelaşi regulament vă interzice să mă tutuiţi, de unde rezultă încă o dată că nu-mi sunteţi superior.

– Cum adică încă o dată?! mă-ntrerupe şi dânsul.

– Păi prima dată este că nu-mi sunteţi superior decât în funcţie, postură în care nu v-am jignit că nu-mi permite regulamentul. Doar, dacă vreţi, apropo de jignirea superiorului… superior facem scandenberg cu creierii arbitraţi de computer şi cine învinge în acest duel al minţii e… mai superior.

– Eşti imposibil, eşti… eşti… dădu din coate negăsind cuvântul potrivit, dar îl ajutai eu:

– … un ofiţer inferior futil şi ignar, cum m-a lăudat superiorul nostru, generalul Ixaru, azi dimineaţă.

– Poate vrei să spui domnul general! mai zise şi dădu fuga în birou s-o sune pe bibliotecară să-i traducă cele două adjective. Cum diva cu dioptrii era învoită tot de el şi cum până la birou uită cuvintele "porcoase" futil şi ignar, băgă capul în frigider şi dădu de duşcă un gât de whisky. Apoi se scărpină în turul pantalonilor şi se-ntoarse spre uşă unde dădu cu ochii de mine, stană de piatră şi monument de căinţă care mă prefăcui că m-am prezentat la raport, deşi… nu mă chemase: "Ordonaţi!"

– "Marş afară, bă!" strigă generalul, iar cei care se aflau în anticameră se crucirăcând eu supralicitai, muşcându-mi limba şi sângerând brusc:

– Sunteţi martori că m-a lovit şi m-a înjurat şi că e în stare de ebrietate la unitate. Merg la domnul ministru să trimită pe cineva cu fiola şi să-i predau declaraţiile celor care i-au adus băutură în cazarmă. Să vadă şi ministrul cine e superiorul nostru…

Bănuiţi ce s-a întâmplat? Nu bănuiţi! Dintr-o asemenea banalitate cazonă, m-am ales, în misiunea mea de viitor Mare Comandor, cu o "limbă", un rang important şi "superior" infiltrat într-o zonă din care trebuia să culeg, să sortez şi să trimit spre valorificare date şi informaţii, realităţi, din şi despre o structură a violenţei licite cu pretenţii şi şanse europene. Dacă tot vă mai îndoiţi că lucrurile cele mai serioase se spun şi se fac în glumă, o faceţi pe propriul risc. Substanţa acestei epici vă ajută să vă schimbaţi optica greşită. Dacă sunteţi superiori nu doar în statele ierarhice, desigur.

P.S. *Vreţi să ştiţi, desigur cine-i… recrutatul şi care-i* "cazarma lui, casa lui". *Să-i zicem, deocamdată, arhanghelul Gabriel.*

(Din vol. II, *Ochiul Romidei*, al trilogiei *Amintirile unui terorist*, 1999)

- 1999: *Amintirile unui terorist* (Dosarul Romida), memorialistică, Ed. Timpolis, Timişoara
- 1999: *Deceniul Secsy*, poezii, Ed. Helicon, Timişoara
- 2000: *Aripi de hârtie*, haiku în patru limbi, Ed. Ar-Thema, Bucureşti
- 2000: *Cufăr de soldat*, proză scurtă, Ed. M.I., Bucureşti (prefaţă de George Şovu)
- 2000: *Cartuşiera mov*, publicistică, Ed. Timpolis, Timişoara (prefaţă de Doru Spătaru)
- 2001: *În armura legii*, proză scurtă, Ed. M.I., Bucureşti (prefaţă de George Arion)
- 2001: *Dincolo de Styx*, proză scurtă, Ed. RAO, Bucureşti
- 2001: *Paşi fără urmă*, poezie, Ed. Diagonal, Bacău
- 2002: *Cartuşiera roz*, publicistică, Ed. M.I., Bucureşti (prefaţă de Florentin Popescu)
- 2002: *Dincolo de ieri*, proză scurtă, Ed. M.I., Bucureşti (prefaţă de D. R. Popescu)
- 2002: *Picături de mir*, aforisme, Ed. Fd. Revista Jandarmeriei, Bucureşti (prefaţă de Marius Tupan)
- 2002: *Frate cu dracul*, roman, Ed. Phobos, Bucureşti
- 2003: *Cartuşiera gri*, publicistică, Ed. RAO, Bucureşti
- 2003: *Calea de mijloc*, proză scurtă, Ed. M.I., Bucureşti (prefaţă de Corneliu Leu)
- 2003: *Viaţă expirată*, poezie, Ed. Timpolis, Timişoara
- 2004: *Cartuşiera bej*, publicistică, Ed. RAO, Bucureşti (prefaţă de Fănuş Neagu)
- 2004: *Eroism de veghe*, proză scurtă. Ed. M.A.I., Bucureşti (prefaţă de Ştefan Mitroi)
- 2004: *Cartea picilor*, poezii pentru copii, Ed. Contrast, Bucureşti
- 2004: *Cine, ce, cum, când*, autointerviu, Ed. Fd. Revista Jandarmeriei, Bucureşti
- 2004: *Trilogia de lut* (romanele *Răspântia*, *Renaşteri*, *Ruinele*), Ed. RAO, Bucureşti
- 2004: *Peniţa de bronz*, poezie, Ed. Apollon, Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridian biblioteconomic

EBLIDA

European Bureau
of Library,
Information and
Documentation Associations

P.O. Box 43300
2504 AH The Hague
The Netherlands

EBLIDA

Orizonturi
Programe
Inițiative

Alegeri EBLIDA 2005 – 2007

Stimate domnule Rotaru,

Vă informez că 2005 este an electoral pentru alegerea Președintelui EBLIDA și a membrilor Comitetului Executiv pentru perioada 2005 – 2007. Alegerile vor avea loc la viitoarea adunare anuală a Consiliului EBLIDA, în zilele de 13 – 14 mai 2005, la Cork.

O cerere de nominalizare a fost trimisă membrilor deplini care sunt îndrituiți să voteze în Consiliu. Fiecare membru deplin poate să nominalizeze un reprezentant pentru funcția de Președinte. Nu este necesar ca acest candidat să fie dintr-o asociație membră a EBLIDA, în schimb nominalizarea sa trebuie să fie susținută de cel puțin trei membri deplini ai EBLIDA. Vicepreședintele va fi ales de către noul Comitet Executiv în timpul primei ședințe de după alegere.

Fiecare asociație membră cu drepturi depline este îndrituită să nominalizeze un reprezentant și un înlocuitor pentru Comitetul Executiv, până la zece membri. Candidații trebuie să fie dintr-o asociație membră cu drepturi depline, iar nominalizarea lor nu trebuie să mai fie susținută de altcineva. Persoanele pot avea două mandate în Comitetul Executiv. După terminarea celui de-al doilea mandat, ele sunt eligibile pentru funcția de Președinte.

În prezent, sunt șase posturi vacante în Comitetul Executiv pentru perioada 2005 – 2007. În conformitate cu Constituția EBLIDA, Comitetul Executiv trebuie să reflecte o proporție geografică și profesională.

Constituția EBLIDA poate fi consultată la adresa: http://www.eblida.org/eblida/constitution/htm. Articolele 14(c), 15.5 și 29-35 din Constituție se referă la procedura de alegere.

Data limită pentru nominalizări pentru membri deplini este vineri, 22 aprilie 2005. Lista candidaților nominalizați, împreună cu biografiile lor, vor fi publicate de către Secretariat pe site-ul EBLIDA.

Așteptăm cordial să vă întâlnim la Cork!

María Pía González Pereira
Director EBLIDA

Haga, 31 ianuarie 2005

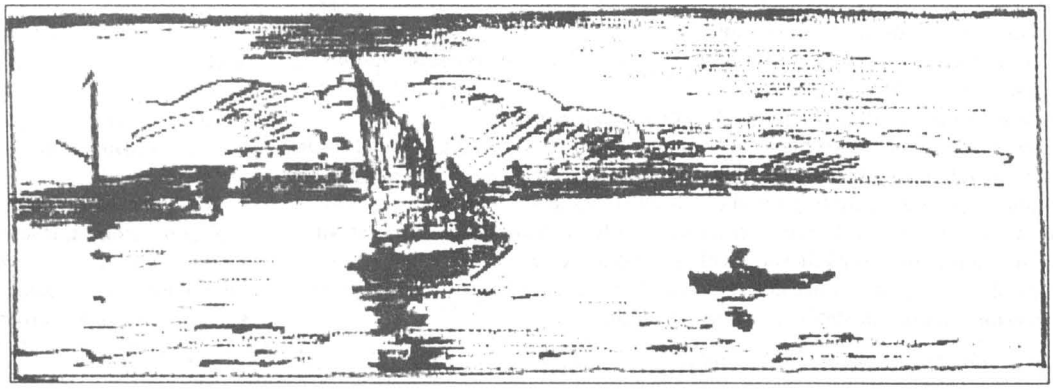

Din "Boabe de grâu", 1934

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Noi membri EBLIDA

EBLIDA urează bun venit noilor săi membri începând cu ianuarie 2005:

• Centrul de Informare Ştiinţifică şi Biomedicală şi Documentare din Kallithea, Atena, Grecia (http:// www.sbcnet.gr/).

• EBIB, Comisia Poloneză pentru Publicaţii Electronice (Elektroniczna Biblioteka) (http:// ebib. oss.wroc.pl/index.php).

EBLIDA cuprinde astfel în rândurile sale asociaţii de biblioteci şi arhive reprezentând ţări intrate de curând în Uniunea Europeană, în contextul schimbărilor recente în realităţile politice, geografice şi culturale din Europa.

Suntem îndatoraţi faptului că asociaţiile noilor membri ai Uniunii Europene sprijină EBLIDA ca o organizaţie care le reprezintă interesele în faţa instituţiilor europene. Privim cu încredere la primirea a noi membri în 2005!

EBLIDA pregăteşte contacte cu Federaţia Europeană a Editorilor

EBLIDA a iniţiat de curând contacte cu Federaţia Europeană a Editorilor – FEP (http://www.fep-fee.be/).

María Pía Gonzáles Pereira, Director EBLIDA, s-a întâlnit în luna ianuarie 2005, la Bruxelles, cu Anne Bergman-Tahon, Director al FEP, pentru a stabili o relaţie mai strânsă între cele două organizaţii, în vederea discutării legislaţiei europene şi a politicilor care îi privesc pe membrii lor, într-o încercare de a ajunge la o mai bună înţelegere a problemelor acestora.

Federaţia a reacţionat pozitiv la propunerea înaintată de EBLIDA. Vor fi făcuţi, în consecinţă, paşi importanţi în 2005, după consultarea cu membrii EBLIDA şi cu grupurile de lucru.

Pentru mai multe detalii, a se vedea http:// www.eblida.org.

Criteriile de nominalizare a oraşelor pentru titlul de Capitală europeană a culturii (2009 – 2019)

Consiliul a adoptat hotărârea sa comună pe 21 octombrie 2004. Comisia a acceptat-o pe 22 octombrie (COM (2004)0706). Pe 1 februarie 2005, comitetul pentru cultură al Parlamentului a probat, fără nici un amendament, hotărârea comună a Consiliului, afişând numele ţărilor care vor trebui să îşi depună candidatura pentru 2005 – 2019.

Raportorul şi parlamentarul Prets a atras atenţia Comisiei să înainteze o propunere de modificare a Deciziei 1419/1999/EC în prima jumătate a anului 2005. Comisionarul Figel trebuie să înainteze cât de curând o nouă propunere de stabilire a noilor proceduri care să includă criteriile de selecţie. În plus, bugetele pentru capitalele europene vor fi mărite de trei ori în viitor. Propunerea ar trebui să ţină cont de reformele viitoare, cum ar fi participarea la program a ţărilor care vor adera la Uniunea Europeană şi un program-cadru special de finanţare pentru capitalele culturale.

În 2007 (Luxemburg şi Sibiu din România) şi în 2008 (Liverpool, Marea Britanie şi Stavanger, Norvegia), două oraşe care în prezent sunt în afara Uniunii vor lua parte la program, sub directiva unei opţiuni care permite oraşelor nemembre să participe. Cele zece state membre noi sunt incluse din 2009 (Austria şi Lithuania în 2009). Consiliul a aprobat să garanteze finanţarea suficientă a Comunităţii pentru două capitale anuale începând cu acea dată. Anul acesta capitala europeană a culturii este Cork, în Irlanda (http://www.cork2005.ie/home/default.asp).

Maastricht Communiqué – priorităţi viitoare ale cooperării europene în domeniul VET

O şedinţă ministerială a fost ţinută la Maastricht, în 13 – 15 decembrie 2004, în vederea adoptării Maastricht Communiqué (http://www.vetconference-maastricht2004.nl/pdf/ Maastricht Communique.pdf) ca un pas în procesul de colaborare în domeniul educaţiei vocaţionale lansat la Copenhaga.

Miniştrii responsabili pentru Educaţia şi Pregătirea Vocaţională (VET) din 32 de ţări, Partenerii Sociali Europeni şi Comisia Europeană au aprobat întărirea colaborării lor în vederea modernizării sistemelor VET pentru armonizarea cu obiectivele "Lisabona 2010" şi pentru a oferi cetăţenilor europeni calificările şi competenţele de care au nevoie pentru integrarea într-o societate bazată pe cunoaştere.

Se au în vedere: consolidarea priorităţilor procesului de la Copenhaga şi implementarea rezultatelor concrete, dezvoltarea unui cadru european deschis şi flexibil pentru calificări, dezvoltarea şi implementarea sistemului european de transfer de credite pentru VET (ECVET), examinarea necesităţilor de învăţare specifice şi rolul formator al profesorilor de vocaţie şi al instructorilor, îmbunătăţirea scopului, a preciziei şi a încrederii în statisticile VET.

O altă şedinţă ministerială va fi ţinută după doi ani pentru evaluarea implementării şi revizuirea priorităţilor şi a strategiilor pentru VET în cadrul Programului "Educaţia şi Instruirea 2010".

(Din Buletinul EBLIDA "Hot News", decembrie 2004 – ianuarie 2005)

Traducere de Julieta MOLEANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România

Liviu BUTUC

3. Comunicarea la geto-daci şi străromâni

Descoperirea metalelor va constitui trambulina unor salturi cantitative şi calitative în evoluţia complexă a comunităţilor umane. Inventarea şi multiplicarea unor unelte cu un grad mai mare de fiabilitate şi cu randamente net superioare celor neolitice (topoare, brăzdare de plug, roata olarului, roata de car şi jugul, războiul de ţesut, ambarcaţiunile cu pânze etc.) au dus la dezvoltarea meşteşugurilor şi detaşarea meşteşugarilor de agricultori şi păstori (cea de a doua diviziune socială a muncii), la amplificarea economici de schimb, drept consecinţă fiind apariţia târgurilor şi a negustorilor, precum şi progresul transporturilor şi al căilor de comunicaţie. Toate aceste avansări pe scara evolutivă sunt şi rezultatul circulaţiei rapide şi eficiente a informaţiilor de ordin economico-social, tehnic şi cultural. Mijloacele de comunicare evoluează şi ele prin adecvare oportună la condiţiile istorice existente. Pe teritoriul ţării noastre, pe la sfârşitul mileniului II şi începutul mileniului I î.Hr., mărturiile scrise, complementate cu cele arheologice, atestă existenţa tracilor, popor numeros, ocupând un vast areal de la Carpaţi până la Marea Egee şi Asia Mică, format din peste 100 de grupuri etnice, din care şi ramura geto-dacilor, care se va constitui în substratul poporului român. Despre originea acestui grup de populaţii, istoria oficială încearcă să ne convingă că e vorba de indo-europeni care, prin mileniul IV î.Hr., s-au dispersat din regiunea de sorginte (Caucaz şi nordul Mării Negre), o parte către India, iar o alta către spaţiul actualei Europe. Teritoriul ocupat se situa între Marea Egee, Carpaţii de Miazănoapte, Marea Neagră şi lumea ilyrică, dar şi cu ramuri în Asia Mică, aşa cum sunt frigii, atestaţi încă din secolul XII î.Hr. Istoria paralelă opinează că tracii nu sunt decât urmaşii unei populaţii autohtone, pelasgii, care, cam cu un mileniu înainte, ar fi "roit-o" către toate punctele cardinale, basculând surplusul demografic în Europa, Africa de Nord şi Asia până în India, inclusiv. Despre pelasgi face referire şi Herodot când vorbeşte despre faraonul Psametic, întemeietorul celei de-a 26-a dinastii egiptene, în anul 664 î.Hr. Faraonul spune la un moment dat: "Am făcut multe experienţe în viaţa mea ca să aflu care a fost cel mai vechi popor de pe pământ şi ce limbă vorbea acel popor; în fine, am ajuns la convingerea că limba cea mai veche a fost a frigienilor, adică a pelasgilor, şi prin urmare este cel mai vechi". Grecii susţin şi ei că primii locuitori ai Eladei au fost pelasgii, iar dicţionarul *Larousse* precizează oficial despre pelasgi că erau un popor, în special cei străvechi, care "au ocupat Grecia, arhipelagul, litoralul Asiei Mici şi Italia. Au fost omorâţi sau aduşi în sclavie de eleni. Mai înainte, agricultori şi pacifişti, pelasgii ridicaseră în jurul oraşelor lor (Larissa, Argos) ziduri ciclopice, formate din enorme blocuri de piatră, fără ciment, rămase indestructibile. Se consideră că toţi vechii traci, phrigieni, lidieni, carieni, etrusci, epiroţi, ilyrieni şi albani sunt ramuri mai mult sau mai puţin amestecate ale pelasgilor"[40]. În ambele construcţii ipotetice argumentele de persuadare sunt irefutabile în absenţa unor mărturii certe. Cele mai vechi menţiuni scrise despre tracii sudici (balcanici) par a data din epoca miceniană când, în scrierea liniară B, sunt desemnaţi prin termenul Tre-Ke-Wi. În epopeea homerică, a cărei circulaţie orală datează din secolul VIII î.Hr., tracii sunt frecvent citaţi în *Iliada* şi o singură dată în *Odiseea*. Signifiante dovezi pot fi considerate şi cele câteva inscripţii frigiene cu caracter funerar, scrise în greaca arhaică, provenind din secolele VII – VI î.Hr. şi sincrone cu marea colonizare greacă, când se înfiinţează colonia milesiană Istria. În secolul V î.Hr., în *Istoriile* sale, Herodot acordă o atenţie mai mare tracilor, considerându-i ca fiind "cel mai numeros popor după cel al inzilor", dar divizaţi în mai multe triburi "fiecare purtând nume după ţinutul în care locuieşte". De asemenea, istoricul grec ne relatează şi despre expediţia regelui persan Darius I (521 – 486 î.Hr.) contra sciţilor (probabil 514 – 512 î.Hr.), dar care se va confrunta şi cu geţii pe care îi califică drept "cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre traci". Aceasta este prima menţiune scrisă despre geţi. În urma acestei campanii, Imperiul Persan începe să controleze militar strâmtorile şi sud-estul Traciei. În anul 429 î.Hr., Tucidide ne vorbeşte despre o puternică armată a tracilor odrisi, formată din circa 150.000 de oşteni, în frunte cu regele Sitalkes, venită în ajutorul atenienilor aflaţi în rivalitate belicoasă cu Sparta[41].

Regatul Odris, fondat de Teres (c. 470 – c. 431 î.Hr.) este cucerit în anul 341 de către Filip al II-lea, rege al Macedoniei, şi transformat în provincie macedoneană, graniţa de nord a statului macedonean atingând acum cursul inferior al Dunării. Doi ani mai târziu (339), Filip al II-lea intervine în Dobrogea, îl înfrânge pe regele scit Ateas şi trece sub stăpânire macedoneană pe geto-dacii autohtoni şi coloniile greceşti[42].

Alexandru cel Mare face, în anul 335 î.Hr., o expediţie împotriva triburilor tracice ale tribalilor din sudul Dunării. Cu acest prilej, celebrul cuceritor întreprinde şi o incursiune de o zi în nordul fluviului, în Câmpia Munteană, împotriva geţilor care îl sprijiniseră pe Syrmos, conducătorul tribalilor. Despre tracii nordici, izvoarele istorice amintesc relativ târziu, abia în secolul I î.Hr., şi sunt desemnaţi generic de către greci şi latini sub numele de geţi cei din triburile de la Dunărea de Jos şi sub numele de daci cei din ţinuturile centrale şi vestice ale spaţiului carpato-danubian. Seminţiile nord-tracice se aflau în strânsă legătură cu tracii sudici, influenţele acestora având o contribuţie mai importantă la dezvoltarea celei de-a doua epoci a fierului, Lathene, în Oltenia şi Muntenia, decât cele venite dinspre cetăţile greceşti de pe ţărmul Mării Negre (Histria, Tomis şi Callatis).

Între secolele I î.Hr. şi secolul I d.Hr., în timpul regilor Burebista şi Decebal, daco-geţii vor constitui o veri-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

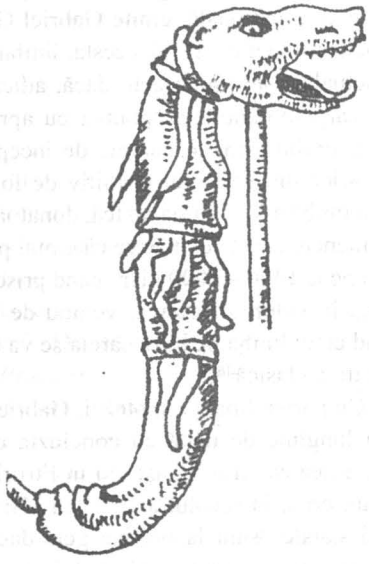

Balaurul dac, după V. Pârvan

Steag de luptă dac incizat pe un vas de lut

tabilă unitate etno-culturală şi, temporar, şi una politică, o formaţiune statală de temut, a cărei forţă va trece graniţele oficiale. Despre limba tracilor, ca important mijloc de comunicare, avem puţine izvoare. Grupul tracic european cuprindea limbi care, pentru urechea unui grec, păreau strâns înrudite. De aceea, Strabon era îndreptăţit să afirme că "geţii au aceeaşi limbă cu tracii, iar dacii au aceeaşi limbă cu geţii", dar cu mici diferenţe regionale, dialectale. Probabil că fiecare trib îşi avea idiomul său. În această privinţă ne confruntăm cu o drastică parcimonie a monumentelor de limbă. Cu excepţia epigrafelor frigiene, amintite mai sus, mai sunt de adăugat alte două inscripţii: cea de pe inelul tracic de la Ezerovo şi de pe piatra de la Kjolmen, datând din secolul al IV-lea î.Hr. Despre inelul de aur inscripţionat, cu o greutate de 31,30 grame, descoperit în anul 1912 în sud-estul Bulgariei, s-au făcut numeroase speculaţii şi încercări de descifrare. A fost cercetat mai întâi de bulgarul Bogdan Filov, căruia i-au urmat, fără succes, alte studii şi interpretări din partea unor istorici şi lingvişti renumiţi ca: Olsen, Krohn, Kretschmer, Basanivicius, Srba şi alţii. Însuşi Vasile Pârvan face referire, în anul 1914, fixându-i datarea în secolul V î.Hr. Toţi au stabilit că pe sumara suprafaţă de 17/20 mm sunt 61 de litere într-o limbă necunoscută. În 1972, într-un articol din "Magazin istoric", academicianul Emil Condurachi emite ideea că inscripţia este scrisă în limba tracilor, iar I. I. Russu, în lucrarea *Limba traco-geţilor*, este de părere că avem de-a face cu o înşiruire de nume proprii în limba tracă. Mai nou, Tudor Diaconu observă un inventar de "57 de litere eline, 3 latine, numeralul ordinal I, de trei ori cunoscutul steag dac, deci, în total, 70 de semne". Despre traducerea pe care autorul susţine că a făcut-o nu ne putem pronunţa din cauza incomprehensibilităţii ei[43].

Într-o discuţie avută în toamna anului 2004 cu autorul aromân B. Ştefanoski, acesta confirmă traducerea cu uşurinţă a celor două inscripţii, deoarece – consideră el – acestea sunt scrise în grai armân.

Încercările de a caracteriza limba daco-geţilor şi de a o poziţiona în ansamblul celorlalte limbi europene, în absenţa monumentelor de limbă, nu se pot sprijini decât pe intuiţii şi construcţii ipotetice mai mult sau mai puţin plauzibile, ori mai mult sau mai puţin fanteziste. Spre exemplu, în ceea ce priveşte raporturile limbii daco-gete cu cea tracă, I. I. Russu tinde să creadă că avem de-a face cu o singură limbă tracă, dar cu două dialecte. Lingvistul bulgar Gheorghiev, folosind metoda comparativă, comparând structura toponimelor, concluzionează că daco-geta şi traca sunt limbi diferite.

Cele circa 2.050 reminiscenţe lingvistice, din care vreo 1.050 antroponime, iar restul hidronime, oronime şi toponime, nu au semnificanţă în determinarea unei decizii tranşante. Din aceste rămăşiţe de limbă geto-dacă, circa 160 sunt recognoscibile în fondul lexical principal al limbii române. Dintre cele identificate de I. I. Russu, ca fiind sigur moştenire din limba traco-dacilor, având o semantică asemănătoare, amintim: baci, balaur, barză, brad, gard, grumaz, mal, mistreţ, mânz, prunc, a răbda, a speria, strugure, strungă, urdă, vatră, zgardă etc.[44]

Amatorismul tenace, impulsionat şi de un locvace protocronism, cu nuanţe naţionaliste, în încercarea de a purifica istoria oficială de inclusiuni dogmatice şi mitografii intercalate după dictare, croieşte ipoteze seducătoare, care au ca miez demonstrarea că traco-geto-dacii, continuatori ai pelasgilor, reprezintă o "naţiune matcă", un popor "primordial şi formator în Europa". Ideea nu este originală, ci aparţine lui Nicolae Densuşianu care, în lucrarea *Dacia preistorică*, apărută postmortem în anul 1913, se străduia să plaseze obârşia geto-dacilor, sub numele de pelasgi, într-un trecut îndepărtat, către mileniul VII î.Hr. Poporul pelasg,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

despre care am mai făcut referire în capitolul II, locuia spațiul carpato-danubiano-balcanic, având un înalt grad de civilizație și vorbind o limbă asemănătoare latinei. Prin fenomenul de roire (determinat de puedie – surplus demografic) ei au fost aceia care au "neolitizat" Europa și Asia, impunându-și civilizația și limba. Acest fapt – se spune – este atestat de ceramica pictată ale cărei caracteristici sunt similare pe o arie extrem de întinsă în Europa, din Gallia până în Asia Mică și din Britannia până în Egipt. Prin urmare, limba traco-geto-dacă nu este alta decât limba pelasgă, denumită și limba latină prisca (veche, bătrână). Latinii înșiși vorbeau limba prisca, în acest sens fiind adus ca argument tracul Eneas care, după războiul troian, s-a stabilit și și-a refăcut traiul și ginta în Latium, țara sa de adopție[45].

O asemenea ipoteză emfatic-dacofilă sugerează resuscitarea interesului pentru substratul dacic al limbii, reconsiderarea etnogenezei poporului român, precum și reevaluarea elementului romanic. De fapt, în subsidiar, negarea rolului determinant al romanilor în geneza poporului român și a romanității limbii și culturii române. O variantă a acestei teorii își are sorgintea în convingerea lui Petru Maior că la Roma și în Imperiu se vorbeau două limbi latine: limba latină vulgară (veche, prisca) și limba cultă a elitei. Prima variantă este susținută și ca limbă a traco-geto-dacilor, urmași ai pelasgilor, dar cu insuficiente argumente. Din opera literară a relegatului poet Publius Ovidius Nasso, exilat la Tomis (8 – 17 d.Hr.), reiese că în cetate și în împrejurimile ei nu-i "nimeni care să asculte cu urechile lui vorbe latinești" căci "barbarii nu cunosc limba latină". Mai mult decât atât, însăși limba grecească este barbarizată, iar geții manifestă aversiune față de limba latină, încât Ovidius este nevoit să învețe limba getă în care scrie chiar "o cărțulie". Credem că dacă geții ar fi vorbit limba prisca s-ar fi înțeles cât de cât cu ostracizatul poet. Imposibilitatea dialogului denotă, însă, că cele două variante ale latinei erau incompa-tibile și că, în concluzie, avem de-a face cu două limbi distincte și nu cu o "dedublare lingvistică".

O altă teorie, opusă istoriografiei "academice" și romanofililor, având ca miză preeminența spațiului carpatic în procesul de antropogeneză europeană, ca și cel de devenire etno-națională, emite Gabriel Gheorghe, Președintele Societății Getica. După acesta, limba română țărănească pură, actuală, este limba geto-dacă, adică "limba vorbită în spațiul carpato-danubiano-pontic, cu aproximație în spațiul actual al limbii române, înainte de începerea roirilor populațiilor arice din habitatul primitiv de formare al acestora". Această limbă a fost limba matcă, donatoare și nu receptoare. De asemenea, el este de părere că e mai probabilă o dacizare a Italiei pe la 1400 – 1000 î.Hr., când priscii latini pătrundeau în Italia, în valuri succesive, venind de la Dunărea de Jos, aducând cu ei limba pe baza căreia se va constitui mai târziu limba latină clasică[46].

Cu partea finală a ipotezei, Gabriel Gheorghe este pe aceeași lungime de undă cu concluzia cercetătoarei Maria Crișan, aceea că etruscii, așezați în Etruria – Toscana de azi –, și care erau, în secolul al XV-lea î.Hr., organizați în formațiuni statale "sunt la origine geto-daci sau foarte intimi înrudiți cu aceștia; așa se explică și de ce, până în zilele noastre, graiul din Toscana este atât de apropiat de cel moldovenesc, încât se pot înțelege unii cu alții fără interpret"[47]. Dar cea mai spectaculoasă structură ipotetică – după părerea noastră – susținută de argumente plauzibile, este aceea că graiul armân actual nu-i altceva decât o limbă arhaică relictă, "urmaș direct și neschimbat de 4.000 de ani al limbii traco-geto-dacilor", iar aceasta din urmă fiind fondul limbilor indo-europene. Această teorie – emanație a lui Branislav Ștefanoski – este probată de șase plăci litice funerare din secolul al VIII-lea î.Hr., două inele de aur (de la Ezerovo, Bulgaria și Cilei, România) și inscripția pelasgă din insula Lesbos, care nu au putut fi descifrate de specialiști arheologi, dar au fost citite cu ușurință de Ștefanoski, deoarece conțineau cuvinte din limba aromână[48]. Cercetătorul aromân nu se sfiește să susțină că: "limba armână-macedoneană este cea mai curată și cea mai veche din

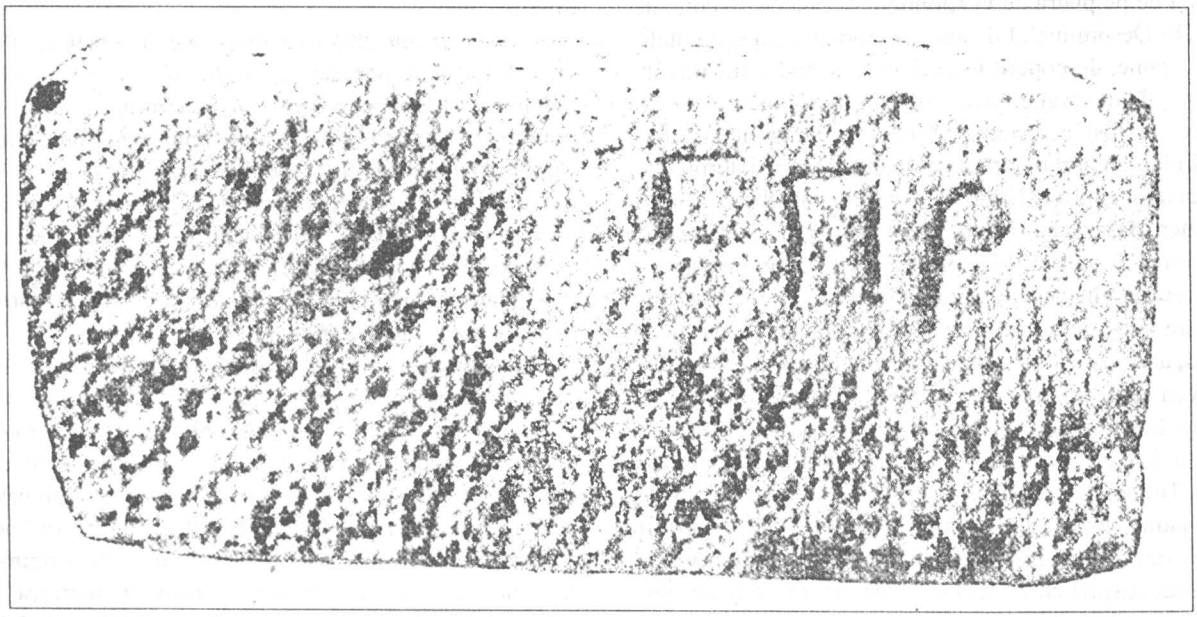

Bloc de piatră cu litere grecești de la Grădiștea Muncelului

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Europa" neschimbată, în esență, față de limba strămoșilor traco-daci. Și această teorie, ca și cele de mai sus, pune în discuție improbabilitatea componentei latine a formării poporului român și atrage prozeliți care merg pe urmele autorului ei. Unul dintre aceștia – profesor universitar doctor Ioan Cardula –, plecând de la prezența pelasgo-tracilor în Macedonia antică și de la aserțiunile autorilor romani Plautus și Quintilian, după care pelasgii vorbeau un dialect al limbii latine barbare, numit aramic sau aramaic, similar sau foarte apropiat de limba vorbită de aromânii macedoneni, concluzionează: "Aromânii sunt urmașii triburilor pelasgo-tracice stabilite în Macedonia (...), iar limba lor este similară cu limba latină barbară (arameica) vorbită de pelasgo-traci încă din antichitate". De asemenea, autorul susține că poemele homerice, *Iliada* și *Odiseea*, reprezintă o sursă inestimabilă pentru cunoașterea limbii trace. În acest sens el face referire la oameni de știință greci, dar de origine aromână ca Gheorghe Exarhu, N. I. Liciu și Ath. Busbuki care "au găsit în epopeile lui Homer și în alte cărți scrise în greaca veche cuvinte pe care aromânii le folosesc în vorbirea lor zilnică"[49].

Ca un corolar al acestor teorii citām și opinia lui P. L. Tonciulescu privitoare la limba aromână: "Comparând azi raportul dialectal între limba română și macedo-română, cel mai răspândit grai românesc dincolo de granițele României, ne putem da seama și de diferențele – oricum mai mici, acum 2.000 de ani – între limba dacă și limba tracă, macedoneană, dardană etc. Având în vedere condițiile social politice diferite în care s-a dezvoltat Macedonia, de la 140 î.Hr. și Dacia de la 106 d.Hr. până azi, putem conchide – fără a greși – că limba traco-macedoneană-dardană și limba dacă, în perioada de dinainte de cucerirea romană, constituiau o singură limbă, diferențiată prin provincialisme consemnate, în antichitate, în special în toponimie"[50]. În ceea ce ne privește, considerăm că aromâna, reprezentând enclave cvasiimpermeabile ale strămoșilor noștri din Peninsula Balcanică, a conservat un fond lexical arhaic apt să contribuie la reconstituirea limbii geto-dacilor.

Bibliografie și note

40. Diaconu, T. – *Scrierea secretă*, Craiova, Editura Obiectiv, (f.a.).

41. *Istoria Românilor*, vol. I, București, Editura Enciclopedică, 2001.

42. Matei, Horia – *O istorie a lumii antice*, București, Editura Albatros, 1984.

43. Diaconu, T. – *Ibidem*.

44. Daicoviciu, Hadrian – *Dacii*, București, Editura pentru Literatură, 1968.

45. Densușianu, N. – *Dacia preistorică*, București.

46. Iscru, G. D. – *Traco-geto-dacii – națiunea matcă din spațiul carpato-danubiano-balcanic*, București, Casa de Editură și Librărie Nicolae Bălcescu, 2003.

47. Crișan, Maria – *Manuscrisul Ponticelor lui Ovidiu de la Alba Iulia*. În: "Dacia magazin", nr. 5, 2003.

48. Ștefanoski, C. B. – *Limba traco-dacă – fondul limbilor indo-europene*, Timișoara, Editura Mirton, 1995.

49. Cardula, Ioan – *O teorie referitoare la etnogeneza poporului aromân macedonean*. În: "Dacia magazin", nr. 5, iunie 2003.

50. Tonciulescu, P. L. – *Secretele Terrei*, Craiova, Editura Obiectiv, (f.a.).

Danubius (dinar roman), Dacia capta și Dacia Felix

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bibliofilie

Cunoștințe necesare unui bibliofil
(VIII)

Edouard ROUVEYRE

"Pe lângă plăcerea de a poseda cărți și de a te bucura de ele
totodată ca simplu amator și ca om studios,
nu cunosc o plăcere mai mare
decât aceea de a vorbi despre ele".
Charles Nodier

Studiul miniaturilor executate în secolul XIV prezintă un interes cu totul special – scria Champollion-Figeac: scenele din viața privată, practicarea credințelor populare, cum ar fi marile ceremonii publice, sunt reprezentate vis-à-vis de texte istorice sau de povestirile cavalerești ale epocii. Se fac remarcate deja câteva portrete. În fine, caricatura, această armă din toate timpurile, atât de puternică printre francezi, își face simțită prezența cu finețea ei ironică și caustică.

Clerul, dar, mai ales, femeile, constituie, de obicei, sursa de inspirație. Instituția cavaleriei precum și moravurile seniorilor nu sunt nici ele cruțate. Doar monarhia pare să fie, oarecum, la adăpost de aceste săgeți satirice.

În primii ani ai secolului XIV, într-un manuscris datat 1313, găsim miniaturi mai interesante prin scenele pe care le evocă decât prin calitatea execuției lor, care lasă mult de dorit. Artistul și-a etalat tot talentul său în primele șase miniaturi: ele îl reprezintă pe regele Navarei primind de la tatăl său, Filip cel Înalt, armele pe care trebuia să le poarte orice cavaler, dar și diverse ceremonii aferente acestui eveniment. Trebuie să menționăm, ca prezentând un interes cu totul special, picturile ce îi prezintă pe doctorii de la Universitate, pe filosofi discutând, pe judecători în exercitarea actului de justiție, diverse scene din viața conjugală, cântăreți acompaniindu-se la vioară precum și diverse unelte agricole.

Realizarea picturilor din manuscrise a înregistrat progrese mari în această epocă, așa cum se poate aprecia din figurile ce înfrumusețează cărțile de rugăciuni ale prințului Ioan, fiul regelui Ioan. Aceste cărți de rugăciuni se cuvine a fi citate printre cele mai frumoase manuscrise ale Bibliotecii Naționale. Multe din aceste figuri, înveșmântate generos și cu foarte mult bun-gust, sunt demne de perioada de glorie a vechilor școli italiene.

Acest manuscris, ca și alte câteva, pot face dovada că primele progrese ale picturii în Franța nu sunt datorate nicidecum Italiei.

Însă perioada în timpul căreia Carol al V-lea a ocupat tronul Franței este una în care s-au produs printre cele mai frumoase monumente ale picturii și ale paleografiei: ele sunt ușor de recunoscut, fie datorită portretului acestui rege, care apare foarte frecvent în miniaturi, fie datorită fâșiilor tricolore ce înconjoară aceste picturi. Este suficient să menționăm câteva din aceste manuscrise pentru a indica cele mai frumoase picturi ale acestei epoci: *Biblia*, no. 6701; *Rational*, no. 7031; o traducere aparținând lui Valère Maxime, S.F. 2794 și un admirabil exemplar al *Cronicilor de la Saint-Denis*, no. 8395.

Un singur prinț mai rivaliza atunci cu Carol al V-lea, prin dărnicia față de artiștii iscusiți ai timpului său și prin pasiunea pentru construcții, bijuterii, relicve și obiecte de artă: acesta era ducele Jean de Berry, fratele regelui. În secolul XIV, casa regală era sursa tuturor stimulentelor acordate artelor și literelor; nefericitul Carol al VI-lea nu a frânat deloc acest impuls dat de tatăl său; cel de-al doilea fiu al lui Carol al V-lea, ducele Ludovic de Orléans, a împărtășit cu ardoare nobila înclinație a predecesorilor săi pentru cele șapte arte liberale[1]. Printre manuscrisele ce au fost realizate din ordinul acestor doi prinți există unele care ne pot ajuta să constatăm situația picturii până în primii ani ai secolului XV. Este vorba, mai întâi, de o *Carte de întrebări și răspunsuri* de P. Salmon, admirabilul volum pentru Carol al VI-lea în care toate personajele sunt portrete veritabile, de o execuție desăvârșită. Însă capodoperele școlii franceze din această epocă sunt miniaturile din două traduceri ale lucrării lui Boccaccio, *Femei ilustre*, aflată la Biblioteca Națională: coloritul este cât se poate de frumos, desenul e destul de corect și se manifestă, deja, perspectiva[2].

Cât despre cărțile din biblioteca lui Ludovic de Orléans, acestea pot fi recunoscute cu ușurință, fie după portretul acestui prinț, ce se găsește la începutul unora din ele, fie prin blazonul său ce are ca suport doi lupi.

Progresele în arta desenului se manifestau în Franța de aproximativ jumătate de secol. În acest interval de timp apar două genuri noi: miniaturile în camaieu și miniaturile pictate în fonduri de gri. În primul caz, cele mai frumoase picturi sunt acelea din *Micile Cărți de Rugăciuni* ale lui Jean, duce de Berry; *Miracolele de la Notre-Dame* etc. În privința miniaturilor realizate în fonduri de gri, acestea sunt mai puțin

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

reușite; totuși, în manuscrisele no. 6916, 6986, 7020 se găsesc câteva remarcabile. Ne sunt cunoscute numele unor artiști de la sfârșitul secolului XIV și îi vom cita, printre alții, pe Pierre Remiot, Jean de Saint-Eloi, Perreis de Dijon, Colin de Lafontaine, Copin de Gant.

În alte părți ale Europei, arta ornării manuscriselor a cunoscut o dezvoltare diferită. În Germania, elementele gotice în arhitectură sunt și mai accentuate; ele sunt aproape la fel ca în timpul domniei cucernicului Ludovic: miniaturile din manuscrisul no. 511 (Biblioteca Națională) atribuite unui artist german, deși desenate corect, au un aspect barbar. Doar în Italia arta miniaturilor s-a dezvoltat ajungând aproape de perfecțiune; cel puțin, așa este considerată finețea figurilor, regularitatea liniilor și eleganța ornamentelor *Bibliei* aparținând papei Clement al VII-lea. Dar cele mai frumoase picturi din această epocă sunt, evident, cele ilustrând ceremoniile ordinului Sfântului Duh, fondat în 1352 de Ludovic d'Anjou, rege al Siciliei (se găsesc în vol. no. 36 bis, *F. La Vallière*). În același manuscris se remarcă, îndeosebi, frumoasele portrete în camaieu ale regelui și ale reginei. Se mai recomandă atenției cunoscătorilor, printr-o rară particularitate, un exemplar prețios al *Romanului lui Lancelot du Lac*; pot fi urmărite aici diversele lucrări pregătitoare ale artiștilor: mai întâi executarea schițelor, apoi primele culori – de obicei uniforme – realizate de miniaturist; pe urmă grundul pentru aplicarea fondului din aur; în sfârșit, activitatea propriu-zisă a miniaturistului de creare a figurilor, costumelor etc.[3]

La biblioteca publică din Semur (Coasta de Azur) există un manuscris cunoscut sub numele de *Carte de Rugăciuni a Carmeliților*, care are la sfârșit o notă ce prezintă factura cu cheltuielile necesare pentru acest manuscris; aceasta este o curiozitate destul de rar întâlnită. Manuscrisul este din secolul XV, format in-8⁰, executat pe un pergament magnific, foarte subțire și foarte alb. Calendarul este scris cu litere negre și roșii; ca și *Cartea de Rugăciuni*, el este liniat și încadrat cu cerneală roșie. Textul, pe două coloane de câte treizeci și unu de rânduri pe pagină, este strâns în fascicole de câte douăsprezece file, din care ultima poartă pe verso, pentru reclamă, primul cuvânt de pe recto-ul ce urmează; ceea ce ne face să bănuim că realizarea acestui volum ar putea fi ulterioară secolului XV.

Literele inițiale sunt colorate în purpură și azur, sunt din aur masiv ori brunat și sunt împodobite cu viniete; arabescurile, realizate în cerneală albă, sunt perfect conservate și executate cu o finețe remarcabilă. Literele inițiale de format mic sunt colorate în azur și roșu închis; iar litaniile sunt aurite și ornate cu o atenție deosebită.

Acest frumos manuscris este complet, fără nici un cusur și fără defect. Iată nota de plată pentru realizarea lui, așa cum se prezintă ea la sfârșitul volumului:

Pro pergamento, VI l. – Pro scriptura, XXX scuta. – Inilluminata, MMM. CCCCCC, litterae, et valent XXIII l. et VI solidos parisienses. – Pro ligatura, VI l. – Summa, XLIX scuto et sex solidos parisienses.

Nu este ușor să se facă o estimare precisă în raport cu moneda actuală; pentru a ajunge la un rezultat cât mai exact, ar trebui să știm sub ce domnie și în ce an a fost executat manuscrisul; noi ne limităm la a vă face cunoscută valoarea mărcii de aur și a mărcii de argint în timpul regilor care au domnit în secolul XV, fără a mai menționa variațiile survenite în timpul tulburărilor civile și politice din perioada domniilor lui Carol VI și Carol VII:

Sub Carol VI, mort 1422
Marca de aur: 60 l.; 10 s; " d.
Marca de argint: 5 l.; 8 s
Sub Carol VII, mort 1461
Marca de aur: 84; 11; "
Marca de argint: 7; 10
Sub Ludovic XI, mort 1483
Marca de aur: 118; 10; "
Marca de argint: 8; 15
Sub Carol VIII, mort 1498
Marca de aur: 130; 3; 4
Marca de argint: "; "
Sub Ludovic XII, mort 1515
Marca de aur: 130; 3; 4
Marca de argint: 12; 15

Dintre aceste diverse valori se poate alege aceea care se consideră că ar putea corespunde sumei menționate anterior; dar noi credem că, evaluând costurile la cursul actual al monedei, nu se poate ajunge la mai puțin de 800 – 900 franci; iar aceasta nu înseamnă prea mult pentru 4.600 litere, pe cât de împodobite pe atât de aurite, pentru pergament, pentru scriere etc.

Prin urmare, încă din a doua jumătate a secolului XV a avut loc în Franța o perfecționare reală a artelor, în ciuda vremurilor tulburi și a războaielor. Putem cita, cu cel mai mare elogiu, miniaturile lui Jean Fouquet, iscusitul pictor al regelui Ludovic XI. Acestea sunt tablouri în întreaga accepțiune a cuvântului, demne a stârni și acum admirația: ele au servit la ornarea manuscrisului no. 6891, iar subiectele sunt extrase din lucrarea istoricului Josèphe, intitulată *Evreii în antichitate*. Totul anunța încă de pe atunci marea Renaștere care avea să se înfăptuiască în secolul XVI. Începând din secolul XV până în vremea lui Raphael putem urmări, cu maximum de precizie, progresele succesive înregistrate de pictură, studiind miniaturile din manuscrise. Pentru acest interval de timp trebuie să menționăm în mod special școala flamandă a ducilor de Bourgogne, care a avut o contribuție importantă la aceste rezultate strălucite.

Monumentele de pictură aparținând acestei școli sunt numeroase, iar talentul artiștilor, pictori miniaturiști sau scriitori, evidențiază tendința spre perfecțiune.

Printre practicile mai puțin obișnuite ale artiștilor de la sfârșitul secolului XV din Franța, Italia sau Flandra, nu trebuie să o omitem pe aceea de a grava pe frizele palatelor și pe veșmintele personajelor, fie cuvinte arabe din Coran, fie cuvinte latine din cărți de ritual; mărturie stau *Cartea de Rugăciuni* a regelui René II, no. 547 S.L. și manuscrisele no. 5888, 772 și 7201 – 2. O dată cu domnia lui Ludovic XII, în Franța se realizează o înnoire completă a artelor. Se pot recunoaște două școli: aceea care conserva tradițiile stilului

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

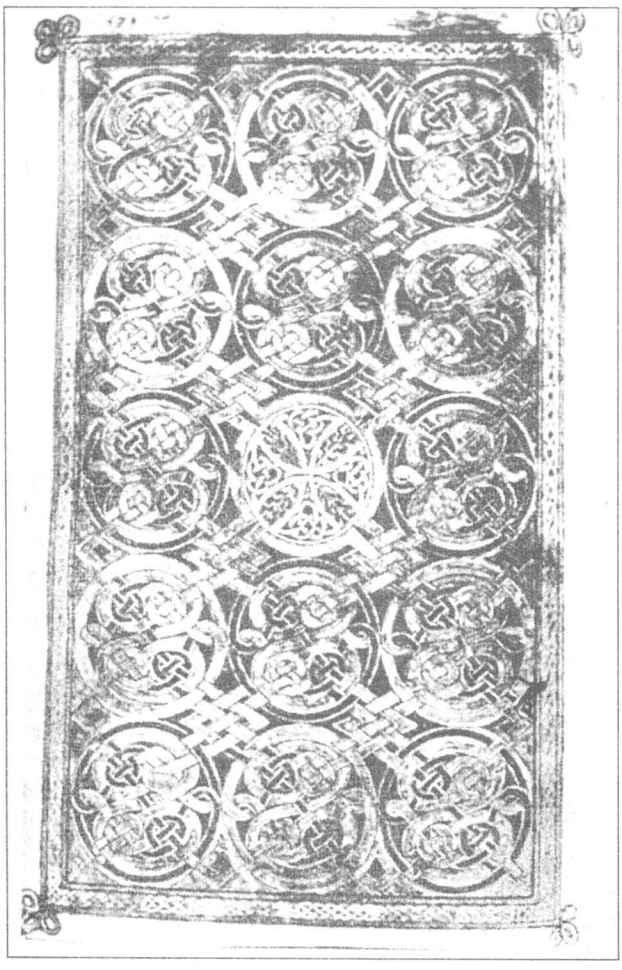

Pagină ornamentată cu împletituri din *Cartea de la Durrow*, secolul VII (Trinity College, Dublin)

gotic, aflat însă în vădit regres, după cum o arată frumoasele picturi ale manuscriselor no. 6811 (*Minunile Fecioarei*), 7231 (*Epistolele lui Ovidiu*) și 7584 (*Poeme regale*) și cealaltă școală, care se inspira în întregime din surse italiene. Ultimele lucrări ale acestei perioade se caracterizează printr-un desen mai corect, un colorit dintre cele mai frumoase și mai armonioase și printr-o ingenioasă grupare a personajelor. Astfel sunt picturile din volumele no. 6808, no. 6877 (o traducere a lucrării *Triumf* a lui Petrarca), no. 7079 (altă traducere din aceeași lucrare), no. 7083 (traducerea *Epistolelor* lui Ovidiu și a *Cărții de Rugăciuni* a papei Paul V).

Printre manuscrisele franțuzești de la biblioteca din Torino se remarcă o *Istorie a Troiei*, tradusă de Guido delle Colonne și având miniaturi extraordinare; una din ele reprezintă un episcop însoțit de preoți și călugări care oficiază funeraliile lui Hector. Manuscrisele lui Seyssel, unul dintre primii autori francezi, remarcat pentru puritatea stilului său, conțin scrieri inedite: o copie în două volume a traducerii sale după Appian, ce prezintă splendide miniaturi și *Marea monarhie a Franței* dedicată lui Francisc I și care ne pune la dispoziție un fel de manual al artei de a domni.

Biblioteca din Copenhaga deține *Cartea de Rugăciuni* a lui Francisc I – împodobită cu miniaturi – provenind de la biblioteca lui Colbert.

La Biblioteca Vaticanului se păstrează un admirabil manuscris al *Divinei Comedii* a lui Dante, scris cu minuscule caractere romane (= litere drepte) utilizate în secolul XVI și ornat cu fermecătoare miniaturi pictate de Jules Clovio. Una din aceste miniaturi, plasată la începutul Cărții a treia, *Paradisul*, îl reprezintă pe Dante însoțit de Beatrice, transportați pe lună, care este, după părerea lui, prima dintre cele zece sfere celeste.

Imensul progres realizat în domeniul manuscriselor pare să fi atins ultimul grad de perfecțiune în remarcabila operă cunoscută sub numele de *Cartea de Rugăciuni a Annei de Bretagne*. Nimic nu se poate compara cu aceste miniaturi despre care se consideră că au fost executate în jurul anului 1499. Cu greu pot fi găsite cuvintele care să caracterizeze exact finețea figurilor, grația și delicatețea lor; dar, în mijlocul acestor numeroase tablouri de un atât de mare efect și farmec, dintre care unele nu sunt cu nimic mai prejos de maniera de a picta a lui Raphael, apar totuși câteva compoziții mediocre, rigide, manieriste, realizate în niște culori fade. Între toate celelalte se remarcă figura Fecioarei Maria, prin modul admirabil în care a fost exprimată blândețea chipului ei; figurile îngerilor au ceva suprauman. În fine, ornamentele ce încadrează paginile acestei cărți incomparabile sunt alcătuite din flori, fructe și insecte; adică natura însăși, în toată prospețimea și strălucirea ei.

Acesta a fost sfârșitul glorioasei arte de a orna manuscrisele. Această artă s-a pierdut în momentul în care tiparul a făcut să dispară categoria numeroasă a celor care scriau și executau miniaturi în perioada Evului Mediu. Ea nu va mai reînvia decât pentru a satisface – extrem de rar – unele solicitări născute mai curând din fantezie decât din necesitate. Pentru secolul XVI pot fi citate câteva manuscrise și miniaturi frumoase; dar nu e mai puțin adevărat că nici unele, nici altele nu se numără printre realizările artistice produse în Franța.

Istoria caligrafiei ornamentale și a pictării manuscriselor, scria Ferdinand Denis, s-a sfârșit, în fapt, o dată cu domnia lui Ludovic XII, atunci când tipografiile au cunoscut un avânt deosebit. Istoria caligrafilor nu se sfârșea încă. E adevărat că nu mai exista necesitatea de a recurge la răbdarea iscusiților artiști pentru multiplicarea cărților; dar miniaturiștii care s-au produs și au fost atât de prolifici în perioada Renașterii au păstrat, încă mult timp, o predilecție deosebită pentru utilizarea, în continuare, a talentului lor.

De altfel, mulți suverani au încurajat acest gen de artă. Francisc I și Carol V sunt doi protectori magnifici ai caligrafiei pe cale de dispariție; mulți papi și cardinali i-au imitat. Carol V avea un miniaturist oficial.

Francisc I l-a chemat la curtea sa pe savantul caligraf cel mai de seamă al Greciei: Ange Végèce sau Vérgèce, însoțit de fiica sa – aproape la fel de iscusită ca el – a venit și s-a stabilit la Fontainebleau.

Diverse manuscrise, păstrate la Biblioteca Națională, constituie dovezi de netăgăduit ale talentului dublu ce poate fi admirat atât în cazul tatălui cât și al fiicei; un proverb a cărui origine este ignorată de cei care îl folosesc, uneori, zilnic, stă de asemenea mărturie a acestui renume. Se spune, până în zilele noastre: *Scrie ca un înger* (*Ange*); se crede că

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

în secolul XVI acest mod de exprimare era un omagiu adus caligrafului de la curtea regală. După ce am citat un mare artist străin, cât de uşor ne-ar fi să redăm numele pictorilor francezi! Tours, Lyon, Blois, Valenciennes, Lille, Troyes, Chartres, Limoges, Amiens, aceste oraşe populate rivalizează cu mănăstirile din Italia sau din Spania şi, după cum se afirmă în *Cartea Blazoanelor*, pot oferi curţii regale

"Pictori disponibili, de imagini creatori,
Subtili, amabili, nicicând ofensatori".

Însă parohul din Meudon, care a înţeles puterea tot mai mare a tiparului, pare să fi pus la îndoială necesitatea de a încuraja arta miniaturiştilor şi studierea simbolurilor reproduse de ei.

Cu toate acestea, încă de la începutul secolului, aceşti pictori şi-au luat în serios arta lor. În anul 1501, printre miniaturiştii care erau, totodată, şi pictori iscusiţi, îi putem numi pe Estienne Dumonstier, întemeietorul unei familii de artişti care va duce mai departe acest nume; fiul său, Geoffroy Dumonstier, participă, în 1553, la lucrările lui Rosso; Jean Seuclat, Raimond Rancard, Pierre Raymon, la reprezentările de la Limoges; Jacques-le-Boucq, în acelaşi timp herald de blazoane, pictor şi genealogist, era tratat cu toată seriozitatea ca fiind rivalul lui Apelles; Michel Coulombes, vărul marelui sculptor şi arhitect, poate fiu al lui Joseph; P. Rouchon, care a lucrat nu mai puţin de 22 ani la ornarea aceleiaşi cărţi (*Le Bréviaire de Saint-Jacques-la-Boucherie*); Pierre Martin, un Apelles al unui oraş de provincie; Jehan Marissal din Calais, a cărui familie s-a perpetuat până-n zilele noastre; Louis Maigret, mândria Lyon-ului; Nancy, pictor şi caligraf renumit; maestrul Goudet din Paris, a cărui iscusinţă şi ingeniozitate sunt lăudate de naturalistul Belon, şi atâţia alţii trecuţi sub tăcere ar putea spori, cu siguranţă, lista – şi aşa lungă – pe care ne-a furnizat-o Pélegrin.

Cel mai eminent dintre aceşti artişti este, fără îndoială, un pictor care trebuie aşezat alături de Andrien Beauneveu, de Jehan Foucquet şi Perreal: Godefroy a venit probabil din Flandra şi s-a stabilit la Fontainebleau. Avem certitudinea că el a pictat – între 1519 şi 1520 – splendidul manuscris al *Comentariilor lui Cezar*, care a aparţinut lui Francisc I, şi tot el este autorul fermecătorului *Triumf al lui Petrarca*, ce poate fi admirat la Biblioteca Arsenalului.

Începând cu Francisc I, promotorul atâtor capodopere, până la sfârşitul secolului XVII istoria cărţilor ornate nu mai oferă mistere şi fiecare volum îşi are locul în cataloage şi urmează ordinea cronologică a suveranilor şi a înaltelor personalităţi cărora i-a aparţinut. Numele cele mai importante ale monarhiei sunt asociate astfel memoriei celor mai remarcabile epoci ale istoriei noastre şi, uneori, unor catastrofe cu totul lamentabile.

Cine nu se simte captivat de cugetări profunde sau emoţionat de amintiri dureroase, văzând *Breviar*-ul Annei de France sau *Cărţile de Rugăciuni* ale ducelui de Guise, ale Mariei Stuart, ale lui Henri IV? Cine ar putea să nu manifeste curiozitate răsfoind magnificul volum în care Diane de Poitiers a lăsat numeroase mărturii ale unui gust cu adevărat rafinat?

Ca mulţi dintre predecesorii săi, Carol IX era vrăjit de

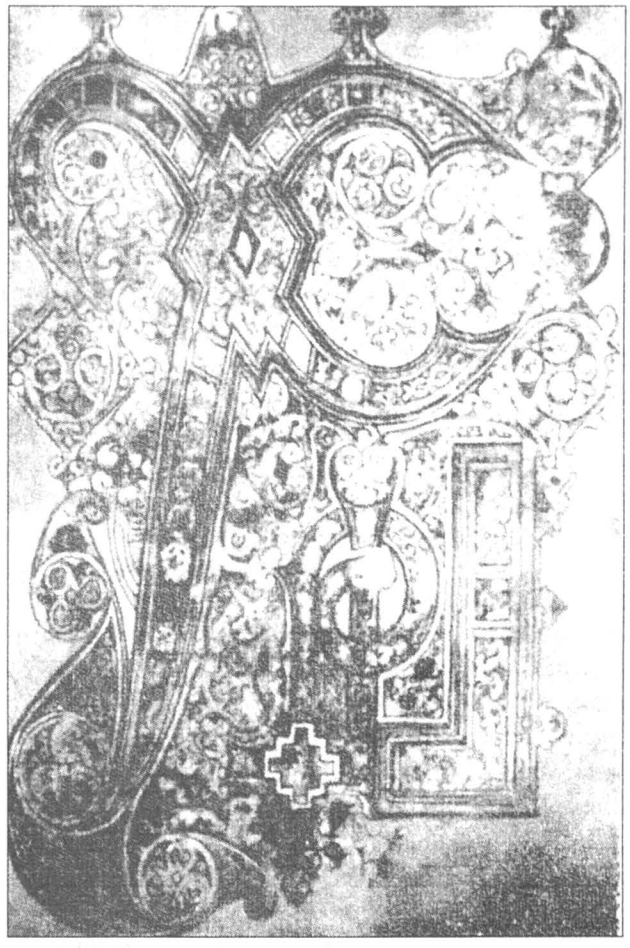

Iniţială din *Biblia de la Kells*, secolul VIII (Trinity College, Dublin)

caligrafia ornamentală. Încă din copilărie i-a fost cultivat gustul pentru cărţile frumoase, prin magnificele *Cărţi de Rugăciuni* pe care le moştenise de la Henri II. În timpul domniei lui caligrafii reuniţi într-o societate legal organizată au fondat, în luna noiembrie 1570, Academia de Scriere din Paris.

Papyre Masson ne spune că acest suveran l-a adus în preajma sa pe unul din cei mai mari caligrafi ai secolului; acesta era Pierre Hammon, născut la Blois, care era în acelaşi timp un iscusit miniaturist, un scriitor instruit şi un mare geograf, precum contemporanul său Guillaume le Testu. După ce l-a instruit pe rege, Hammon Blésien – căci astfel se numea pe el însuşi – a avut soarta lui Bernard de Palissy, acest maestru nemuritor al ornamentaţiei de ipsos/stuc: el a fost întemniţat şi a pierit de o moarte violentă.

În mod ciudat, despărţit de ceilalţi prinţi din neamul său de câţiva ani doar, timp în care tipografia realizase lucruri minunate, ultimul Valois avea atât de puţină consideraţie faţă de magnificele manuscrise lăsate moştenire Franţei de predecesorii săi, încât le utiliza în diverse scopuri puerile. Departe de aceste practici bizare era veneraţia plină de simţire care dăduse naştere de-a lungul anilor acestor splendide volume, distruse acum în doar câteva ore. Erau decupate fără milă admirabile viniete, poate capodoperele lui Beauneveu, Foucquet, Godefroy, iar micile capele şi altare de la Curte, înfrumuseţate cu aceste ornamente de nepreţuit, deveneau şi ele

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

obiect de distrugere.

Nu același lucru se petrecea în Peninsulă. Începând cu Isabella Catolica, cea care l-a angajat pe iscusitul Arias să îi picteze cărțile de rugăciuni, și până la Filip II, care năzuia să umple Escurialul cu capodopere de caligrafie, în Spania a continuat fără întrerupere multiplicarea manuscriselor. Francisco de Holanda, pictorul favorit al lui Carol V, gloric artistică a Portugaliei, nu era încă uitat. Fray Juan de St. Geronimo se sfârșea din viață având reputația unui sfânt, iar în 1580, într-una din chiliile de la Escurial murea Fray Andres de Leon, călugăr de la Mejorada, care nu avusese rival în arta sa.

O carte scrisă la Lisabona în 1612 și dedicată lui Filip III întrece în bogăție tot ce ni s-a transmis din secolele XVI și XVII. *Genealogia Universal de la Nobilissima Casa de Sandoval*, păstrată la Biblioteca Națională din Paris, este nu doar împodobită cu frumoase miniaturi, ci – deși de format in-folio – și legată în coperți din argint aurit acoperite cu emailuri cu steme. Acest splendid volum nu este singurul care face onoare pictorilor spanioli și portughezi, dar el atestă măiestria incomparabilă a aurarilor/argintarilor din Peninsulă. Iscusitul caligraf căruia îi datorăm această frumoasă transcriere, dedicată ducelui de Lerme, se numea Duarte Caldeira.

Van Praët a fost printre primii bibliofili care a făcut o observație ce poate fi lesne verificată de toată lumea. Atunci când în 1474 celebrul caligraf și tipograf din Bruges, Colard Mansion, imprima în format mare unul din frumoasele lui volume, "exista obiceiul de a lăsa un spațiu liber la începutul fiecărui rând, până aproape de jumătatea paginii, pentru a fi pictate miniaturi".

Oferindu-i în semn de omagiu seniorului de Gruthuyse, bibliofilul cel mai zelos al veacului, frumoasa lui carte *Penitența lui Adam*, pe care o ilustrase în acest mod, Colard Mansion nu înșela pe nimeni: tipografia, ce tocmai se născuse, își îndeplinea menirea. Inițial, inventatorii acestei arte prodigioase au avut un scop: acela ca, prin multiplicare, să crească nelimitat numărul de cópii ale unor anumite cărți, obținute de la caligrafi talentați, pe care ulterior să le răspândească. Ei au nutrit, mai ales, o speranță – aceea ca obiectul de artă, multiplicat în secret printr-un procedeu mecanic, să fie valorificat la un preț foarte mare. Începând de atunci, tot ceea ce se referea la ornarea manuscriselor a trebuit să se aplice și la ornarea cărților. La început a fost o fraudă; cu timpul, a devenit o laudă.

După cum s-a menționat deja, primele monumente tipărite care preced invenția memorabilă prin care lucrătorul folosea litere mobile, *Biblia Pauperum*, *Ars Memorandi Notabilis per Figuras Evangelistarum*, *Speculum Humanae Salvationis* etc. sunt monumente xilografice în aceeași măsură ca și mica gramatică a lui Aelius Donatus și micul vocabular ce o însoțește, cunoscut sub numele de *Catholicon*.

Aceste cărți, căci ele sunt cărți, au fost executate prin procedeul gravării pe lemn, utilizat în mod sigur în anul 1418 – dacă admitem ca autentic specimenul reprodus de Reiffenberg – sau în anul 1425, de când este considerat ca prim model o reprezentare a Sfântului Cristophe purtându-l în brațe pe copilul Iisus.

După cum au remarcat Paul Lacroix și F. Séré, "în aceste cărți, veritabilă tranziție între arta gravurii și cea a imprimării, o cale simplă spre tipografie, imaginea este întotdeauna aceea care asaltează și cucerește tot spațiul; textul se degajează din desen cu mare dificultate și, cel mai adesea, nu este decât un palid corolar". Astăzi este un fapt dovedit, iar observațiile judicioase ale Mariei Guichard confirmă aprecierea justă că tipărirea cu litere mobile, o dată descoperită, "a fost utilizată concomitent cu imprimarea cu planșe gravate".

Câteva din monumentele xilografice care ne-au parvenit ne oferă modele desăvârșite de artă. Cei mai mari maeștri, Albrecht Dürer și Holbein, nu disprețuiau nicidecum această modalitate de manifestare a gândirii lor. *Dansul morților* este, în realitate, unul din cele mai frumoase monumente tipografice care ne-au fost transmise de Renaștere și se pare că artistul, în momentul în care a realizat imensa popularitate pe care avea să o dobândească opera sa, a avut inspirația genială de a insufla semenilor săi un sentiment de îngrijorare și un dispreț total față de cele lumești, ceea ce face din el un pictor realist de o incomparabilă veridicitate.

Curând, în acest gen al ornamentației xilografice Franța va dispune de personalități eminente. Începând din 1470, când Ulrich Gering publica *Epistolele* autorului Gasparin de Bergame, prima carte tipărită la Paris, și până la începutul secolului XVI, în acest gen de creație s-au succedat oameni cu gusturi artistice bine verificate. Antoine Vérard, Kerver, Simon Vostre, mai ales, au publicat lucrări executate cu o eleganță maximă. Philippe Pigouchet, care apela de preferință la servicile lui Simon Vostre, nu are rival în privința cărților sale de rugăciuni, ornate cu chenare gravate pe lemn.

Pigouchet era atât de convins de superioritatea sa încât la sfârșitul cărților sale lăuda – cu orgoliu naiv – eleganța supremă a edițiilor sale. Simon Vostre a devenit el însuși tipograf în anul 1500. Acesta a fost momentul în care a început să strălucească, în toată splendoarea sa, un alt artist cu adevărat admirabil: Geofroy Tory.

În timpul războaielor religioase care au avut loc în această epocă a continuat multiplicarea cărților, însă arta manuscriselor era în suferință. Corporația librarilor declarați, care includea și secțiunea celor care se ocupau cu (tran)scrierea documentelor, era prea activă și fusese prea prolifică pentru a-și curma brusc activitatea. Ici și colo mai apăreau câteva volume frumoase, câteva *Cărți de Rugăciuni* ce pot fi comparate cu cele din anii precedenți, întrucât multe dintre ele sunt opera lui Louis Duguernier, artist miniaturist renumit în epoca sa; dar, cu excepția cărților rezervate capetelor încoronate, în toate statele Europei este vizibilă decadența.

Cartea de Rugăciuni a lui Henri IV este fără îndoială un splendid volum, însă nu arta de o mare delicatețe a pictorului este cea care o face magnifică. De altfel, ea nu este o simplă carte de rugăciuni; preocuparea maternă a reginei Maria de Medicis a făcut să se reverse atâta splendoare

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

asupra acestei cărți doar pentru a atrage privirea copilului ei asupra majusculelor care, împreună, formează un alfabet. În această perioadă, miniaturiștii talentați nu dispăruseră cu totul nici în timpul lui Henri IV și nici în timpul lui Ludovic XIII; pentru a ne convinge este suficient să aruncăm o privire asupra magnificei colecții de pergamente ce face onoare Bibliotecii Jardin des Plantes. Nicolas Robert, pictorul oficial al lui Gaston, conferă acestei colecții tot prestigiul talentului său desăvârșit. În acea vreme miniaturiștii nu mai trăiau izolați în mănăstiri, ci voiajau. Aubriet, prestigiosul companion al lui Tournefort, și-a consacrat talentul de pictor exclusiv pentru a reproduce minunile din natură.

Pérugin și Raphael au pictat și ei manuscrise; după cum ne-a fost semnalat de către Vitet, nemuritorul Lesueur nu avea nici o reținere în a-și consacra talentul unei idei. Nicolas Poussin a manifestat și el bunăvoință, cu toate că geniul său independent suferea, după cum ne face cunoscut în scrisorile sale.

Acesta era încă un omagiu adus ornamentării cărților, prin eforturile marelui artist care se străduia să ofere modele maiestuoase, pe care legătorii de cărți ai regelui trebuiau să le desăvârșească.

Ce devenise, atunci, caligrafia propriu-zisă? Suprema eleganță pe care o mai avea încă în secolul XVI, grațioasele înfloriturі executate cu atâta ușurință, gustul variat, care știa atât de bine să aleagă între liniile cele mai îndrăznețe și pioasa maiestate a majusculelor, totul dispăruse. Nu mai era imaginația aceea care antrena mâna artistului; compasul era acela care regulariza activitatea sa monotonă.

Un stil greoi marca aceste pretinse capodopere ale maeștrilor în arta scrisului. Minunea supremă, efortul ultim al virtuozilor scrisului care – iată – apăruseră, era de a imita cu exactitate caracterele tipografice. Atunci au început să fie semnele grafice trasate cu mâna liberă, literele majuscule aveau forme absurde – o adevărată teroare pentru oamenii de bun gust. Cu toate că secolul în care au trăit i-a dezavantajat din acest punct de vedere, Jarry și Rousselet rămân în amintirea noastră ca niște excepții, ei lucrând doar pentru capetele încoronate.

Julie-Lucie d'Angennes, fiica marchizei de Rambouillet și, mai târziu, ducesă de Montausier, a inspirat o carte fermecătoare în care au fost exprimate omagiile unei societăți de elită, adresate uneia dintre cele mai admirabile femei ale vremii. Ultimul monument al caligrafiei ornate ce și-a câștigat o faimă națională nu a fost – după cum se vede – una din acele cărți ce se păstrează în tezaurul regilor. *Ghirlanda Iuliei* (*La Guirlande de Julie*), destinată să perpetueze amintirea unei iubiri profunde, care a împrumutat secolului caracterul său ceremonios și cavaleresc, păstrează – după sute de ani – o reputație de necontestat. Scrisă în 1641 de Nicolas Jarry, cu acele caractere italice atât de ireproșabil realizate încât ar putea fi comparate cu *aldinele*, folosite cu mult timp înainte, dacă acestea n-ar avea mai puțină eleganță – această carte dă adevărata măsură a unei arte devenite întru totul excepțională. Trei cópii in-folio ale clasicei capodopere au fost realizate în același an de Jarry, dar una singură, transcrisă cu litere ronde, pe pergament, conținea și portrete. E lesne de înțeles că acesta era exemplarul de calitate destinat unei prezentări solemne. Florile fuseseră pictate de Robert. Ducele de Montausier l-a putut oferi pe data de 1 ianuarie 1642.

Reproducem aici descrierea făcută de Livet, unul din scriitorii care au știut cel mai bine să reînvie galantele delicii ale acestei lumi alese. Robert pictase douăzeci și nouă de flori și pentru fiecare exista cel puțin câte un madrigal, iar adesea mai multe chiar, de vreme ce acestea sunt în număr de șaizeci și unu, fără să mai socotim și dedicația... Lucrarea era precedată de opt file, dintre care primele trei și a șasea sunt albe; cea de-a patra conține titlul; pe cea de-a cincea filă este pictată o ghirlandă care înconjoară cuvintele: *La Guirlande de Julie*; o miniatură executată cu finețe pe fila a șaptea îl reprezintă pe Zefir înconjurat de un nor, ținând în mâna dreaptă un trandafir, iar în stânga o ghirlandă de flori pe care le răspândește pe pământ. Jarry nu mai era unul dintre acei caligrafi miniaturiști care încă mai existau cu cincizeci de ani înaintea lui; la sfârșitul carierei sale, Ludovic XIV i-a acordat brevetul de *Scriitor însărcinat să noteze muzica regelui*; acest celebru caligraf a ținut pasul cu cei mai renumiți artiști.

Baronul Pichon a avut norocul să găsească o altă carte executată de Jarry pentru mama Iuliei: Catherine de Vivonne. Un erudit, Prosper Blanchemain, face următoarea descriere în *Miscellanées bibliographiques*:

"Paulin Pâris – scria el – i-a invitat pe posesorii de cărți scrise de faimosul Jarry să cerceteze dacă, printre aceste bijuterii grafice, nu se găsesc *Rugăciunile* marchizei de Rambouillet, dar nimeni nu a răspuns apelului său și cartea părea definitiv pierdută.

Însă unuia dintre cei mai bine intenționați și mai savanți bibliofili, cercetător perseverent și abil, care detectează cartea – aș îndrăzni să spun – precum un câine de vânătoare bun adulmecă vânatul, îl urmărește înfruntând mii de obstacole, îl prinde și nu îi mai dă drumul, excelentului meu prieten, baronul Jérôme Pichon, i-a fost dat să pună mâna pe

RUGĂCIUNI ȘI MEDITAȚII CREȘTINE
Compuse de Doamna Marchiză de
RAMBOVILLET
CATHERINE DE VIVONNE
Pentru uzul său personal.

Acest titlu este încadrat de o dantelărie lată din aur. Cât despre cartea propriu-zisă, ea se compune din 79 pagini in-8, fără a include titlul, pagini mărginite toate de chenare din aur, scrise în caractere romane de o acurateță și precizie perfecte, împodobite cu titluri cursive, cu majuscule și inițiale în diverse culori sau în aur. Cartea este legată în marochin roșu, presărat cu litera V ce formează ornamente înlănțuite, amintind numele de Vivonne. Încuietori aurite și șlefuite o închid. Învelitoarea din marochin verde este mărginită de o dantelă ce înconjoară un cadru ornat în cele patru colțuri și în mijloc de aceleași V-uri înlănțuite. Inutil să mai adăugăm că această capodoperă se află într-o bună stare de conservare.

Pe una din paginile de gardă, la începutul volumului, se poate vedea un desen, realizat prin metoda gravurii în

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

puncte, care, într-un spațiu oval, reprezintă portretul-bust al unei femei de aproximativ treizeci de ani, cu flori în părul buclat, cu ochii vioi și veseli, gura surâzătoare, și a cărei bună dispoziție este evidentă. Dacă – așa cum este probabil – acest portret este opera marchizei al cărei talent era cunoscut, el nu poate fi decât cel al fiicei sale, Julie-Lucie d'Angennes, pentru care a fost compusă celebra *Guirlande de Julie*".

Datorită lucrării publicate acum câțiva ani, în cooperare cu unul din bibliografii noștri eminenți, ne este ușor să urmărim, până în zilele noastre, această prezentare a transformărilor suferite de arta caligrafică.

Numele domnișoarelor d'Aligny, Pons de l'Hérault, Sivel; ale domnilor Moritz Greiner, H. Delacroix, Baudet, Langlumé, Krause, Le Doux, Laroue, Berliner, Quertinier, ale căror lucrări sunt atât de căutate, dovedesc că Barbedor, Pétré, Allais, Sénault, Rossignol și mulți alții au avut urmași talentați.

După ce a fost uitată timp de trei sute de ani, pictura manuscriselor este, în sfârșit, studiată; se simte nevoia ca ea să ocupe, în istoria artei, o poziție pe care nu o va mai părăsi. Unul din proiectele Institutului l-a constituit apelul la o examinare serioasă a acestei arte fermecătoare care, în epoca lui Dante, și chiar mult timp după aceasta, a fost una din gloriile Franței.

Note:

1. Cartea de Rugăciuni a lui Carol al VI-lea, format infolio, conține 656 miniaturi și câteva chenare magnifice. Aceste miniaturi sunt reprezentative pentru arta franceză de la începutul secolul XV, în toată puritatea și originalitatea sa; ele sunt datorate ilustrei școli din Touraine, din care provine Jehan Foucquet, și se poate afirma că nici un monument din aceeași categorie și din aceeași perioadă nu este superior acestui manuscris, al cărui text – particularitate remarcabilă – este în întregime în limba franceză. Pe prima filă a acestei Cărți de Rugăciuni se află stema regelui, atașată de cea a soției sale, Isabela de Bavière. Pe fiecare latură a blazonului regal se disting blazoanele vasalilor laici și ale ecleziaștilor din regat, care aveau dreptul să asiste la ceremonia de ungere a regilor, la Reims. În urma căsătoriei Caterinei de Valois, fiica mezină a lui Carol VI, cu Henri V, regele Angliei, această carte prețioasă a fost transportată la White-Hall, de unde a dispărut atunci când s-a produs schisma lui Henri VIII. Către mijlocul secolul XVI, ea devine proprietatea abației Tongerloo, din ordinul Prémontrés, în Brabant. Nu mai știm ce s-a întâmplat ulterior cu acest prețios volum.

2. O interesantă miniatură care face parte dintr-un manuscris păstrat la British Museum: o traducere a fost publicată în *Archeologia*, vol. XX. Acest manuscris poartă titlul: *Istoria lui Richard, rege al Angliei* și tratează în special rebeliunea supușilor săi și luarea sa în captivitate; este realizat de un francez de obârșie nobilă care făcuse parte din suita numitului rege, cu permisiunea regelui Franței (1399). Numele acestui francez – om de vază – nu este scris nicăieri în cuprinsul lucrării. Strutt presupune că el se numea Inico d'Artois. Istoricii englezi au extras masiv din cronica sa; artiștii au studiat și ei, cu folos, miniaturile care îl ornează: acestea constituie, într-adevăr, modele prețioase ale vestimentației folosite de nobilimea franceză și engleză la sfârșitul secolului XIV și începutul celui de-al XV-lea. Portretele se consideră a fi fost realizate cu multă fidelitate. Miniatura aflată pe frontispiciu îl reprezintă pe autor cerându-i lui Richard al II-lea favoarea de a-l însoți în expediția sa în Irlanda.

3. Se estimează că în Europa secolului XV, adică în preajma descoperirii tiparului, existau 20.000 de copiști. Cu toate acestea, nu se citea și nu existau cărți decât în mănăstiri și în castele. Probabil că în lumea romană din timpul lui Antonius numărul copiștilor răspândiți în provincii era de cincisprezece sau de douăzeci de ori mai mare decât cel din secolul XV. Moda a răspândit gustul pentru cărți, care a trecut de la aristocrație și la clasele de mijloc, adică la funcționari, finanțiști, proprietari de pământ, la oricine care prin străduință sau alte mijloace ajungea la o anumită prosperitate; iar numărul acestora era considerabil într-o societate cel puțin la fel de prosperă ca a noastră.

(*Cunoștințe necesare unui bibliofil, însoțite de note critice și de documente bibliografice*, ediția a V-a, Paris, 1899)

Traducere de Nicoleta GOJAN

"Ei preferă o coală de hârtie cu un cal..."
Iapă cu mânz după Hokusai

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Chișinău și Iași – Eveniment editorial

Lansarea la Chişinău şi Iaşi a cărţii lui Jean Nouzille

Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene

Apărută la Editura "Prut" din Chişinău, în colecţia "CLIO", lucrarea *Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene* de Jean Nouzille – profesor doctor la Universitatea din Strasbourg, specialist consacrat în istoria Europei Centrale şi de Sud-Est – prezintă coordonatele definitorii ale trecutului Moldovei în cadrul dezvoltării istorice a poporului român, din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre. În baza unui număr impresionant de surse istoriografice, provenite din diverse ţări, Jean Nouzille înfăţişează succint istoria constituirii Ţării Moldovei, afirmării politice a acesteia în sud-estul european. Autorul demonstrează rolul important al drumurilor comerciale ce traversau acest spaţiu în Evul Mediu, arată specificul oraşelor medievale româneşti, expunând apoi activitatea celor mai importanţi domni ai Ţării Moldovei (Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare şi Sfânt, Petru Rareş ş.a.). Sunt relevate, în continuare, raporturile Ţării Moldovei cu statele vecine – Polonia, Ungaria, Imperiul Otoman, demonstrându-se creşterea dependenţei politice şi economice a Ţării Moldovei faţă de Poartă. O atenţie deosebită este acordată relaţiilor Principatului Moldova cu Rusia, evenimentelor derulate în spaţiul de la est de Carpaţi în secolul al XVIII-lea, politicii expansioniste a Rusiei în sud-estul Europei.

Un interes aparte comportă expansiunea Rusiei ţariste în sud-estul european, războaiele Rusiei împotriva Imperiului Otoman din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea. În urma războiului ruso-turc din 1806 – 1812, Imperiul ţarist a răpit teritoriul Moldovei dintre Nistru şi Prut, numindu-l impropriu Basarabia, unde se va declanşa apoi o cruntă politică de rusificare. Jean Nouzille analizează problema tezaurului românesc, depozitat în Rusia în timpul primului război mondial şi refuzul autorităţilor ruseşti de a-l restitui României.

Lucrarea prezintă condiţiile în care, la 27 Martie 1918, în cadrul unei adunări cu caracter plebiscitar, Sfatul Ţării de la Chişinău a hotărât Unirea Basarabiei cu patria-mamă. Autorul argumentează dreptul istoric, politic, naţional, economic şi social al Unirii Basarabiei cu România şi integrarea ei în spaţiul românesc, problemă care este şi astăzi actuală.

Folosind metoda comparativă, Jean Nouzille descrie soarta românilor moldoveni din Transnistria, arată scopul revizionist al formării pe teritoriul RSS Ucrainene a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldoveneşti, precum şi cele patru etape de elaborare şi implementare a experimentului diabolic de creare, în raioanele din stânga Nistrului, a limbii, literaturii şi culturii "moldoveneşti" deosebite de limba, literatura şi cultura română.

Autorul valorifică date, cifre şi fapte grăitoare cu privire la ocupaţia sovietică a Basarabiei, represaliile staliniste, politica lingvistică antiromânească, foametea organizată din 1946 – 1947, colectivizarea forţată, deportările şi rezistenţa antisovietică din 1944 – 1956.

O pondere însemnată în cuprinsul lucrării o are partea referitoare la Republica Moldova după 1990. Este relevată crearea de către Moscova a structurilor statale autoproclamate – Transnistria şi Găgăuzia – arătându-se că frontierele arbitrare trasate de comunişti sunt "o bombă cu explozie întârziată". Autorul analizează într-un mod critic politica actuală a autorităţilor comuniste de la Chişinău cu privire la introducerea studierii obligatorii a limbii ruse din clasa a doua, tentativa de a anula "Cursul de Istorie a Românilor", intenţiile de a declara limba rusă ca o a doua limbă oficială, favorizarea presei de limbă rusă, restrângerea drastică a rolului limbii române în domeniile economic, social, administrativ şi publicistic.

În concluzie, Jean Nouzille subliniază: "Neposedând nici petrol, nici gaze, nici electricitate, divizată din punct de vedere etnic (64,5% români, 15% ucraineni, 12% ruşi, 3% găgăuzi), Moldova rămâne un stat extrem de fragil din punct de vedere politic şi economic. Ea este una din cele mai sărace ţări din lume, unde la sfârşitul anului 2003 salariul mediu era de numai 30 de euro pe lună".

Cât priveşte viitorul Moldovei, autorul arată că, atunci când România va fi membră a NATO şi parte a Uniunii Europene, nivelul său de viaţă va fi mai ridicat; astfel ideea unirii cu România s-ar răspândi mai larg printre moldoveni, fie ei românofoni, rusofoni sau turcofoni.

* * *

În ziua de 11 februarie 2005, la Universitatea de Stat a Moldovei din Chişinău a avut loc prezentarea cărţii *Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene* de

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Jean Nouzille, manifestare la care au luat parte cadre didactice şi studenţi din capitala moldavă, precum şi istorici din România. După ampla prezentare făcută de autor au urmat întrebări şi discuţii care au evidenţiat interesul deosebit pe care îl suscită tema în rândul tineretului studios din Republica Moldova.

În colaborare cu Fundaţia "Onisifor şi Octavian Ghibu" şi Editura "Prut Internaţional", în aceeaşi zi, la Biblioteca Publică "Onisifor Ghibu" din Chişinău a fost organizată lansarea acestei valoroase cărţi, în prezenţa unor personalităţi prestigioase ale vieţii culturale-ştiinţifice şi publice din Republica Moldova, reprezentanţi ai corpului diplomatic, precum şi ai mass-media. Au rostit alocuţiuni şi mesaje de salut: Elena Vulpe, director al Bibliotecii "Onisifor Ghibu", Oleg Bodrug, director al Editurii "Prut Internaţional", Olivier Jacquot, director al Alianţei Franceze din Republica Moldova, Filip Teodorescu, Ambasador Extraordinar şi Plenipotenţiar al României în Republica Moldova, Anatol Petrencu, prof. univ. dr. hab. la Universitatea de Stat a Moldovei, preşedinte al Asociaţiei Istoricilor din Republica Moldova, Ion Negrei, şef redacţie Istorie la Editura "Prut Internaţional", vicepreşedinte al Asociaţiei Istoricilor din Republica Moldova, Pavel Parasca, prof. univ. dr. hab. la Universitatea de Stat a Moldovei, vicepreşedinte al Asociaţiei Istoricilor din Republica Moldova, acad. Mihai Cimpoi, preşedinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Mihai Retegan, prof. univ. dr. la Universitatea Bucureşti, Pavel Cocârlă, prof. univ. dr. hab., şef de catedră la Universitatea de Stat a Moldovei, Natalia Timohin, studentă, anul V, Facultatea de Istorie şi Psihologie a Universităţii de Stat a Moldovei, Anton Moraru, prof. univ. dr. hab. în istorie. Din partea Bibliotecii Metropolitane Bucureşti a vorbit dr. Ion Constantin, coordonator al Bibliotecii "Pan Halipa" pentru cultură şi civilizaţie central şi sud-est europeană.

În ziua de 14 februarie 2005, aceeaşi carte – *Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene* de Jean Nouzille – a fost lansată în sala Senatului a Universităţii "Al. Ioan Cuza" din Iaşi, în prezenţa cadrelor didactice şi studenţilor de la Facultatea de Istorie. Au vorbit despre carte şi autor: prof. univ. dr. Alexandru-Florin Platon, decanul Facultăţii de Istorie a Universităţii din Iaşi, Constanţa Ghibu, avocat, preşedinte al Fundaţiei "Onisifor şi Octavian Ghibu", Ion Negrei, şef redacţie Istorie la Editura "Prut Internaţional", vicepreşedinte al Asociaţiei Istoricilor din Republica Moldova, prof. univ. dr. Mihai Retegan de la Facultatea de Istorie a Universităţii Bucureşti, Constantin Apostoiu, consilier diplomatic, dr. Ion Constantin, reprezentant al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti ş.a.

Toţi vorbitorii au subliniat calităţile deosebite ale cărţii istoricului Jean Nouzille, exprimându-şi încrederea că aceasta va contribui la mai buna cunoaştere a trecutului zbuciumat al Republicii Moldova şi la înţelegerea realităţilor de azi din această ţară.

dr. Ion CONSTANTIN

Istoricul francez, dr. Jean Nouzille, specialist notoriu în istoria Europei Centrale şi de Sud-Est, prin lucrarea Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene, *apărută la Editura "Prut Internaţional" din Chişinău, în colecţia "CLIO", se înfăţişează pentru prima oară cititorului din Republica Moldova.*

S-a născut la 26 mai 1926. A studiat la Şcoala Militară Specială din Saint-Cyr-Coëquidan şi a urmat Cursurile Militare Superioare Ştiinţifice şi Tehnice. În calitate de ofiţer în armata franceză, a participat la războaiele din Indochina şi Algeria. După încheierea carierei militare, studiază la Universitatea din Strasbourg. Apoi susţine teza de doctor la Institutul de Studii Superioare Europene. Predă cursuri referitoare la istoria Europei Centrale şi de Sud-Est la Şcoala Militară Specială din Saint-Cyr, la Universitatea de Ştiinţe Umaniste din Strasbourg III.

Actualmente, este preşedinte al Comitetului European de Istorie şi Strategie Balcanice. Conduce Seminarul de Istorie a Europei Centrale şi de Sud-Est (secolele XV – XX), care îşi desfăşoară lucrările la Universitatea "Marc Bloch" din Strasbourg, este colaborator al Centrului de Istorie a Europei Centrale de pe lângă Universitatea din Paris IV – Sorbonne.

Jean Nouzille este autorul a numeroase lucrări ştiinţifice referitoare la istoria Europei Centrale şi de Sud-Est. Un loc aparte în preocupările ştiinţifice ale lui Jean Nouzille îl ocupă tematica românească. În 1993 a publicat, la Strasbourg, în limba franceză, lucrarea La Transylvanie. Terre de contacts et de conflicts. *Ulterior, cartea a fost tradusă în alte limbi de circulaţie europeană (engleză, italiană, greacă). În 1996, lucrarea respectivă a apărut şi în versiune română. În 1997, Jean Nouzille publică, la Bucureşti, la Editura Semne, în limbile franceză şi română, lucrarea* Calvarul prizonierilor de război români în Alsacia – Lorena. 1917 – 1918.

Interesul distinsului istoric francez faţă de istoria Republicii Moldova nu este deloc întâmplător. După proclamarea independenţei (27 august 1991), o dată cu obţinerea statutului de subiect al dreptului internaţional, Republica Moldova devine o zonă foarte sensibilă şi explozibilă pe continentul european. Această stare de lucruri, care, în mare parte, se datorează trecutului istoric al teritoriului dintre Prut şi Nistru, poate destabiliza situaţia social-politică a ţărilor învecinate.

Jean Nouzille, în baza unui număr impresionant de surse istoriografice, provenite din diverse ţări, ne propune o viziune proprie a istoriei Moldovei. Actualul teritoriu al Republicii Moldova, în Antichitate şi în perioada Evului Mediu, a făcut parte din lumea latină şi europeană. Deturnaţi din cursul lor firesc de dezvoltare, românii din Moldova Orientală (Basarabia), în secolul al XIX-lea şi cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, cunosc un intens proces de rusificare, în fapt, ce condiţionează îndepărtarea lor de la trunchiul latin şi european.

Deşi de la proclamarea independenţei Republicii Moldova au trecut aproape 15 ani, viitorul acestui tânăr stat rămâne deocamdată incert.

Încotro, Moldova? – este întrebarea pe care o pune autorul în partea finală a cărţii.

Răspunsul pe care îl oferă specialistul în materie de istorie este următorul:

"Istoria, deşi tragică, a acestei regiuni europene, ne legitimează pe noi, cei care trăim actualmente pe teritoriul Republicii Moldova, să pretindem, şi nu fără temei, vectorul european al dezvoltării noastre".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Corespondență din Paris

Alexandrine-Gabrielle Meley

Paris, 23 martie 1839 – Paris, 26 aprilie 1925

Jean-Yves CONRAD

Recent, am scris un articol despre o carte cu totul deosebită: *Scrisori către Jeanne Rozerot 1892 – 1902*, 207 scrisori expediate de către celebrul romancier Emile Zola mamei copiilor săi, Denise și Jacques.

Am găsit apoi la "bouquiniști" (anticariatul de pe malul Senei) o carte foarte interesantă publicată în 1998: *Madame Zola* de Evelyne Bloch-Dano, apărută la editura Grasset.

O tinerețe în Parisul popular, cu o dramă de o viață

Viața Eléonorei Alexandrine Zola este una ieșită din comun, care a impregnat, desigur, opera marelui romancier. Viitoarea doamnă Zola s-a născut la Paris ca fiică a lui Edmond-Jacques Meley (1820 – 1877), tipograf, și a Carolinei Wadoux (1822 – 1849), vânzătoare. Peste puțin timp, părinții ei s-au despărțit. Alexandrine a avut o tinerețe foarte grea la Paris, într-un cartier popular, unde a cunoscut mizeria, care a însemnat și o lecție pentru viață. La 20 de ani, Alexandrine-Gabrielle, care lucra ca lenjereasă, dă naștere unei fetițe (la 7 martie 1859): Caroline Eléonore Meley. Tatăl nu este cunoscut. După patru zile, neputând îngriji copilul, Alexandrine l-a dus la o casă de "Copii găsiți și orfani". Un gest umilitor, de nevoie, cu un interogatoriu de care și-a amintit o viață întreagă. La 25 de ani, Alexandrine, o femeie frumoasă, înaltă, poza deja de șase ani pictorilor deveniți celebri: Manet, Monet, Pissarro, Guillemet, Bazille, Cézanne, Renoir, Sisley, între alții, care aveau atelierul în zona unde s-a născut și unde trăia. A pozat astfel pentru celebrul tablou al lui Monet, "Dejunul pe iarbă". Banii câștigați îi permiteau să ducă o viață mai bună, așa cum pentru niște pictori încă necunoscuți era o cale mai ieftină în angajarea unui model. Fiecare era în câștig! Acolo, la 17 martie 1864, în atelierul lui Cézanne, este prezentată lui Emile Zola, prietenul pictorului de la Aix-en-Provence, la vârsta în care viitorul romancier începe să scrie. Atunci s-a născut o poveste de dragoste cu Emile Zola, care a durat 38 de ani.

Secretul a apărut la lumină

N-o să scriem aici despre întreaga viață a Alexandrinei Zola, cât despre relațiile deosebite cu amanta soțului ei – Jeanne Rozerot – și ale copiilor lor, Denise și Jacques. Trebuie să reamintim cititorilor că doamna Zola a angajat-o pe Jeanne Rozerot în mai 1888 ca femeie de serviciu și lenjereasă. Avea o încredere totală în această fată bine educată, discretă, dibace, harnică. Eroare? Nu. Iar frumusețea Jeannei l-a atras pe Emile Zola, care suferea că nu putea fi tată. A văzut în această fată înaltă o Alexandrine mai tânără... Dar, pe neașteptate, în toamna lui 1888, Jeanne a plecat. Doamna Zola nu știa că, la zece zile după instalarea în ultimul lor apartament din str. Bruxelles, unde romancierul avea să moară 13 ani mai târziu, la 20 septembrie 1889 s-a născut o fetiță, Denise, al cărei tată era însuși soțul ei! Tot Parisul știa, doar ea nu știa... Se naște și băiatul, Jacques, și Alexandrine tot nu știa. La 10 noiembrie 1891, o scrisoare... La doi pași de str. Bruxelles, pe str. St-Lazare, nr. 66, trăiește această Jeanne în care a avut o încredere totală, care a devenit mamă a doi copii concepuți cu soțul ei! Se duce la ea, unde găsește scrisori, pe care le distruge după ce le-a citit. Zola intră în panică. Nu poate s-o abandoneze nici pe Jeanne și nici copiii, bineînțeles. Dar nu poate s-o abandoneze nici pe Alexandrine. Un an mai târziu, romanul *Le Docteur Pascal* descrie clar relația pe care o are cu Jeanne (aici Clotilde), și, mai mult, cartea este dedicată soției sale (Alexandrine sau Jeanne?) și mamei sale. Este o umilire pentru Alexandrine, care se gândește la divorț. Cu timpul, ea devine independentă, acceptă situația din admirație pentru soțul ei. În 1895, așteaptă mereu vești despre Denise ("Puiule") și despre Jacques ("Coco"). Mai mult, îi are pe copii lângă ea o dată pe săptămână. "Doamna" le oferă cadouri și, în 1896, Alexandrine îi scrie compozitorului Alfred Bruneau: "Ce este bun, ce este deasupra tuturor, este afecțiunea așa de aleasă care a apărut în relațiile noastre".

În timpul când scriitorul era refugiat în Anglia, după celebrul articol "J'accuse" (apropo de Dreyfus), Alexandrine a câștigat numele de "Madame Zola", cu respectul acestui cuvânt. De Crăciun, îi place să cumpere jucării copiilor, care au un loc aparte în inima unei mame fără copii (cred că se gândea în continuare la fetița care a murit la patru zile după naștere, un copil pe care nu a putut să-l dea soțului...). Despre mama lor, nici un cuvânt, dar nici un pic de agresivitate. Dacă are un reproș, acesta îl privește pe Emile Zola. Când el nu mai poate suporta singurătatea în Anglia, fără copiii săi, îi scrie să fie îngăduitoare, ca să-i poată primi. Ea îi răspunde direct că ea însăși a propus acest lucru și că asta i se pare normal, fără nici o altă îngăduință.

A murit bărbatul ei (lor) cel iubit

Duminică, 28 septembrie 1902. Este o vreme friguroasă. Emile Zola și Alexandrine se întorc de la Médan, unde era casa lor de la țară, pe valea Senei. Intendentul Jules s-a întors înainte și vrea să aprindă focul în cămin. Dar coșul nu trage, fumul iese în casă. Deschide ferestrele și îi anunță pe coșari să vină a doua zi, de urgență. Când s-au culcat, Zola și Alexandrine nu au observat că focul continua să ardă mocnit în coș. Nu se simt bine, îi doare capul. Luni dimineața, Jules vine cu coșarii la prima oră. Nu răspunde nimeni. Sparge ușa. Zola era fără viață pe pat iar Alexandrine, fără suflare. Zola murise intoxicat cu oxid de carbon. Alexandrine nu a putut să-l salveze și ea însăși e dusă la un spital din Neuilly-sur-Seine, unde este reînsufletită. Deși foarte slabă, Alexandrine se îngrijește de funeralii. Duminică, 5 octombrie, "conștiința Franței", Emile Zola, este condus la cimitirul Montmartre: o mulțime imensă, poporul parizian, între care Alfred Dreyfus, și o femeie cu doi copii: Jeanne Rozerot, cu Denise și Jacques.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

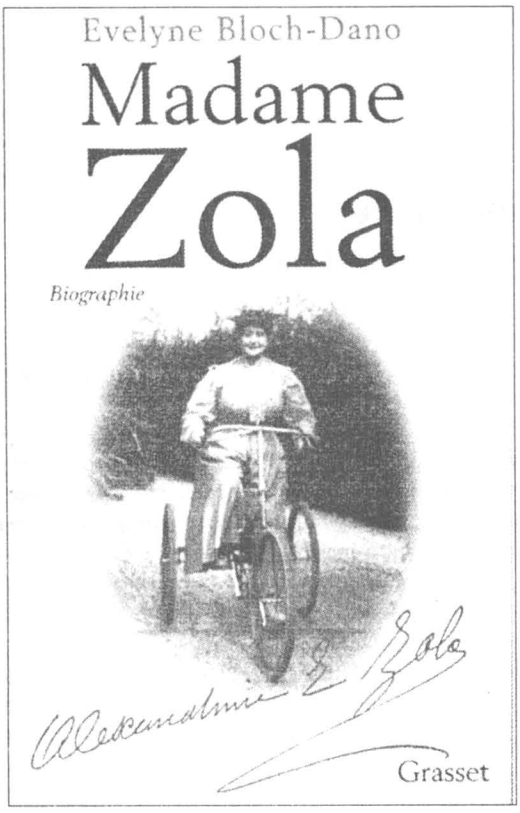

Madame Zola văzută de Edouard Manet

Două văduve şi doi copii

– "Dragii noştri copii, voi sunteţi singura rază de soare pe care o mai am..." (Alexandrine către copii, septembrie 1905)

După dramă, viaţa merge mai departe. Alexandrine se ocupă de cărţi, încurajează înfiinţarea Asociaţiei "Emile Zola" şi a Societăţii Literare "Prietenii lui Emile Zola". În 1904, se inaugurează mormântul de la cimitirul Montmartre, unde ea se gândeşte să stea pentru eternitate, lângă "Loulou"-ul său iubit. Relaţiile cu Jeanne nu s-au rupt, dimpotrivă. S-au întărit, într-un mod uimitor. Doamna Zola a arătat aici un spirit modern extrem de mişcător şi s-a revelat ca o mare Doamnă!

Când s-a închis sicriul, Alexandrine a cerut să fie puse lângă trupul neînsufleţit nu numai fotografiile copiilor, dar şi o fotografie a mamei lor, Jeanne, din respect pentru soţul ei adorat! "Bonne Amie" (Buna prietenă), cum o numeau copiii, a devenit pentru ei o bunică ori o naşă! Se vedeau foarte des. Iar mama lor nu este uitată: din anii 1903 – 1913 au rămas 90 de scrisori în care formulele de politeţe sunt foarte călduroase. Alexandrine e îngrijorată când Jacques este foarte bolnav. Ea plăteşte totul: spitalul, dar şi studiile copiilor. Alexandrine ţine cu orice preţ să fie în locul lui Emile Zola în grija pentru copii. Ca legatară universală, ea îi trimite Jeannei o pensie substanţială pentru îngrijirea proprie şi a copiilor. Nu era deloc o obligaţie; deşi a avut o viaţă mai dificilă, a ţinut să o împărtăşească cu Jeanne şi copiii. În scrisorile schimbate, sunt formule extrem de mişcătoare. Jeanne către Alexandrine: "*Dragii* noştri *copii sunt alături de mine şi vă sărută foarte tandru*"; "*Nu vă faceţi probleme pentru mormântul* nostru, *căci este întreţinut cu regularitate*"; "*Când am depus micul meu buchet de flori, am exprimat gândurile amândorura!*" Şi Alexandrine către Jeanne: "*Îmbrăţişaţi-i pe drăguţii* noştri *pe care îi iubiţi tot atât de mult pe cât îi iubesc şi eu*". Editorul Eugène Fasquelle este executorul lor testamentar, dar ea este tutorele din oficiu. În 1907, conform voinţei sale, printr-un decret, Denise şi Jacques Rozerot devin Denise şi Jacques Emile Zola. Când a aflat de aceste demersuri, Jeanne i-a scris Alexandrinei: "*... o să fiu foarte fericită în ziua când veţi reuşi să daţi dragilor noştri copii numele glorios de Zola. Sper că ei o să fie demni de acest nume şi că vă vor da toată tandreţea şi recunoştinţa lor. Căci vă vor datora acest mare nume. Şi sper să trăim încă mulţi ani alături de copiii* noştri *şi să veghem la fericirea lor, căci noi amândouă suntem singura lor familie şi ei ar fi foarte singuri dacă le-am lipsi*". Această lecţie de generozitate şi de creştinism nu mai necesită nici un comentariu.

Scrisori către copii

Într-o scrisoare adresată Denisei, Alexandrine scrie: "*Îţi cunosc inima, în care se găseşte o mare bunătate. Nu în zadar eşti fiica lui Zola, a cărui bunătate a fost nemărginită*". Şi Denise, în răspunsul dat Alexandrinei, care îşi exprimase teama că ar plictisi-o: "*Să nu spuneţi nicidecum că scrisorile voastre pot să mă plictisească şi că, dacă este cazul, trebuie să le arunc la gunoi.* Nu arunc nimic niciodată, mai ales scrisorile voastre gentile. *Nici să nu vă gândiţi la aşa ceva!*"

12 iulie 1906. O dată importantă. Dreyfus este reabilitat. În ziua următoare, o lege prin care Emile Zola va fi răpit a doua oară: cenuşa lui va fi transferată de la cimitirul Montmartre la Panthéon. Denise trăieşte aceleaşi sentimente ca şi Alexandrine: de mândrie, dar şi de consternare. Pe 3 – 4 iunie 1908, o ceremonie emoţionantă la Montmartre şi la Pantheon, în prezenţa Alexandrinei Zola, a Jeannei Rozerot şi a lui Jacques Emile Zola.

Pentru o mamă, în epoca aceasta, este important ca fiica ei să se însoţească în viaţă cu un băiat bun. Alexandrine a văzut în tânărul Maurice Le Blond (atunci de 31 de ani), deşi cu 12 ani mai mare decât Denise, un ginere ideal: de la moartea lui Emile Zola, el conducea Societatea "Prietenii lui Emile Zola". Miercuri, 14 octombrie 1908: visul său s-a concretizat. Tânărul scriitor şi sub-prefect, care lucrează în cabinetul lui Georges

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Clemenceau, Președintele Consiliului de Miniștri, se căsătorește cu Denise Emile Zola. Au avut trei copii: Aline (1909 – 1994), Françoise (1911) și Jean-Claude (1914).

Singură cu copiii

Mai 1914. În urma unei operații, Jeanne a murit. Acum, copiii o au aproape numai pe Alexandrine. În timpul războiului, Alexandrine are grijă de Denise și de copii, Maurice fiind pe front. După război, Maurice este secretar general la Ziarul Oficial, iar Denise devine scriitoare, apărând în celebra colecție pentru copii "Biblioteca roz", sub pseudonimul Denise Aubert, după numele bunicii din partea tatălui. Alexandrine este cititoarea manuscriselor sale. Ultima ei imagine o are Jean-Claude Le Blond, atunci de 11 ani: "*La plecare, din josul scării am privit în sus. Doamna Zola se uita la noi*".

În testamentul ei (scris la 30 martie 1919), Alexandrine a lăsat jumătate din bunuri copiilor Denise și Jacques, iar jumătate pentru Asistența publică din cadrul Fundației "Emile Zola". Alexandrine a și scris: "*Jacques și Denise trebuie să nu uite că au devenit Zola prin mine, nu prin tatăl lor, al cărui nume îmi aparține*". Și mai departe: "*Deși soțul meu cel iubit nu mai este în mormântul de la Montmartre, acest mormânt trebuie să rămână la fel ca și când ar fi el acolo. Locul pe care l-a avut acolo trebuie să rămână liber, ca și când el ar fi trebuit să revină înapoi. Trupul meu va fi depus în cavou alături, iar cele patru locuri care rămân aparțin lui Denise și Jacques, dacă asta va fi dorința lor*".

13 februarie 2005

Revista română de istorie a cărții – Anul 1, numărul 1, 2004

Primim pentru prezentare "Revista română de istorie a cărții", editată spre sfârșitul anului 2004, și gândită în 2003. Nefiind precizat nicăieri expres, presupunem astfel, că dacă sorții – desigur, ai bugetului – vor îngădui, apariția revistei va fi anuală. Este datoria de onoare a celor din domeniul de cercetare în istoria cărții să-și facă publice eforturile pasionate de a scoate la lumină, de a integra, prin aceasta, în cultura europeană, datele proprii fenomenului cărții în România, țară care este *prezentă* între celelalte în măsura în care își cunoaște și prețuiește foarte bine trecutul *civilizat*, acela al unei conștiințe care, prin carte, așază spiritual, pentru *a fi* în lume.

Revista despre care vorbim se desfășoară pe patru secțiuni pe care le semnalăm ca atare:

1) "Spațiul românesc: pentru o hermeneutică a slujitorilor cărții – autori, editori, tipografi"; 2) "Carte străină în colecții românești"; 3) "Cartea manuscrisă și «vecinătățile» cărții (scrisori, jurnale, foi volante)"; 4) "Pentru o istorie contemporană a cărții românești". Parcurgându-le pe îndelete, cu răbdare, cititorul face o "călătorie" lungă ce-l poartă întâi în spațiul și "farmecul" sacru al unei limbi române vechi ce se conturează în jurul operelor teologice: aici e discutată identificarea unei scrieri în limba română, cu caractere chirilice – *Cuvântare despre posturile Bisericii grecești a Răsăritului*, ca fiind a lui Samuil Micu, cărturarul iluminist (articolul lui Florian Dudaș); iar studiul lui Doru Bădără despre tiparul românesc din secolul al XVII-lea descrie arta confecționării caracterelor tipografice și a matrițelor de către tipografi ca Antim Ivireanul și Mitrofan care erau, în exprimarea veche atât de frumoasă, "*a totu meșteșugul tipografiei* (s.n) și îndreptării cuvinteloru rumânești, ostenitoriu de Dumnezău iubitoriulu". Citim mai departe "povestea" unor exemplare ale Molitvenicului de Bălgrad din 1689 (autoare: Doina Drăghiciu și Gabriela Mircea), și cea a însemnărilor scrise de călugări ortodocși români, despre Ștefan cel Mare și Sfânt (Alexandru Ligor).

Urcând în timp, spre secolul XIX, găsim în "Revista de istorie a cărții" și "Impresiunile unui călător prin țară" ale unui scriitor din epoca Unirii –Vasile Boerescu – detectat ca atare de către Mircea Anghelescu. Iată ce relatare actuală: spre deosebire de călătoriile în străinătate, cele de acasă "costă cel puțin întreit mai scump (...), drumuri întreit mai rele, birturi întreit mai proaste", efort răsplătit, totuși, de "plăcerea întreit mai mare de a-și vedea țara".

Cu privire la cartea străină în colecțiile românești, găsim în "Revista de istorie a cărții", un studiu amplu semnat de Mihai Mitu, referitor la originea prezenței unui incunabul cracovian la Brașov (*Triod înflorat*), carte folosită în cultul ortodox și tipărită în limba slavă de către neamțul Schweipolt Fiol.

Alte date privind actualizarea *Catalogului Colectiv al Incunabulelor din România*, ne sunt oferite de către Elena-Maria Schatz. Călătoria noastră în istoria cărții continuă cu prezentarea generală a manuscriselor românești botoșănene – secolele XVII – XX – (Olimpia Mitric), apoi cu "povestea" documentului manuscris desemnând un litigiu între doamna Ephrosini Șuțu, văduva Domnitorului Alexandru Șuțu și biv vel vornicul Filip Lenș, fapt divers a cărui discutare întreține parfumul epocii de la începutul secolului XIX (Dana Silvia Țilică). Găsim apoi, la începutul secolului XX, "jurnalul psihologic", corespondența spiritual-culturală și totodată romantică, între Principesa Marta Bibescu și Louis Gillet – membru al Academiei Franceze. Avem astfel, prin articolul semnat de Mariana Jaklovszky, imaginea "confruntării personajelor cu epoca și cu ele însele", un exemplu de demnitate și, totodată, delicatețe sufletească, aproape greu de imaginat astăzi. Prin comparație: ținuta academică exemplară a corespondenței între Simion Florea Marian și Ion Bianu, din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare (articol semnat de Cristina Bădără).

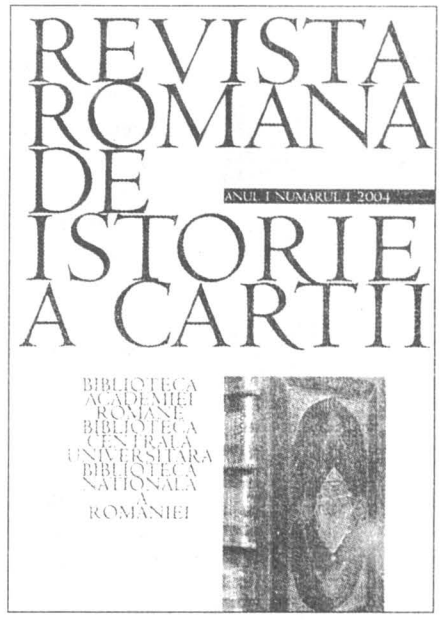

Și, în sfârșit, în contemporaneitate, parcurgem cu Daniel Nazare, fondurile secrete din Biblioteca "George Barițiu" din Brașov (1945 – 1989), o imagine semnificativă a cenzurii care a făcut loc la ceea ce s-ar putea numi "crima perfectă" a cărților, aproape insesizabilă în datele ei exacte, și totuși, făcând posibilă salvarea ca documente, fie a ceea ce s-ar fi putut arde – "operele" lui Nicolae Ceaușescu, fie a ceea ce a scăpat miraculos de "igienizare", rămânând în orizontul "fericirii" lectorului, cărți de cultură spirituală sau mentală: *Exercițiile yoghinilor*, de exemplu (Asen Milanov și Ivanca Borisova), *Bridge, jocul competițional* (Coriolan Neamțu). Câteva prezentări de apariții editoriale și semnale în domeniu încheie "Revista de istorie a cărții". Rămânem cu bucuria că am descoperit-o, dorindu-i și noi viață lungă.

Nina VASILE

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Catalog

Mihail BULGAKOV, *Scene moscovite. Foiletoane, schițe, povestiri, scenete*

Selecție, traducere și note de Mircea Aurel Buiciuc, cuvînt înainte de Emil Iordache, Editura Polirom, Iași, 2004, 382 p.

Pentru cititorul zilelor noastre foarte importanți vor fi, fără îndoială, embrionii marii proze bulgakoviene care răsar în povestirile, foiletoanele și schițele din Scene moscovite. *De pildă, blestemata fantomă a lui Vasili Ivanovici, vecinul beţiv și scandalagiu din* Moscova anilor '20, *poate fi recunoscută în coșmarul lui Aleksei Turbin din* Garda albă... *Există o mulțime de detalii și întorsături de frază care ne demonstrează că și în textele cu miză mai mică Bulgakov este același mare scriitor.*

(Emil Iordache)

Sali BASHOTA, *Exilul sufletului / Ekzili i shpirtit.* Poeme

Traducere în limba română și texte selectate de Baki Ymeri, postfață de Marius Chelaru, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2004, 124 p.

Sali Bashota s-a născut la 31 august 1959 în localitatea Cerovik din districtul Klina (Kosova). Este absolvent al Facultății de Filologie din Prishtina (Secția de Literatură și Limbă Albaneză), unde a urmat studii de magistratură și doctorat. A susținut doctoratul în filologie, cu un subiect despre scriitorul albanez Mitrush Kuteli (Dhimitër Pasko), care a trăit și scris în perioada interbelică, în România (Dimitrie P. Pascu). Actualmente este directorul Bibliotecii Naționale și Universitare din Kosova, președintele Departamentului de Literatura Albaneză la Facultatea de Filologie din Prishtina, fondator și director al Editurii Rozafa. [...] (Muzeul Literaturii Române)

Corneliu BEDA, *Aromânii în imagini până la jumătatea secolului XX / Les Aroumains dans images jusqu'à la moitié du XX-ème siècle / The Aromanians. An Illustrated Life in the First Half of the Twentieth Century*

Lucrare realizată în regia autorului. Traducere (rezumate, texte imagini) Andrei Grădinaru, Cătălin Șindelaru, Iosefina Haşaşian. București, 2004, 212 p.

Albumul Aromânii în imagini până la jumătatea secolului XX, *pus la dispoziția celor interesați de acest subiect, a fost tipărit în lunile mai – iunie 2004, prin străduința și profesionalismul lucrătorilor de la Frabrica de Timbre.* [...]

Albumul are un "Cuvânt înainte" și o prezentare a aromânilor; urmează cele șase capitole ale lucrării: cadrul istorico-geografic și lingvistic, localități și locuințe, imagini etnografice, învățământ și religie, lucrări despre aromâni, literatură aromână. În încheiere, autorul pune la dispoziția cititorilor peste 130 de titluri de lucrări (selectate dintr-un număr mai mult decât dublu pe care le deține) privitoare la aromâni și la Peninsula Balcanică.

Julius EVOLA, *Oamenii și ruinele. Orientări*

Studiu introductiv de Alain de Benoist, traducere de Mariana Adameșteanu și Mihaela Manea-Busuioc, Editura Antet XX Press, [f.a.], 336 p.

Sistemul consolidat în Occident o dată cu afirmarea democrațiilor, acela majoritar cu sufragiu universal, impune încă de la început degradarea clasei conducătoare. Într-adevăr, numărul majoritar, liber de orice restricție și necondiționat de nici o clauză referitoare la calitate, nu poate să fie decât de partea straturilor sociale celor mai de jos. Pentru a-și atrage asemenea straturi și a accede la putere prin voturile lor, politicianul va trebui să vorbească mereu singura limbă pe care ei o înțeleg, să pună pe primul plan interesele lor predominante, care sunt, firește, cele mai grosolane, materiale și iluzorii, promițând mereu, niciodată pretinzând. Astfel, orice democrație este, în însuși principiul său, o școală de imoralitate, o ofensă adusă demnității și ținutei interioare care se potrivesc unei adevărate clase politice. (Antet XX Press)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Umberto ECO, *Jurnal sumar*
Traducere din italiană de Corina Anton, Editura Humanitas, București, 2004, 184 p.

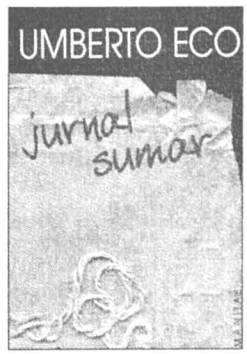

... Jurnal sumar *intră în categoria cărților despre care lui Eco îi place să spună – cu o reală, dar și ghidușă preocupare – că se adresează unui public foarte larg, că ar putea să ajungă în mâinile unor persoane care nu sunt capabile să recunoască la prima vedere modelele din care se inspiră parodiile. Și scriitorul italian preciza: "La drept vorbind, sigur că nu e frumos să ironizezi și apoi să le explici tuturor că voiai să spui contrariul, dar cred că lectura parodiilor trebuie să servească și pentru a face cunoscute mai bine modelele din care te inspiri. Aceasta și pentru că nu întotdeauna parodiezi un model pe care îl consideri negativ; adesea, a parodia un text înseamnă și a-i aduce un omagiu".* (Humanitas)

Vasile PREDA, *Ultimele sonete închipuite ale lui Vasile Voiculescu*
Ediție îngrijită de Liviu Vișan, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2003, 120 p.

... Vasile Preda s-a născut în satul de câmpie Lungulețu, Dâmbovița, la 24 noiembrie 1951 și a murit în ziua de 31 mai 2003... Nouăzeci și nouă de poeme conferă o puternică identitate lirică ultimei cărți scrise și semnate de Vasile Preda... un poet hărăzit cu puterea de a găsi metafore care farmecă auzul, conving sufletul și determină gândul să gândească. În paginile care urmează, el vă așteaptă temător, revoltat, curajos, hulitor, nesigur, împăcat cu sine. Un scriitor român de astăzi așa cum a fost și rămâne. Un mare poet. (Gabriel Rusu)

George L. NIMIGEANU, *Semințele focului*
Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2004, 107 p.

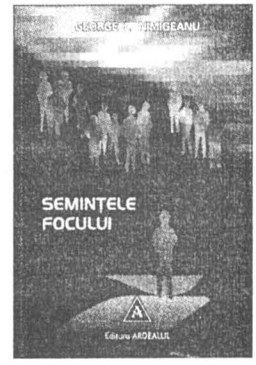

Voi veni singur înaintea Ta / Doamne / străin cum străină e frunza-n pădure // dintre oasele mele la Judecată / niciunul / nu va fi în stare pentru mine / să jure // că Ți-am fost martor tăgadă și rană / povară amară și sărut vinovat / și în zori stea de rouă / ițită în geană / și dovadă-n pustiu / într-un timp renegat // și chiar și adaos la cuvintele toate / câte în mine din neființă Te scot / viu să Te arate / și mie și lumii / dându-mă vieții cu moarte cu tot // cu viața călcând / pe minciunile humii.
(Voi veni singur)

Jonathan FRANZEN, *Corecții*
Traducere și note de Cornelia Bucur, Editura Polirom, Iași, 2004, 559 p.

Primul mare roman al secolului XXI! ("The Village Voice")

În cazul lui Jonathan Franzen, a fost nevoie de zece ani de corecturi pentru a scrie romanul, opt ani de privațiuni, de rigori autoimpuse și de trudă. Dacă America l-a ratat pe Fitzgerald, n-avea să-l mai rateze și pe Franzen, reîncarnarea hiperromantică a tînărului autor "blestemat". ("Les Inrockuptibles")

Deopotrivă comică și corosivă, amenințătoare și emoționantă, Corecții *ne înfățișează zbaterea unei familii americane timp de două generații.* ("The New York Times")

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecțiilor al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Agenda culturală

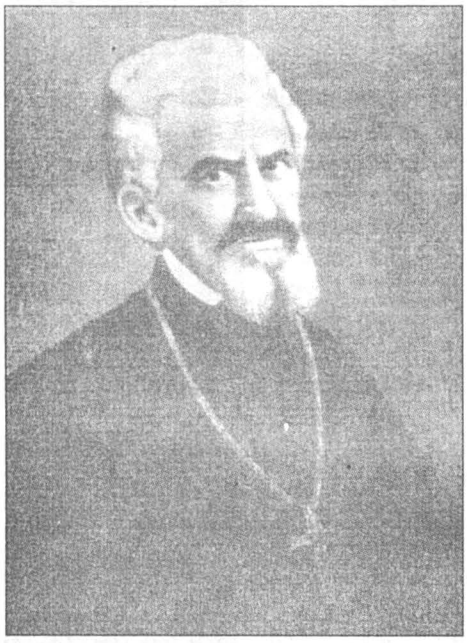

Aniversare Timotei Cipariu

În Aula Academiei Române, luni, 21 februarie 2005, a avut loc Sesiunea de comunicări consacrată aniversării a 200 de ani de la naşterea lui Timotei Cipariu, membru fondator al Academiei şi primul ei vicepreşedinte.

În deschidere, corul elevilor de la Liceul teologic greco-catolic "Timotei Cipariu" din Bucureşti a intonat imnul liceului, pe versuri de George Coşbuc.

Acad. Eugen Simion, preşedintele Academiei Române, a evocat pe larg, în cuvântul său de deschidere şi în comentariile dintre comunicări, semnificaţia vieţii şi operei lui Timotei Cipariu, ilustru cărturar, continuator al corifeilor Şcolii Ardelene, canonic al Bisericii Greco-Catolice, elev dar şi conducător al Şcolilor Blajului, contribuţiile lui esenţiale în domeniul cunoaşterii şi promovării limbii române, unul dintre cei mai mari bibliofili ai timpului său, poliglot, apărător al drepturilor românilor din Transilvania, participant la Revoluţia din 1848, fondator al ASTREI şi al altor instituţii de învăţământ şi cultură transilvane.

Despre opera lui Timotei Cipariu au vorbit: acad. Camil-Bujor Mureşanu, "Timotei Cipariu, omul universal"; Prea Sfinţitul Episcop Virgil Bercea, "Timotei Cipariu, fiu şi prelat al Bisericii Române unită cu Roma"; Ion Brad, "Timotei Cipariu, contemporanul nostru"; prof. Ioan Chindriş, "Timotei Cipariu, tălmăcitor al Bibliei"; prof. Ion Buzaşi, "Timotei Cipariu şi Şcolile Blajului".

Cu acest prilej a fost semnalată apariţia unor ediţii din opera ciparianã ori interpretări ale acesteia: *Scientia literarum*, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă; *Epistolar*, Editura Academiei Române; *Timotei Cipariu în evocări literare*, Editura Bunavestire, Blaj; *Scrieri literare*, Fundaţia Naţională "Satul românesc"; Ştefan Manciulea, *Timotei Cipariu – contribuţii monografice*, Centrul Cultural "Jacques Maritain" Blaj.

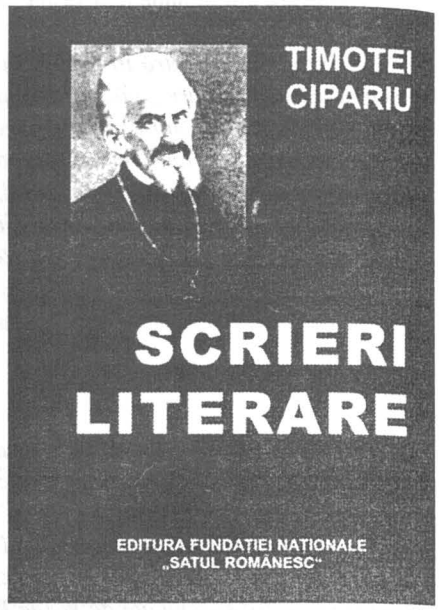

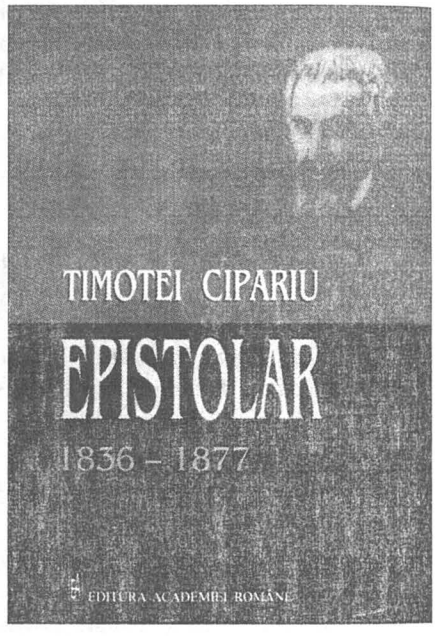

Noutăţi editoriale

Miercuri, 16 februarie 2005, Biblioteca pentru copii "Ion Creangă" a găzduit o manifestare înscrisă în programul Serviciului Relaţii internaţionale, Documentare, Publicaţii al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti, şi anume lansarea a două cărţi apărute la Editura Pegasus Press: *Călători români în Grecia*, antologie îngrijită de Georgeta Filitti, şi prozo-poemele pentru copii, *Mama mea frumoasă* de Lucia Olteanu.

Valoarea, semnificaţia şi condiţiile de apariţie a lucrărilor respective au fost comentate de dna Georgeta Filitti, poetul Ion Brad şi dna Lucia Olteanu.

Au fost prezenţi scriitori, editori, prieteni ai cărţii.

"Când păşeşti hotarul ţării lui Homer, te întâmpină atâtea imagini, îţi vin în minte puzderie de lucruri ce păreau de mult uitate, încât simţi nevoia să împărtăşeşti emoţiile cuiva, să nu te bucuri singur de ce trăieşti. După ce ţi-ai golit sacul povestind în dreapta şi în stânga, îţi dai seama că de fapt eşti doar o verigă dintr-un lanţ, pentru că te-au precedat ori s-au aflat în acelaşi timp cu tine conaţionali de toate profesiile, de toate vârstele, interesaţi de istoria şi arta fabuloasă a locului, de neamuri de-ale lor aflătoare acolo, de negoţ, de schimburi culturale ori pur şi simplu dornici de hoinăreală".

Georgeta FILITTI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calendar

martie 2005

♦ martie 1930. 75 de ani de la apariția, la București, până în decembrie 1935, a revistei culturale lunare ilustrate **"Boabe de grâu"**, publicație cu un caracter enciclopedic, redactor Emanoil Bucuța

♦ martie 1945. 60 de ani de la moartea lui **Mircea Streinu**, poet și prozator (2 ian. 1910 – mar. 1945)

♦ 1 martie 1810. 195 de ani de la nașterea lui **Frédéric Chopin**, pianist și compozitor polonez (1 mar. 1810 – 17 oct. 1849)

♦ 1 martie 1865. 140 de ani de la nașterea lui **Victor Bilciurescu**, scriitor și publicist (1 mar. 1865 – 23 feb. 1945)

♦ 1 martie 1925. 80 de ani de la apariția, la București, până în iulie 1927, a revistei lunare **"Integral"**, publicație de sinteză modernă

♦ 1 martie 1930. 75 de ani de la nașterea lui **Alecu Ivan Ghilia**, poet, prozator, pictor și publicist

♦ 2 martie 1870. 135 de ani de la apariția, la București, până în decembrie 1883, a revistei științifice și literare **"Columna lui Traian"**, condusă de B. P. Hasdeu

♦ 2 martie 1905. 100 de ani de la nașterea lui **Radu Gyr**, poet, dramaturg, eseist, publicist (2 mar. 1905 – 29 apr. 1975)

♦ 2 martie 1930. 75 de ani de la moartea lui **D. H. Lawrence**, eseist, poet și prozator englez (11 sept. 1885 – 2 mar. 1930)

♦ 5 martie 1920. 85 de ani de la nașterea lui **Radu Stanca**, poet și dramaturg (5 mar. 1920 – 26 dec. 1962)

♦ 5 martie 1925. 80 de ani de la moartea lui **Gheorghe Munteanu-Murgoci**, geolog, geograf, pedagog (20 aug. 1872 – 5 mar. 1925)

♦ 5 martie 1950. 55 de ani de la înființarea **Bibliotecii Populare nr. 15** din București, care a devenit, în urma deciziei 2451 din 1958, Biblioteca Populară "Anton Pann"

♦ 5 martie 1955. 50 de ani de la moartea scriitoarei **Hortensia Papadat-Bengescu** (8 dec. 1876 – 5 mar. 1955)

♦ 6 martie 1475. 530 de ani de la nașterea lui **Michelangelo Buonarroti**, pictor, sculptor, arhitect și poet italian (6 mar. 1475 – 18 feb. 1564)

♦ 7 martie 1875. 130 de ani de la nașterea lui **Maurice Ravel**, compozitor francez (7 mar. 1875 – 28 dec. 1937)

♦ 8 martie 1910. 95 de ani de la nașterea lui **Radu Tudoran**, scriitor, publicist, traducător (8 mar. 1910 – 19 nov. 1992)

♦ 8 martie 1935. 70 de ani de la nașterea lui **Radu Ciobanu**, prozator

♦ 10 martie 1940. 65 de ani de la moartea lui **Mihail Bulgakov**, scriitor rus (3 mai 1891 – 10 mar. 1940)

♦ 11 martie 1920. 85 de ani de la nașterea lui **Radu Bogdan**, istoric și critic de artă

♦ 12 martie 1685. 320 de ani de la nașterea lui **George Berkeley**, filosof englez (12 mar. 1685 – 14 ian. 1753)

♦ 12 martie 1895. 110 ani de la apariția, la București, a revistei săptămânale **"Biblioteca română"** (12 mar. – 2 apr. 1895)

♦ 12 martie 1925. 80 de ani de la nașterea lui **Constantin Chiriță**, scriitor (12 mar. 1925 – 14 nov. 1991)

♦ 12 martie 1965. 40 de ani de la moartea lui **G. Călinescu** (19 iun. 1899 – 12 mar. 1965)

♦ 13 martie 1865. 140 de ani de la nașterea lui **Dragomir Hurmuzescu**, fizician, primul președinte al Societății de Radiodifuziune din România (13 mar. 1865 – 31 mai 1954)

♦ 13 martie 1900. 105 ani de la nașterea lui **Petre P. Panaitescu**, istoric (13 mar. 1900 – 14 nov. 1967)

♦ 13 martie 1935. 70 de ani de la nașterea scriitorului și publicistului **Romulus Rusan**

♦ 13 martie 1975. 30 de ani de la moartea lui **Ivo Andrić**, scriitor și diplomat sârb, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1961 (10 oct. 1892 – 13 mar. 1975)

♦ 14 martie 1885. 120 de ani de la nașterea lui **Constantin Gane**, scriitor și istoric (14 mar. 1885 – 1962)

♦ 14 martie 1895. 110 ani de la inaugurarea **Fundației Universitare Carol I** din București, actuala Bibliotecă Centrală Universitară București

♦ 14 martie 1920. 85 de ani de la nașterea lui **Pavel Bellu**, poet și prozator (14 mar. 1920 – 10 ian. 1988)

♦ 15 martie 1940. 65 de ani de la moartea lui **Nae Ionescu**, filosof, publicist (4 iun. 1890 – 15 mar. 1940)

♦ 16 martie 1940. 65 de ani de la moartea scriitoarei suedeze **Selma Lagerlöf**, laureată a Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1909 (20 nov. 1858 – 16 mar. 1940)

♦ 17 martie 1680. 325 de ani de la moartea lui **François de La Rochefoucauld**, scriitor francez (15 sept. 1613 – 17 mar. 1680)

♦ 18 martie 1910. 95 de ani de la nașterea scriitoarei **Ioana Postelnicu** (18 mar. 1910 – 28 nov. 2004)

♦ 19 martie 1865. 140 de ani de la moartea lui **Nicolae Filimon**, scriitor (6 sept. 1819 – 19 mar. 1865)

♦ 19 martie 1895. 110 ani de la nașterea lui **Ion Barbu**, poet și matematician (19 mar. 1895 – 11 aug. 1961)

♦ 20 martie. **Ziua Internațională a Presei Libere**

♦ 20 martie. **Ziua Internațională a Francofoniei**

♦ 21 martie. **Ziua Internațională a Poeziei**

♦ 21 martie 1805. 200 de ani de la moartea lui **Jean-Baptiste Greuze**, pictor francez (21 aug. 1725 – 21 mar. 1805)

♦ 21 martie 1915. 90 de ani de la nașterea lui **Călin Gruia**, poet și prozator (21 mar. 1915 – 9 iul. 1989)

♦ 21 martie 1930. 75 de ani de la nașterea poetului și publicistului **Tiberiu Utan** (21 mar. 1930 – 26 mai 1994)

♦ 22 martie 1905. 100 de ani de la nașterea lui **Romulus Dianu**, prozator și traducător (22 mar. 1905 – 25 aug. 1975)

♦ 23 martie 1885. 120 de ani de la nașterea lui **Duiliu Marcu**, arhitect (23 mar. 1885 – 9 mar. 1966)

♦ 23 martie 1920. 85 de ani de la nașterea lui **Radu Lupan**, scriitor și traducător

♦ 24 martie 1885. 120 de ani de la nașterea lui **Dimitrie Cuclin**, compozitor (24 mar. 1885 – 1978)

♦ 24 martie 1905. 100 de ani de la moartea lui **Jules Verne**, scriitor francez (8 feb. 1828 – 24 mar. 1905)

♦ 24 martie 1925. 80 de ani de la nașterea poetului **Dinu Ianculescu**

♦ 25 martie 1885. 120 de ani de la nașterea lui **Mateiu Caragiale**, poet și prozator (25 mar. 1885 – 17 ian. 1936)

♦ 27 martie. **Ziua Mondială a Teatrului**

♦ 27 martie 1875. 130 de ani de la moartea lui **Edgar Quinet**, istoric și filosof francez (17 feb. 1803 – 27 mar. 1875)

♦ 28 martie 1925. 80 de ani de la nașterea poetului **Victor Tulbure** (28 mar. 1925 – 16 aug. 1998)

♦ 29 martie 1815. 190 de ani de la nașterea lui **Costache Caragiale**, actor și scriitor (29 mar. 1815 – 13 feb. 1877)

♦ 31 martie 1685. 320 de ani de la nașterea lui **Johann Sebastian Bach**, compozitor și organist german (31 mar. 1685 – 28 iul. 1750)

♦ 31 martie 1855. 150 de ani de la moartea scriitoarei engleze **Charlotte Brontë** (21 apr. 1816 – 31 mar. 1855)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Contents

Eugen BARBU – [Notes on Old Bucharest] 2
Ion CODRU DRĂGUȘANU – Bucharest, September 1837 3
Dimitrie BOLINTINEANU – [Bucharest, September 1848] 4
Mihail EMINESCU – The Foot Soldiers 5
Georgeta FILITTI – Bucharest Archives – The 1847 Great Fire 6
Florin PREDA – Memory of Houses – The "George Călinescu" Memorial House 10
Patrimony 11
Centenary – Radu Gyr 12
Contemporary Autographs – *Nicolae ROTARU – 55* 16
EBLIDA Elections 2005 – 2007 18
EBLIDA Hot News. December 2004 – January 2005. Library and Information Society Issues 19
Liviu BUTUC – Short History of Communication in Romania (III) 20
Edouard ROUVEYRE – Necessary Knowledge to a Bibliophile (VIII) 24
Ion CONSTANTIN – The Launching in Chișinău and Iași of Jean Nouzille's Book *Moldavia. The Tragic History of an European Region* 31
Jean-Yves CONRAD – Alexandrine-Gabrielle Meley 33
Nina VASILE – "Romanian Review of History of Book" 35
Catalogue 36
Timotei Cipariu's Anniversary at the Romanian Academy 38
New Books 38
Calendar 39

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

București, str. Take Ionescu nr. 4
sector 1, cod poștal 010352
Tel: 212.83.11 / Fax: 211.36.25
E-mail: abidob@email.ro
ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redactor șef: Ion HOREA
Secretar de redacție și Culegere text: Iulia MACARIE
Tehnoredactare computerizată: Marian TĂNASE

CUPON

ABONAMENT LA "BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"

Numele .....
Prenumele .....
Adresa .....
Cod..... Telefon.....
Solicit abonarea la revista **"Biblioteca Bucureștilor"** pe o perioadă de ..... luni.
Adresa: București, Str. Take Ionescu nr. 4, sector 1, cod poștal 010352.
Anexez chitanța de plată a sumei de ..... lei în contul dvs.
nr. RO38 RNCB 5010 0000 3771 0001 BCR Sector 1.

Asociația noastră ABIDOB și Biblioteca Metropolitană București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din Comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară **"BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"**. Prețul unui număr este de 20.000 lei. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 240.000 lei.

Tipărit la Tipografia "SEMNE '94"

Redacția revistei "BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR" respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

IVO ANDRIĆ

1892 – 1975

30 de ani de la moarte

"... Poporul nu ține minte şi nu povesteşte decît întîmplările pe care le poate înțelege şi le poate preschimba în legendă. Toate celelalte se scurg pe lîngă el fără să lase urme adînci, cu nepăsarea mută a fenomenelor fireşti şi anonime, fără să-i atingă imaginația şi fără să-i rămînă în amintire. Lucrarea aceasta anevoioasă şi îndelungată a fost pentru el muncă străină, făcută pe cheltuială străină. Şi abia cînd s-a ivit marele pod, rostul acestor strădanii, oamenii începură să-şi amintească amănuntele iar naşterea podului celui adevărat, zidit cu pricepere, din materiale trainice, au început s-o împodobească, făurind ei înşişi, de asemenea cu măiestrie, tot soiul de poveşti pe care le-au păstrat multă vreme în minte".

E un pod pe Drina...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

IOANA POSTELNICU

1910 – 2004

95 de ani de la naştere

"Mereu mirată de cele ce descopăr în fiinţa mea, nici o dată de cele ce ea vede *în afara ei şi înăuntrul ei, în clipa acestei zile începute sub boarea unei stări de stranie limpezime şi turburare, a ţîşnit de pe buzele mele un* strigăt, *rostit cu glas tare: Doamne! Mare eşti! Năvălise din gîndul meu un puhoi de întrebări răspîndite ca spori dintr-o capsulă ce plesneşte sub forţa strînsorii captivităţii ei. Cum a făcut puterea Ta* să inventeze calea gîndirii omului, *să poţi citi sfînta alcătuire a celor ce sălăşluiesc sub fruntea lui? Să poţi cerceta şi înţelege* sinele *tău şi pe al celui de lîngă tine,* să-l închipuieşti *şi* să nimereşti *în ceea ce este esenţial? Să poţi* scrie gîndirea ta *sau a altcuiva, mînuind o pană de gîscă, un cui sau o daltă?... Să deschidă porţi spre lumi ce nu le cunoşti, umplîndu-ţi fiinţa de mirarea celor ce descoperi. Mare este Domnul!..."*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro